

כאמרו קרין לא פנה מברין . אפנה פתוחים נחמתי
(לכל כפרות) . כחמי עשרה ימים והבית
עליו מיליון נחמתי בני (70 ג.) והם חלק מברין ולא חזק
...
הוא חל בני בני נבטת יחמתי .
השקפה של קרין על קרין בני בנכח לוקח
קרין קרין קרין לא פנה מברין .
...
הוא חל בני בני נבטת יחמתי .
השקפה של קרין על קרין בני בנכח לוקח
קרין קרין קרין לא פנה מברין .

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה
לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ז
מיסודה של עמותת
"משולי ערינת"
חוב שגאת אריה 17/25
קרית ספר 71919 מודיעין עילית
ארץ ישראל

גליון מספר 484

הוצגה ע"י בנים תנ"ח
ד"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

לע"פ הר"ר צבני בהר"ר מרדכי והעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, יה בסיון התשע"ג. מסכת עירובין דף פ – דף צה

ומוחה ואינו רוצה לערב אינה יכולה לערב בעל כרחו, ועיין לקמן אות סז מקורו מהסוגיא.

(ו) **גמ'**, לא קשיא הא דאסר הא דלא אסר. פירש רש"י דאם אוסר על בני מבוי, יכולים לקחת שיתופו בעל כרחו, ואם אינו אוסר אינם יכולים. אבל הרמב"ם (פ"ה הל' ה') כתב להיפך, דאם אוסר על שכיניו אינה יכולה לערב אלא מדעתו, ואם אינו אוסר יכולה לערב שלא מדעתו, ומבאר הכסף משנה דמה שיכולה אשה לערב שלא מדעת בעלה היינו כשאינו יודע, אבל בעל כרחו אי אפשר, ומה שכתוב בברייתא דנשים שעירבו שלא מדעת בעליהן אין עירובין עירוב, היינו בעל כרחם.

(ז) **גמ'**, רגיל אין שאינו רגיל לא, שמע מינה. עיין בתוס', ובתוס' הרא"ש מפרש דבאינו רגיל אפשר ליטול בעל כרחו אם אוסר עליהם, ועל כל פנים צריך דעת אשתו, וברגיל אפשר ליטול בלא ידיעתו אפילו אם אינו אוסר עליהם, כיון שהורגל להשתתף עמהם, ומפרש דהא דנטלים עירובו בעל כרחו דהיינו שלא מדעתו, היינו משום דכיון דרגיל להשתתף עמהם אמדינן דעתיה שרוצה להשתתף, עוד כתב לחלק ג' חילוקים, א. אם רגיל ואסר נטלים העירוב על כרחו ואפילו שלא מדעת אשתו, ב. אם אינו רגיל ואסר בעינן דעת אשתו. ג. אם אינו רגיל ואינו אוסר בעינן דעתו. ולפי זה מפרש ראית הגמ', דכי היכי שיש לחלק בין רגיל לאינו רגיל, דברגיל נטלים ממנו בעל כרחו ממש, ואינו רגיל נטלים ממנו רק לדעת אשתו, הכי נמי יש לחלק בין אסר ללא אסר, דאסר נטלים ממנו לדעת אשתו, ולא אסר אין נטלים שלא לדעתו.

(ח) **גמ'**, שם. הכסף משנה (פ"ה מעירובין הל' ה') הקשה מגמ' דידן על הרמב"ם (הובאו דבריו לעיל אות סד), דהכא משמע דברגיל (והיינו אסר) נטלים בעל כרחו, ובאינו רגיל אין נטלין בעל כרחו, והא להרמב"ם אין לחלק בין אסר ללא אסר, ובהני תרי גווני אי אפשר ליטול בעל כרחו. ועל כן כתב דעל כרחך בעינן לפרש לשיטתו, דהראיה מאחד מבני מבוי דמשמע דדוקא בני המבוי נטלים בעל כרחו אבל אשתו לא, ולא גרסינן רגיל אין שאינו רגיל לא. והביאור הלכה (סימן שסו ד"ה ויש אומרים) כתב דאין צריך להגיה הגירסא, אלא דהרמב"ם יפרש כפירוש רבינו

דף פ' ע"א

(א) **גמ'**, מאי משהו נמי דקאמר, טפח. ביאר הרא"ש (סוף סימן ח') דכיון דבכל מקום בעינן בהגבהה שלשה, ודוקא הכא הקילו דסגי בטפח, הלכך קרי לה משהו, וזהו כשיטת הסוברים דבעינן הגבהה בכל דוכתא שלשה.

(ב) **גמ'**, רב אמר אין צריך ליזכות. כתבו התוס' דכיון דאסר עליה גמר ומקני ליה, והקשה הרשב"א, מכל מקום מאן קא זכי ליה, ותירץ דכיון דבעינן להא מדרבנן דווקא, הם עשאוהו כזוכה, עיין שם, והריטב"א כתב, דהגאטו (של המזכה) חשיבא ככסף, ומקנה לו מקום בחצירו.

(ג) **גמ'**, מעשה בכלתו של רבי אושעיא וכו', פירש רש"י דמיירי בעירובי תחומין, וכן כתב הרשב"א בשם הראב"ד, ועיין בתוס' שהקשו על פירוש זה, וכתב הרשב"א דמה שנוקד רש"י לפרש כן היינו כדי דתיקום רב כרבי חייא רביה. והתוס' הרא"ש הקשה איך אפשר לפרש דמיירי בערובי תחומין, דאם כן היאך איכא צד בגמ' דעירבה שלא מדעתה, הא אם עירבה עירובי תחומין שלא מדעתה פשיטא דלא חל, והאיך התיר רבי ישמעאל, הא חוב הוא לו, וכמבואר לעיל (מו:), [נבדעת רש"י יש לומר, דהנה הטעם דהוי חוב כתבו התוס' שם ד"ה אין דשמא רוצה ללכת לרוח השניה, והכא הלא מיירי שהלכה מביתה לבית המרחץ, ופשיטא שרצתה לחזור, ובוה וודאי זכות הוא לה. (י.צ.ב.).]

(ד) **גמ'**, אשתו של אדם מערבת שלא מדעתו. בטעם הדבר כתב המשנה ברורה (סימן שסו סק"א) בשם אחרונים דאשתו כגופו, והקילו בזה אפילו כשמיחה בה, לפי שחששו שמא יתבוין להקניט את הדורים לאסור עליהם, ולפי דבריהם דווקא באשתו שרי בעל כרחו, אבל בשכירו ולקיטו לא מהני, וקשה דלעיל (סד). מבואר דשכירו ולקיטו יכול נמי להשכיר בעל כרחו, ויש לומר דהתם היינו דווקא בנכרי, וכמו שכתב רבינו עקיבא איגר בגליון הש"ס (על תוס' ד"ה אתו) דיש לחלק בין ישראל לנכרי.

(ה) **גמ'**, שם. כתבו התוס' ד"ה רגיל, דמה שכתוב שמערבת עליו שלא מדעתו היינו אפילו בעל כרחו ואפילו מוחה בה. וכך פירש הטור (בסימן שסו) וכן פסק השולחן ערוך שם סעיף א', אבל הרמב"ם (פ"ה הל' ה') כתב דדדווקא אם אינו יודע ואינו מוחה יכולה לערב, אבל אם יודע

הדרק היומי

קודם, ואין לנו הוכחה שנתרצו, וצריך ביאור לפי זה למה בלא כלה אלא נתמעט יכול להוסיף ממין אחר, וביאר המשנה ברורה (שס"ח סק"ז) דבוודאי יתרצו להשלים העירוב, דאנן סהדי שכיון שהעירוב קיים וצריך רק לתקנו יתרצו להוסיף מכל מין שהוא.

יד) שם, והריטב"א ביאר טעם החילוק להסלקא דעתך דמיירי תרוייהו בנתמעט, ואפילו הכי דווקא במין אחד אפשר להוסיף ובשני מינים לא, משום דבשני מינים כמערב לכתחילה, אף על פי שלא כלה העירוב. ולפי זה יתכן דגם למסקנא החילוק בין מין אחד לשני מינים הוא, דבמין אחד אף על פי שכלה מיחזי כמוסיף על העירוב, ובשני מינים מיחזי כעירוב חדש, ואנן סהדי דלהוסיף על עירוב וודאי יתרצו אבל עירוב חדש מנא לן דרוצים.

טו) גמ', כל שאילו מחלקו וכו'. כתב הריטב"א בשם הראב"ד דבמשקין השיעור דעירוב במשקין שעורו ברביעית, דהא באוכלין השיעור הוא כגרוגרת, דהוא השיעור גם להוצאת שבת, אם כן הוא הדין במשקין משערין כהוצאת שבת דשיעורו רביעית. וביין הוא רובע רביעית כדי שימוגנו על רביעית. (כדאינתא בשבת פא:), ואם רוצה לערב לכמה בני אדם צריך לכל אחד שיעור רביעית. והקשה הריטב"א מאי שנא מאוכלין שאף על פי ששיעורן לכל אחד כהוצאת שבת, מכל מקום כשיש מרובין אמרינן דסגי שיש לכולם חד שיעור ב' סעודות, ואם כן הכא נמי סגי בזה שנותן שיעור ב' סעודות, והיינו ב' רביעיות ביין, כמבואר לעיל (כט:). דעביד איניש דשתי כסא בצפרא וכסא בפניא.

טז) משנה, כיכר כאיסר והוא שלם מערבין בו. פירש רש"י דעל כל פנים בעינן שיהיה שיעור גרוגרת לכל אחד. והרמב"ם בפירושו המשניות כתב, דסגי בכיכר אחד לכל בני החצר אף על פי שהוא רק כאיסר, ואין צריך שיעור. וכתב התוספות יום טוב דלפי זה מה שכתבו לעיל במשנה שיעור לעירוב, לא קאי אעירובי חצירות אלא שיתופי מבואות, דרק לשיתוף בעינן שיעור, וכן כתבו התוס' לעיל (מו:). ד"ה ולא אמרו, דהמשנה מיירי בשיתוף מבואות.

דף פ"א ע"א

יז) גמ', ופרוסה מאי טעמא לא וכו', משום איבה. אם עירבו בשלמה ואחר כך נפרסה, מותר לערב בה לשבת הבאה, כן פסק המגן אברהם (סימן ססח סעיף ד') בשם המהרי"ל. והטעם בזה, דכיון שמתחילה כשהניחה היתה שלמה, אין בזה משום איבה במה שאחר כך נפרסה. כן ביאר בשער הציון (שם אות י"ד). והפרי מגדים (סימן ססו במשבצות זהב ס"ו סק"ה) נסתפק אם עירבו בפרוסה האם מהני בדיעבד.

יח) גמ', שם. כתב הריטב"א דיש מנהג לגבות קמח מכל אחד מבני החצר ועושים מזה פת וזהו העירוב. וכתב דיש תמהין על זה, הא דעתם להתערב על ידי הקמח וקיימא לן שאין מערבין אלא בפת, ותירץ, דכולם יודעים שהגובה אופה ממנו פת, והוי כשלוחם וכאילו נתנו לו פת, והקשה הראב"ד הא כיון שלכל אחד יש רק חלק בפת הוי כאילו נתן כל אחד פרוסה, ואין מערבין בפרוסות, ותירץ דקמח לא חשיב פרוסה, וכשנאפה הוי כיכר שלם ואינו פרוס, ועיין שם שמוכח סברא זו. והריטב"א דחה ההוכחה וכתב דקושיא מעיקרא ליתא, משום דהטעם דאסור לערב בפרוסות כשכולם נותנים פרוסה, היינו משום דחיישינן שיחזור הדבר לקלקולו שחלק מהם יתנו שלמה, ואם כן הכא כשנותנים קמח לא שייך חשש זה דהוא דבר רחוק שיבואו לתת מכח זה כיכר שלם, ולא גזרו.

חננאל, דליכא חילוק בין בני מבוי לאשתו, וראיית הגמ' מהא דבני מבוי [והוא הדין אשתו] נוטלין העירוב בעל כרחו רק ברגיל, ובשאינו רגיל לא, יקשה דשמואל לעיל לא חילק בין רגיל לאינו רגיל, ועל כרחך דהתם מיירי שלא אסר עליהם והיינו שלא מדעתו, ובכחאי גוונא נוטלים אף באינו רגיל, אבל הכא מיירי באסר, ומשום הכי יכולים ליטול רק ברגיל, דהא הוי בעל כרחו.

דף כ' ע"ב

ט) גמ', מצד שאני, עיין בהגהות הגר"א שהגיה "בב"ד שאני". ובנימוקי הגרי"ב כתב שצ"ל "מצד שאני" והיינו, דמיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו, וכאן הוי האי מבוי כמיצר של רבים, ומהאי טעמא כייפינן ליה לעשות מחיצה. [וצריך לומר דמה שאי אפשר לטלטל מן הבתים לחצר לא חשיב קלקול כגוונא שאינו יכול לטלטל במבוי, ומהאי טעמא בעירובי חצירות ושיתוף מבואות אין כופין]. ובמהר"צ חיות בשם ספר מקום שמואל קיים גירסא דידן "מצד", ופירש דהוי טלטול מן הצד, דהיינו דלא הוי איסור טלטול גמור, דהא הוי רשות היחיד גם בלא לחי וקורה. ובשם מורו הגר"א מרגליות כתב דהוא מלשון מצודה דהיינו שיש מחיצות.

י) תוס' ד"ה אבל קורה וכו'. וה"ר אברהם פירש וכו'. כתב רבינו עקיבא איגר דנפקא מינה בין שני התירוצים, בקורה רחבה ד', דדינא הוא דאינה צריכה שתהא בריאה לקבל אריח, כמבואר לעיל (יד:), ואם כן, לתירוץ קמא דתוס' אם היא של אשירה פסולה, דכתותי מכתת שיעורא, ולתירוץ בתרא כשרה, דהא פסולה משום שאינה בריאה לקבל אריח, ובכחאי גוונא לא בעי שתהא בריאה.

יא) תוס' שם. בסוכה (ל.) כתבו התוס' בד"ה משום, דדווקא היכא דבעי שיעור שייך לומר כתותי מכתת שיעוריה, אבל היכא דאין צריך שיעור אלא סגי בכל שהוא, ליכא להאי חסרון, והא דבאתרוג אמרינן דכתותי מכתת שיעוריה היינו משום דבעי שיעור כאגוז או כביצה. וכתב המהר"צ חיות דלפי זה נמי אפשר לתרץ אמאי בלחי אין החסרון דכתותי מכתת שיעוריה, משום דלחי אינו צריך שיעור, אלא בעינן שלא יהיה ניטל ברוח, ולענין זה לא איכפת לן בהא דכתותי מכתת, ועיין שם שפירש דאפשר לומר דהוא מה שכווננו התוס' הכא בתירוץ הראשון.

יב) משנה, אבל בשירי עירוב כל שהוא, לא אמרו לערב בחצירות וכו'. פירש רש"י לאחר שנשתתפו. אמנם לעיל (מו:). לא פירש רש"י ד"ה ולא אמרו דמיירי שנשתתפו, ומשמע דכל דינא דעירוב חצירות משום שלא לשכח תורת עירוב דוקא, וכתבו התוס' שם ד"ה שלא, דלר"י נראה פירוש רש"י שם עיקר. והקשה המהרש"א שם, דאי נימא דתקנת עירוב חצירות על מנת שלא ישכח תקנת עירוב חצירות, למה להו לתקן כלל תקנה זו. ודוחק לומר דתיקנו עירוב חצירות כדי שלא ישתכח עירוב תחומין, דמה ענין זה לזה, ותירץ דוודאי עיקר התקנה משום איסור דרשויות, דדמי למוציא מרשות לרשות, אלא הכוונה דמה שאמר שיעור בתחילת עירוב חצירות, ולא אמרו דסגי בכל שהוא, היינו כדי שלא יחשבו התינוקות שגם בעירוב תחומין סגי בכל שהוא, ושם וודאי צריך שיעור, ומשום הכי בשירי עירוב לא החמירו להצריך שיעור, דכל מה שצריך שיעור תחומין היינו דווקא משום עירובי תחומין.

יג) גמ', ממיין אחד אין צריך להודיע, מב' מינים צריך להודיע. כתב הלבוש (סימן שס"ח) דהטעם שבמין אחד אין צריך להודיע, לפי שמוקמינן אחזקתייהו דכמו שמקודם נתרצו לערב במין זה, גם עתה יתרצו, אבל בשני מינים מהיכי תיתי שיתרצו לערב במין זה, הא לא עירבו על מין זה

הדף היומי

מסכת עירובין דף פא – דף פב

יט סיון – כ סיון התשע"ג

דלקמן, דסבירא ליה דרבנן לא פליגי ארבי יהודה דאמר דעירובי חצירות זכות, ובעירובי חצירות אפשר דרבנן מודו לרבי אליעזר וסברי דקונה אפילו אם לא אמר לו זכה לי.

כד רש"י ד"ה בד' פרקים. וערב יוה"כ בגליל. רש"י נקט ה' פרקין, וערב יום הכיפורים דווקא אליבא דרבי יוסי הגלילי. וביארו התוס' בכתובות (ה). ד"ה אלא. דרבנן סברי שהיו רגילים בערב יוה"כ בעופות ודגים ולא בבהמות, ע"ש שמוכחים זה מהמעשה דבראשית רבה דההוא חייטא דזבן נונא.

כה תוס' ד"ה דבר תורה. אוכל בכסף תשבירני. בהגהות חתם סופר העיר דהאי קרא בנכרי מיירי, ומנא לן דסתם קנין בישראל הוא בכסף, וכן יש להקשות מה מוכיחים התוס' מקרא דשדות בכסף יקנו, דהתם מיירי בקרקע דנקנית בכסף, ואנן הא בעינן לאשכוחי דמטלטלין נקנין בכסף, ועוד יש להקשות איך ילפינן מקרא דאוכל בכסף תשבירני, הא מנא לן שהקנין היה בכסף, שמא היה במשיכה, והכסף ניתן לצורך תשלום, שהרי זה רצו לומר להם שיהנו ממה שיעברו דרכם.

כו גמ', אבל אמר ערב לי, שליח שויה וקני. ביאר הריטב"א בשם הראב"ד דהוי כאילו אומר לו נמי זכה לי, דאין מועיל עירוב בלא זכיה, וכיון שאומר לו ערב לי כוונתו שיעשה עבורו כל מה שצריך בשביל תיקון עירוב. וצ"ב מאי טעמא בעי שיאמר זכה לי, הא בלאו הכי יכול לזכות עבורו הפת מדין זכין, ועיין במשנה ברורה (סימן שסט ס"ג) שביאר, דבלאו האי טעמא דכאילו אמר לו זכה לי, לא היה יכול לזכות עבורו, דכיון שנתן לו מעות דעתו של הנחתום לזכות לו עבור מעותיו, כמו שכתב רש"י במשנה בע"א ד"ה לא זכו, ואין כוונתו לזכות לו במתנה, ולזכות עבור המעות אי אפשר דמעות אינן קונות, ולכן בעינן שיאמר לו ערב לי, וכוונתו שתעשה באופן שיחול העירוב, והיינו על כרחך באופן שיזכה עבורו לא עבור מעותיו אלא במתנה.

כז תוס' ד"ה שמא וכו', הוה עלייהו שומר שכר וה"נ גבי חטיין וכו'. ביאר המהרש"א, דהשתא לא אסקי תוס' אדעתייהו הסברא דכיון שיכול להשתמש בהם הוי שומר שכר, דאי לאו הכי האיך דימו זה לחיטין דבחיטין נמי יהיה שומר שכר, אלא סברתם היתה דכיון דמתחילה בתורת מכירה באו לידו ולא בתורת פיקדון, הוה שומר שכר, ואם כן גם בחיטין הוה עלייהו שומר שכר דבתורת מכירה באו לידו. ועיין בבא מציעא (פא). דמבואר שם דהלוקח חפץ לקנותו ואח"כ מחזירו ואינו קונהו הוי כנושא שכר, וכהמהרש"א. אמנם למסקנת תוס' כאן משמע דלא סבירא להו דיחשב שומר שכר מחמת שבא לידו בתורת קנין, דאם כן גם על החיטים יהא שומר שכר, וצריך לומר דלא דמי להתם, על פי מה שכתב רש"י שם ד"ה בחזירה ששכרו הוא שמתפאר בהן. [כיון שרצה לתתם במתנה לארוסתו, עיין שם].

דף פ"ב ע"א

כח רש"י ד"ה לאפוקי. והתם מודה רבי יהושע דליכא למוחש משום איבה. הקשה המהרש"א הא חששא דאיבה לא שייך הכא גבי הנידון מאיזה מין לערב, אלא דווקא לענין פרוסה ושלימה, ותיריך, דרש"י נקט איבה לפי המסקנא דהחידוש בהאי משנה הוא לענין לערב בפרוסה, אבל אין הכי נמי דלפום מאי דסברי השתא דהחידוש הוא שאפשר לערב בכל דבר, בעינן למימר סברא אחרת, והיא, דרבי יהושע מודה משום דליכא כל כך דירה כמו בעירוב חצירות, ובחצירות סלקא דעתך שמערב רק בפת משום שנמשך אחרי פיתו. והרש"ש כתב דשייך איבה נמי בב'

יט גמ', ניטלה הימנה כדי חלתה וכו', רש"י ותוס' פירשו שהיתה טבולה לחלה, והקשו בתוס' דאם כן מה הלשון "כדי" חלתה, הא בעי לומר חלתה, והריטב"א כתב בשם התוס', דמיירי שנטל ממנה חתיכה כשיעור חלה, והיינו אחד ממ"ח, ואף על פי שלא היתה צריכה תיקון, כיון דהווי חסרון מועט לא איכפת לן, והקשה לפי זה אמאי נקט התנא "וכדי דימועה", דבשלמא לפי רש"י דבעינן תרתני, חדא שיהיה שיעור קטן, ובי' שיהיה תיקון החלה, נדכיון דהוא תיקונה אינו מקפיד על החיסרון, יש לומר דהחידוש בדימועה, דאף על פי שאסורה רק מדרבנן, נדמדאורייתא בטלה ברוב, כמבואר בתוס' יבמות (עג). ד"ה מה, מכל מקום נטילתה הוי תיקון הפת ולא מתקלקל העירוב. אלא להאי פירושא דלא מיירי כלל בנטילת חלה ודימוע, אלא רק בשיעור חלה, למה ליה למיתני כדי דימועה, הא זה שיעור פחות, דדימוע הוא א' ממאה. ותיריך דדימוע היינו תרומה, מלשון הכתוב "מלאתך ודמעך לא תאחר" דהיינו תרומה (כמבואר בתמורה דף ד.), ושיעורה בעין בינונית אחד מחמישים, וכיון שהשיעורים קרובים, ותרוייהו תרומה, נקטיננהו.

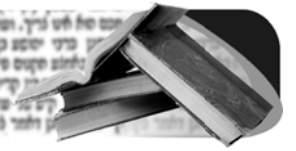
כ גמ', תפרה בקיסם מערבין לו בה. כתב המשנה ברורה (סימן שסו ס"מ) דאף על פי שאינו שלם, מכל מקום כיון שאינו ניכר לא יבואו לידי מחלוקת, ועיין בסימן קסח ס"ב שכתב השולחן ערוך (ומקורו מהרוקח) שאם יש לו פת פרוסה, יחברנה בעץ שלא יהא נראה, ודינו כשלם. וכתב שם הגר"א בביאורו, דמקורו מסוגיין, ומשמע א"כ דהביאור הכא אינו רק משום שלא יבואו לאינצויי, אלא דבמחובר על ידי דבר אחר חשוב כשלם. ואף על פי שיש לבעל דין לחלוק ולומר דגם בברכת המוציא אין צריך שלם ממש אלא סגי שנראה כשלם, מכל מקום בפשטות אינו כן, ועוד דאם כן אין זה ענין לסוגיין ואמאי ציין הגר"א המקור כאן. ועיין ביעביץ שהקשה ממתניתין דאהלות פרק ג' דחיבורי אדם אינו חיבור, ותיריך דבמילתא דרבנן הקילו. ומהא שהשווה לענין חבור דאהלות נמי משמע שפירש דמהני הכא משום חיבור.

כא גמ', בפת ארוז מערבין בפת דוחן אין מערבין. ומבאר רבינו יהונתן (כאן) דאורו רגילים לעשות ממנו פת, מה שאין כן בדוחן. וכתב הפרי מגדים (סימן שסו ס"ח - הובא במשנה ברורה ס"ק מז) דהוא הדין בדבר אחר שרגילים לעשות ממנו פת גם כן מערבין.

דף פ"א ע"ב

כב במשנה, לפי שזכין לאדם וכו'. לעיל (מו): מבואר בגמ', דשמעינן מהאי דינא דעירובי תחומין חמירי מעירוב חצירות, והתוס' שם בד"ה ואין הקשו הא אין הטעם משום חומרא וקולא, אלא דעירובי תחומין חובה הוא, ואין חבין אלא בפניו, ועירובי חצירות זכות הוא. ותרצו דבתרווייהו איכא זכות וחובה, דעירובי תחומין אפילו אם ידעינן שדעתו ללכת למחר לצד הוה שיערב לו נמי לא מהני, אף על פי שהדבר זכות הוא לו, כיון שסוף סוף יש בזה צד חובה שמפסיד ללכת לצד השני אם ירצה, ובעירובי חצירות נמי יש קצת חובה, דמערבין בפת שלו וצריך שימחול להם על פיתו, ועל כרחך הטעם שבעירובי תחומין לא מהני שלא מדעתו, ובעירובי חצירות מהני, משום דעירובי חצירות קילי מעירובי תחומין. [ועדיין לשון המשנה צריך ביאור, שאמרה הטעם של זכין וחבין, ולא של חומרא וקולא (י.צ.ב.).].

כג גמ', עשאו ר"א כד' פרקים במשנה. סברת רבנן ביאר הרשב"א (לעיל ע"א, במשנה) דסבירא להו דאין זה זכות כלל, ועל כן הוכיח דמתניתין מיירי בעירובי תחומין, דהא עירובי חצירות הוו זכות לרבי יהושע בן לוי

הדרה היומית

מסכת עירובין דף פב

כ סיון התשע"ג

דבר הרשות. והנה ברש"י בפסחים (מט.) ד"ה לשבות משמע שסובר, שהמניח עירובו לדבר הרשות חל העירוב בדיעבד, וצ"ע. ויתכן דמה שמתיר שם היינו רק במערב ברגליו דעדיף טפי ממערב על ידי פת לענין זה כמבואר באות הבאה. (י.צ. ב.).

ג) גמ', שם. כתב הרשב"א בעבודת הקודש (הובא במגיד משנה פ"ו ה"ו) דאם מערב ברגליו קונה שביתה גם לדבר הרשות. וכוונתו אף לכתחילה, כן כתב בשער הציון (תטו סק"א). וכן דעת רבינו יהונתן, וכן דעת הבית יוסף. אמנם דעת התוס' בפסחים (מט.) ד"ה לשבות, דאסור לערב לדבר הרשות גם במערב ברגליו, וכתב האליה רבא (תטו ס"א) דאין להקל אלא לצורך גדול.

ד) גמ', הודיעוהו ולא הודיעוהו קתני. פירש רש"י דאם לא הודיעוהו מאי ברירה איכא הא לא הוה ידע דאיכא עירוב דנימא דעתיה עליה הוואי. אמנם הריטב"א כתב דהגמ' סברה שאע"פ ששמע חבירו שזה עירוב לכל מי שירצה אם לא קבל עליו אלא משתחשך לא קנה עירוב דדילמא לא הוה ניחא ליה מבע"י אלמא אין ברירה אפילו בדרבנן דאי ס"ד יש ברירה נימא מדהשתא ניחא ליה מבע"י נמי הוה ניחא ליה וקנה עירוב, ועל זה תירצה הגמרא דלעולם יש ברירה והודיעוהו פירש דבהא דקתני קבל עליו לאו היינו קיבל עליו ממש אלא אפילו הודיעוהו מבע"י סגי, ואע"פ שקבל משתחשך, ומיהו על כרחך בעינן הודעה מבעוד יום לפי שאין מערבין ערובי תחומין אלא לדעת ולגבי מאי דלא ידע מבעוד יום ליכא למימר ברירה עד שיהא הערוב לדעת מבעוד יום. והראב"ד ז"ל פירש דס"ד דכי קתני כל שקבל עליו מבעוד יום קאי אמצעב שאם לא קבל לזה מבע"י (אפילו) אע"פ שאמר סתם הריני מערב לכל מי שירצה אין עירוב קונה לזה דלא אמרינן הוברר הדבר שכיון לערב על זה, וותירצה הגמרא דלא קאי אלא על מי שערבו עליו דבעינן שיוודיעוהו מבעוד יום וקבל עליו כדי שיהא עירוב לדעת ואם לא הודיעוהו וקבל עליו מבע"י הוי עירוב שלא לדעת ואין חבין לאדם שלא בפניו דעירובי תחומין חוב הוא וכתב הריטב"א שפרש"י ז"ל יותר נכון.

ה) ברש"י ד"ה הודיעוהו וכו'. הודיעוהו אע"פ שלא נתרצה וכו', כתב הגאון יעקב דאין כוונת רש"י לומר שגילה דעתו בפירוש דאינו רוצה בעירוב, דאם אמנם כך היה אפילו אם היה רק גומר בלבו, אף דנתרצה לאחר חשיכה אוקמי אחזקה דבין השמשות לא ניחא ליה ולא קנה העירוב. אלא פירוש לא נתרצה, שלא היתה הסכמה חיובית לסמוך על הערוב דעדיין לא החליט בדבר, והוכיח מלשון הטור שכתב אף על פי שלא גמר לסמוך עליו מבעוד יום.

ו) תוס' ד"ה קטן. בסוה"ד א"נ בקטן נמי איכא מצוה לחנכו. בתרומת הרשן (סימן צד, צוין בגליון הש"ס) מוכיח מתוס' דאשה נמי חייבת בחינוך בניה, דהא מוקמינן לקמן דליתיה לאבדה במתא, ואף על פי כן כתבו התוס' שיש מצוה לחנכו. וכן מבואר ברש"י בחגיגה (ב.) ד"ה איזהו קטן, שכתב דהטילו חכמים על אביו ואמו לחנכו במצוות. אבל בתוספות ישנים ביומא (פב.) ד"ה בן שמונה, כתבו בחד תירוצא, דחינוך שייך רק באב, והאם פטורה מלחנך, וכן מבואר בריטב"א (ע"ב ד"ה לימא) שכתב דאם אין אביו במתא אין מי שחייב לחנכו בסוכה, ועיין ריטב"א (סוכה ב: בסוגיא דהילני המלכה) שמבואר מדבריו דאם חייבת בחינוך, עיין שם.

דף פ"ב ע"ב

ז) גמ', לא קשויא הא דאיתיה אבוהי במתא וכו'. הקשה הריטב"א (לעיל סוף ע"א), דהשתא נמי תיקשי, כיון דחילקה הגמ' דעד בן חמש יוצא

מינים, שיאמר אני נותן בשר ואתה נותן דגים (ט) גמ', מר סבר פליגי ומר סבר לא פליגי. כתב הרשב"א דהרי"ף פסק דעירוב חצירות מערבין שלא לדעתו דזכות הוא לו, אבל בחצר שבין שני מבואות אין מערבין אלא לדעתו. ומקשה עליו הראב"ד דמשמע דפסק כרבי יהודה, ואליבא דרבי יהושע בן לוי דאמר דרבי יהודה אתי לפרש דברי רבנן, והא שמואל ורב חסדא סברי (לעיל פא:.) דרבי יהודה ורבנן נחלקו, ועוד, דרבי יוחנן סובר דבמה לחלוק, והלכה כרבי יוחנן לגבי רבי יהושע בן לוי, ותירץ הרשב"א דאין הכי נמי דפסקינן דנחלקו, ומכל מקום פסקינן כרבי יהודה שסובר דזכות הוא לו, ומשום הכי פסר הרי"ף לחלק בין חצר שבין שני מבואות לחצר דעלמא. והקשה הרשב"א הא חצר זו יכולה לערב עם שניהן לדידן דקיימא לן כר"ש שאומר שאמצעית מותרת לטלטל בשניהן, ואם כן אמאי אין העירוב עבורו באותה חצר וכות לו.

ל) תוס' ד"ה אמר רבי יהודה. ונראה היכא דבידו לגמרי לא הוה אסמכתא וכו'. וכתב המהרש"א דמכל מקום באם אוביר ולא אעביד אשלם אלפא זוזי הוי אסמכתא, אף על גב דהוי בידו, כיון דגזים, ואם לא הוה בידו כלל, לא הוה אסמכתא אף על גב דגזים.

לא) גמ', אבל יש לו אומנות וכו' הרי זה כשר. כתב בתוס' הרא"ש דהלכה כרבי יהודה דאין זו אסמכתא, והקשה ממתניתין דשבת (קמט:.) דאיתא התם דאסור להפיס על המנות עם אדם אחר שאינו מבני ביתו, משום קוביא, אלמא קוביא אסור דהוי אסמכתא. ותירץ דהתם היינו בשבת ואסור משום מקח וממכר, ואף על גב דשמואל מפרש התם דגם בחול אסור משום קוביא, שמואל לטעמיה בסוף פרק קמא דחגיגה שסובר כרבי טרפון שצריך הפלאה בניזירות.

פרק כיצד משתתפין

א) גמ', אין מערבין אלא לדבר מצוה. ומבואר דבית המשתה היינו סעודת מצוה. ובשולחן ערוך (סימן תטו ס"א) כתב דהיינו סעודת נישואין. וכתב (שם) האליה רבא בשם הסמ"ק דאף סעודת אירוסין, והמגן אברהם מוסיף דאף סעודה שנוהגים עכשיו לעשות כשעושים הקנין נדהיינו שידוכין נמי הוי סעודת מצוה. ובביאור הגר"א (שם) כתב דסעודת אירוסין שרי רק לארוס עצמו. ואם רוצה להקביל פני חבירו הבא מן הדרך נחלקו בזה הפוסקים אם חשיב דבר מצוה, דעת המגן אברהם (תט"ו ס"א) דחשיב דבר מצוה, ודעת האליה רבא (שם) דלא חשיב.

ב) גמ', מהו דתימא אורחא דמלתא קתני קמ"ל, כתב בהגהות אשר"י (בפירקין סימן א') דמשמעות דברי רבי יוסף דאי ערב לדבר הרשות לא יחול אף בדיעבד. ודעת הרמב"ם (פ"ו מעירובין ה"ו) דבדיעבד חל העירוב. וכן דעת האור זרוע. (עירובין סימן קפ"ו) ואם הניח עירובו לדבר מצוה, דעת הרמ"ק (הובא בהגהות אשר"י שם) דשרי לצאת לדבר הרשות, ודעת רש"י נראה דאסור, דכתב כאן בד"ה אין מערבין וז"ל, לא התיירו חכמים לצאת חוץ לתחום ע"י עירוב אלא לדבר מצוה. נלכאורה ביאור מחלוקתם, האם האיסור לערב לדבר הרשות נובע מהאיסור לצאת חוץ לתחום על ידי עירוב לצורך דבר הרשות, או דהווי איסור לעשות קנין שביתה לצורך רשות, אבל אם בלאו הכי יש לו קנין שביתה, אין טעם לאסור עליו לצאת. ואם כן רש"י דסובר דאסור לצאת גם אם עירב לדבר מצוה, בעי למסבר דהאיסור הוא לצאת לצורך דבר הרשות, ולפי זה בנידון האם חל בדיעבד צריך להיות דלרש"י יהיה אסור לצאת דמה יהני שהעירוב חל, סוף סוף האיך יפקע ממנו איסור יציאה לצורך

ומשתמשין משם להדיא, אין יכולים לאסור על בני חצר, משום דסולם תורת מחיצה עליו. והריטב"א כתב דיש שתירצו דמתניתין משמע סתמא גם באופן שאין התל סמוך למרפסת, ואין בני העליה יכולין להשתמש עליו אלא בשלשול מהעליה, וכגון שהמרפסת היא רק מרוח אחת והתל נמצא ברוח אחרת.

טו) גמ', לאותן הדורים במרפסת. פירש רש"י כגון שיש דירורין במרפסת. והתוס' בדף (פ"ג:) ד"ה קא סלקא דעתך פירשו דמיירי בגוונא שפתחי העליות בתוך עשרה למרפסת, ומשום הכי אין לסולם שביניהם תורת מחיצה, וממילא הוה להו התל כפתח. והרשב"א הקשה על רש"י דהא תנן לקמן (פ"ה:): הנותן את עירובו במרפסת אין עירובו עירוב, דאין המרפסת עצמה יכולה לאסור. וכתב דעל כרחק גם רש"י נתכוין לאותן בתים שפתוחין למרפסת. ומדברי הרמב"ם בפירוש המשניות משמע לכאורה דהדירורין במרפסת. (ועיין בדבריו בפ"ד מעירובין ט"ו-ט"ז).

טז) גמ', אילימא לחצר ושרי אמאי רשותא תרווייהו הוא. הקשה רבינו עקיבא איגור (בגליון השו"ע שע"ה, א') הלא לבני מרפסת תשמישו בוריקת משך ושלשול, ולבני חצר בוריקת לחוד, ואמאי לא נימא דמהאי טעמא יהיבין ליה לחצר ושרי. ואף שכתבו תוס' בד"ה בור דלמסקנא לא גרע זריקה ושלשול משלשול לחוד, מכל מקום זהו דוקא לרב, אבל לשמואל דקיימינן הכא אליביה, ודאי דזריקה או שלשול לחוד הוי תשמישו בנחת טפי מזריקה ושלשול בהדדי. וכתב רש"י בד"ה אמאי כתב ליישב קושיא זו, משום דזריקת גובה [שצריכין לה בני החצר] שוה בקושי לזריקת משך ושלשול [שצריכין בני המרפסת]. אך כתב דאכתי יקשה לתוס' ד"ה בור שמצדדים לומר דזריקת משך קשה טפי מזריקת גובה. וגם למסקנתם דכי הדדי נינהו, מכל מקום ודאי לא סברי כרש"י שזריקת משך ושלשול ביחד יהיו שוים לזריקת גובה לחוד. והניח בצע"ג. ותיריך רבי אלעזר משה הורוויץ, דמה שכתבו תוס' דזריקת משך חמורה מזריקת גובה, היינו דוקא לרב דלא אזיל בתר נחת או קושי, אם כן יש לומר דזריקת משך ושלשול חמירה מזריקת גובה ושלשול, כיון דגובה ושלשול שניהם הם בגובה ונחשבים כפעולה אחת, מה שאין כן משך ושלשול שוה בגובה וזה בהפלגה ועל כן נחשבים כשתי פעולות. אבל לשמואל דאזיל בתר נחת וקושי בודאי מודו לרש"י שזריקת גובה קשה מזריקת משך. והחזון איש (ק"ד, ה') כתב דעיקר דברי רבינו עקיבא איגור אינם מוכרחים, דאפשר שגם לשמואל לזה בוריקת ולזה בוריקת ושלשול מקרי שוים, דאין השלשול מוסיף כל כך קושי על הזריקה שיחשב כלזה בנחת ולזה בקשה.

יז) גמ', אלא מאי לחצר אף לחצר ושניהן אסורין. הבית יוסף (שע"ה) כתב דלפי מה שהעמידה הגמ' כאן דבמפלגת ד' טפחים תרווייהו אסירי, דהא מתניתין מיירי בין בתל גובה עשרה טפחים ובין באינו גבוה [נדקתני אפילו גבוה עשרה טפחים, דבמשמע דכל שכן באינו גבוה], ותנן דיהיבין ליה לחצר דהיינו כאוקימתת הגמ' אף לחצר ואסורין. ואם כן מוכח דאף באופן שהתל נמוך מעשרה טפחים דהוה ליה לבני חצר בנחת, ואף על פי שמופלג מהמרפסת ד' טפחים, מכל מקום שניהם אסורים, כיון דסוף סוף גם בני מרפסת יכולין להשתמש על ידי זריקה. וכתב שכן מוכח מהרמב"ם (עירובין ד', ט"ז) דלעולם אין היתר לבני חצר בתל, ולא משכחת לה היתר אלא לבני מרפסת כשהתל גבוה עשרה טפחים וסמוך למרפסת בתוך ד' טפחים. ודלא כהטור (שם) שכתב היתר גם לבני החצר כשהתל אינו גבוה עשרה טפחים והוא נמוך מהמרפסת עשרה או מופלג ממנה ד'. [כן היא גירסת הב"ח בטור, יעו"ש ובבית יוסף]. והט"ז (שם

בעירובו אמו אפילו אם איתיה לאבוהי במתא, ובן שש יוצא בעירובו אימו דווקא אי ליתיה לאבוה במתא, אם כן האיך סתם התנא ואמר עד בן שש, דמשמע דכולהו חד דינא אית להו, וכמו שהקשו מכח זה על רב יהושע, ולא תירצו דעד בן חמש יוצא בעירובו אימו בלא שתזכה עבורו, ובן שש יוצא בעירובה אם זיכתה לו, והטעם שלא תירצו כן כתב רש"י מדלא חילק התנא בין עד בן חמש לבן שש, ואם כן תיקשי נמי על ר"ל אמאי לא חילק. ותיריך דכיון שבכל גוונא אין אימו צריכה לזכות לו, ואין חילוק בגוף דין העירוב אלא רק חילוק צדדי האם איתיה לאבוה במתא או לא, לא קשה למה לא חילק התנא בזה.

ח) גמ', אבל מערב הוא על ידי עבדו ושפתחו הכנענים. כתב הריטב"א דווקא אם מערב עליהם בפירוש, אבל אם לא עירב עליהם לא אמרינן דממילא הם קונים עירובו כדן בהמה וכלים כרגלי הבעלים, כיון דשייכי במצוות. נולפי זה הלוקח עבד על מנת שלא להטבילו דאינו שייך במצוות כמבואר בשבת (קלז:), יהיה דינו כרגלי הבעלים (י.צ.ב.).

ט) גמ', ועל ידי בנו ובתו הקטנים. כתב הרא"ש (סימן ב') דאפילו בנו ובתו שאינם סמוכים על שולחנו, יכול לערב על ידם, משום שצריך לחנכם במצוות ואין מערבין אלא לדבר מצוה, אם כן הנחת העירוב הוי חינוך למצוות שחייב בו.

י) גמ', אלא מאי מדעתם דאישתיקו לאפוקי היכא דאמרי לא. כתב הבית יוסף (סימן תיד) בשם הרשב"א, דאין צריך שישמעו קודם שתחשך שעירב עליהם וישתקו, אלא אפילו לא נודע להם עד שחשכה, וכששמעו שתקו, חל העירוב, דמסתמא עומד העירוב להתקיים ומן הסתם הם רוצים בעירוב האב, ואם כששמעו שתקו ואחר כך מחו, לא מהני מחאתן דכבר גילו דעתם בשתיקתן דהעירוב ניהא להו ונתקיים העירוב, אמנם אם שמעו קודם שבת ושתקו אחר כך מחו קודם שבת, כתב המשנה ברורה (תי"ד סק"ה) שלא חל העירוב, כיון דבזמן חלותו כבר לא רצו בו.

יא) מתניתין, זה וזה מתכוונים להקל. עיין פירוש רש"י, ובכתובות (סד:) פירש רש"י בד"ה זה וזה, באופן אחר, דרבי מאיר היה אוכל בשבת הרבה פת כי היה אוכל פת עם כל תבשיל הבא לפניו, ורבי יהודה היה אוכל פת בשבת פחות מאשר בחול, דבשבת היה שבע במיני מעדנים.

יב) שם. הקשה הרשב"א מאי נפקא מינה בשיעורא דר"מ ור"י, הא לעיל (ל:): מבואר, דמשערין סעודה לפי מה שהוא רגיל לאכול, דהכל לפי מה שהוא אדם, ותיריך בתרי אנפי, א. דהתם מיירי בחולה וזקן דאיתא שם שמשערין לו לפי מה שהוא רגיל לאכול דלא בטלה דעתו אצל כל אדם, ובזה נחלקו האיך לשער לו, האם כפי מזונו של חול או כפי מזונו של שבת, ב. דמיירי ברעבתן דדינו שמשערין לו בסעודות של אדם בינוני, ונחלקו האיך לשער סעודה של אדם בינוני, האם כפי אוכלו בשבת או כפי אוכלו בחול.

יג) שם. כתב המחצית השקל (סימן תט ס"ז סק"א) דאם הניח עירוב לחולה או זקן צריך שהיה ראוי לאכילה להם, ואם אינו ראוי להם צריך שיהא בו שיעור סעודה בינונית, כדי שיהיה ראוי להיות סעודה לאחרים, אבל אי אפשר להניח עירוב לחולה או זקן כפי שיעור אכילתם, דהיינו פחות מסעודה בינונית, ומאידך לא יהיה האוכל ראוי לאכילה להם אלא לבריאים, דממה נפשך אין כאן שיעור סעודה הראויה לאכילה.

דף פ"ד ע"א

יז) גמ', אלמא כל לזה בשלשול ולזה בוריקת וכו'. כתבו התוס' (בדף פ"ג:) ד"ה קא סלקא דעתך, דבני עליה אף על פי שיורדין למרפסת

הדרה היוזמי

מסכת עירובין דף פד

כב סיון התשע"ג

מטפח עשירי שלמטה מהעליה, ולמסקנא היינו למעלה מטפח עשירי מהקרקע. והקשה **המהרש"א** דאם בלאו הכי מוקמינן למסקנא בעשרה מהקרקע, אם כן אפשר לאוקמי גם בגבוה טובא, וכל מה שלמעלה מעשרה מהקרקע מותרים בו בני עליה, משום דהוה ליה לעליה בשלשול ולחצר בזריקה. והריטב"א תירץ כיון דברישא קתני אנשי עליה משתמשינן בעשרה העליונים, אלמא שביני ביני אסור, ומשום הכי הא דקתני בסיפא למעלה מן הקרקע, אין מודדים מהקרקע אלא מעשרה העליונים. והמהרש"א תירץ דאי מיירי בגבוה טובא אכתי יהיה משמע שראש טפח עשירי אסור לתרוייהו, אף דהוא לזה בשלשול ולזה בזריקה. וכמו שכתב **רש"י ד"ה בכותל תשעה עשר** דמהאי טעמא לא מוקמינן בכותל כ" טפחים, אלא שהמהרש"א מסיק דקצת קשה דאם כן אמאי הוצרך **רש"י בד"ה זיו** לפרש דהמקשן סבר דלמעלה מעשרה היינו בעשרה הסמוכים לעליה, הא יכול היה לפרש דגם למקשן היינו למעלה מטפח עשירי מהקרקע, והקשה מהא דביני ביני דהיינו ראש טפח עשירי.

כג) גמ', הכא בכותל תשעה עשר עסקינן. הקשה **המהרש"א על פירש"י ד"ה זיו**, דאי בכותל זה עסקינן, בטפח עשירי מהקרקע דהוא תוך עשרה לחדר ולעליה היו צריכים שניהם להיות אסורים, ואיך קאמר דעד עשרה טפחים לחצר, ותירץ דלצדדין קתני דהא דקאמר למטה מעשרה לחצר היינו למטה מעשרה מהעליה, והא דקאמר למעלה מעשרה לעליה היינו למעלה מעשרה מהחצר, ונמצא שטפח העשירי לא נזכר בו היתר, ובאמת אסור לשניהם. והקשה **הרש"ש** מרישא דברייתא דמשמע דלתרווייהו יש עשרה טפחים שהם מותרים בהם, ואיך נימא דאסורים בטפח העשירי. ותירץ דרישא דברייתא היא הצעת דברים, כלומר לאנשי חצר נוח להשתמש בעשרה תחתונים ולאנשי עליה בעשרה עליונים וממילא הדין דלאו יש ט' ולא ט'.

דף פ"ד ע"ב

כד) גמ', אמר רב אדא בר אהבה בבאין בני תחתונה דרך עליונה למלאות. לקמן (פ"ח). בדברי רבא שהקשה ממשנה דשתי גזוזטראות על הא דיש גזל בשבת, נוקטת הגמ' בסתמא כתיירוץ זה דעל כרחך מיירי כשבאין בני תחתונה לעליונה. והקשה **הבעל המאור** (כ"ז, ב' מדפי הרי"ף ד"ה לזה בשלשול) דהא קיימא לן כרב באיסורי, ולדידיה אין צריך להעמיד בבאין בני תחתונה דרך עליונה כמבואר בסוגיין, וכתב דיש שרצו להוכיח מכאן דבפולגתא זו פסקינן כשמואל, והבעל המאור עצמו כתב ליישב, דכיון דמסקינן **לקמן** (פ"ה.) דלזה בזריקה ולזה בזריקה ושלשול רב נמי מודה דיהבינן לזה שבזריקה, ועל כן גם לרב קשה משתי גזוזטראות, ובעו לאוקמי בבאין בני תחתונה דרך עליונה. ודלא כהר"י **בתוס' בע"א ד"ה בור**, דסובר דלמסקנא לדעת רב ליכא לפלוגי בין זריקה ושלשול לזריקה לחודה.

כה) גמ', אביי אמר כגון דקיימין בתוך עשרה דהרדי. כתב **הריטב"א** דנראה מדברי **רש"י בד"ה כגון דקיימי וכו'**, שסובר, דאביי מוקי לה למתניתין דשתי גזוזטראות בסמוכות תוך ד' טפחים וכדאוקמא רב לקמן. דהיינו שהבין דעת **רש"י** דעיקר חידושו של אביי, דבתוך עשרה טפחים אין הבדל כל כך בקושי של התשמיש, ומשום הכי אף בגוונא דיש מקצת קושי לזו יותר מלזו, יהבינן ליה לתרוייהו בשוה ואסרי אהדדי. ועל כן הקשה דמילתא דפשיטא היא בכל הסוגיא דבתוך עשרה טפחים נקרא פתח, ולא איכפת לן אם קשה לזה יותר מלזה, דגם אם למרפסת הוא בטפח, ולחצר בט' טפחים אסרי אהדדי. ועל כן פירש, דלסברת אביי ב'

סק"ב) הסכים עם הבית יוסף בביאור דברי הרמב"ם, ומבאר הטעם, משום דהתל מצד עצמו שייך טפי למרפסת מאשר לחצר, ולכן גם כשתשמישו קשה לבני המרפסת לא יהבינן ליה לבני חצר. אך **המגן אברהם** (שם א') סבר, דהרמב"ם נמי סבר כהטור אלא שקיצר בדבריו. ועיין **חזון איש** (ק"ב, ט'), שהוכיח מהברייתא דלקמן דקתני גבי זיו שבין עליה לחצר, שאנשי חצר משתמשינן בעשרה התחתונים, הרי להדיא שיש היתר לבני חצר בכהאי גוונא ואיך אפשר להרמב"ם לפלוג. ועיי"ש בחזון איש שפירש דברי הרמב"ם על פי שיטתו.

יח) שם, ובאופן שהתל מופלג ד' טפחים מהמרפסת וגבוה עשרה טפחים מהחצר, ונמוך עשרה טפחים מהמרפסת, כתב **הט"ז** (שע"ה סק"ב) דאף דלכאורה הוה ליה לשניהם בקשה ואסורין, מכל מקום יהבינן ליה לבני החצר, כיון דלגבי מרפסת הוי תרתי לריעותא שצריכינן זריקת משך וגם שלשול. ועיין **משנה ברורה** (שם י"א) שהביא מספר נהר **שלום** שהוכיח מהרשב"א דלא אמרינן תרתי לריעותא להתיר לבני חצר. וכן הוכיח **החזון איש** (ק"ב, ז' - ח') מסוגיין, ועיי"ש.

יט) גמ', בור מאי איכא למימר. הקשה **הריטב"א** הא במתניתין לא מיירי כלל בבור עצמו אלא בחוליית הבור, ובכהאי גוונא בודאי מהני התירוץ דאיירי באותן הדורים במרפסת. ותירץ בשם **תוס'** דסתם חוליית הבור אינה רחבה ד' טפחים, ואם כן היא עצמה מותרת לתרוייהו, ועל כרחך דמתניתין בבור עצמו מיירי. אי נמי דהחוליא טפילה לגמרי לבור, וכיון שתשמישו של בור למילוי, הוא הקובע גם את דין החוליא.

כ) תוס' ד"ה הכי נמי. אומר ר"י דהאי הכי נמי מסתברא ליתא אלא אליבא דשמואל כו', הקשה **הריטב"א** איך אמר רב הכי נמי מסתברא דהמשנה דאמרה לחצר היינו אף לחצר ואסורין, כשהוא עצמו סבור בסיפא דשרי לחצר, דאין המרפסת אוסרת עליה דרך אויר, ותירץ בשם יש מרבתינו דבמתניתין רב נמי מודה דיכולין בני מרפסת לאסור דרך אויר, כיון דמיירי שהם שותפין בתל או בסלע, ולא אמר רב דאין אדם אוסר דרך האויר אלא ברשות שאינה שלהם [כגון חורבה שבין שתי חצירות, וכדומה]. וסיים **הריטב"א** דלפי זה בב' גזוזטראות (דבגמ' בע"ב) בודאי טעם ההיתר במפולגתא הוא מפני שלתחתונה הווי בזריקה ושלשול, ולא כמו שסברה הגמ' **לקמן** (פ"ה.) דטעמא משום דאין אדם אוסר דרך אויר, דהא התם מיירי שעשו המחיצה בשותפות, ואם כן ביאור זה דלא כר"י **בתוספות ד"ה בור**, שסובר דלמסקנא בב' גזוזטראות הטעם הוא מפני שאי אפשר לאסור דרך אויר, ועל הטעם שלא בזריקה ושלשול כתב דהוא דחויא בעלמא. ו**בחיודושי הגהות על הטור** כתב בשם **מהרל"ח**, דיש לומר דרב מודה דאפשר לאסור דרך אויר כל היכא דבחול יכול להשתמש גם בלא זריקה, כגון בנדון דידן דבחול יכולין בני המרפסת לדרת לחצר וללכת משם לתל, ורק בשבת אסורין משום דלא עירבו עם בני חצר, ולא אמר רב דבריו אלא כשגם בחול אינו יכול להשתמש רק דרך אויר. והחזון איש (ק"ב, ו') כתב דיש לומר דלא מיירי רב אלא בקרפף ורחבה, אבל כשמשתמש שימוש חצר יכול לאסור גם דרך אויר.

כא) תוס' ד"ה בור. העולה מכל תירוצי התוס' דלרב זריקת גובה ושלשול לא חמירא משלשול לחוד. והקשה **המגן אברהם** (שע"ה, א') (לפי מה שביאר רבינו עקיבא איגר דבריו) מכאן על מה שפסק **בשו"ת הרא"ש** (כלל כ"א דין ה') דבכהאי גוונא נותנים אותו לזה שבשלשול, והניח בצ"ע. ועיין **רא"ש** בפירקין (סימן ג') ו**קרנן נתנאל** (אות ש').

כב) גמ', ת"ש אנשי חצר וכו' הא דביני ביני אסור. פירש **רש"י** דבהוה אמינא סברה הגמ' דהא דקתני למעלה מעשרה לעליה היינו למעלה

הדרה היוזמי

מסכת עירובין דף פד – דף פה

כב סיון – כג סיון התשע"ג

חזי לכיתוף לעולם, ובלבד שיהיה פחות מעשרה טפחים. וביאור הגר"א (שס"א, א') כתב דמדין זה ראייה לשיטת הרא"ש (עירובין פרק א', ט"ו) דגם מט' עד עשרה טפחים חזי לכיתוף ונעשה על ידי זה רשות הרבים. ודלא כהרמב"ם (הלכות שבת י"ד, ט"ו) דדוקא בט' מצומצמות. ועיין שער הציון (שס"א, ח') שנדחק בביאור כוונתו.

כט) תוס', ד"ה גג, וקשה לר"י וכו' ועוד אי מרפסת מגופפת וכו' אוסרין עליה ועל הגג. בתוס' הרא"ש איתא האי לישנא "אי מרפסת מגופפת היאך וכו' אוסרין עליה את הגג". ומוסיף לבאר דכשהיא מגופפת והיא רשות היחיד גמורה, אם כן מאי שנא מכל חצר הפתוחה לרשות הרבים שאין בני רשות הרבים אוסרין עליה שום תשמיש. וכתב הרשב"א דלפי מה שחילקו תוס' בהמשך דבריהם דגג נאסר בפירצת עשר לרשות הרבים, ולא דמי לחצר כיון דלא שכיחי ביה דיוורין גמורין, הלכך גריע תשמישתיה, נתיישרה קושיא זו על רש"י, דאף אם המרפסת מגופפת יכולין בני רשות הרבים לאסור עליהם את הגג כיון דגריע תשמישתיה, ולא פש להו אלא קושיא הראשונה דמרפסת מאן דכר שמה הכא. וחזון איש (ק"ב, י"ג) ביאר דגם קושיא זו לא נתיישרה, דשאני לשיטת רש"י דאין לבני רשות הרבים שייכות תשמיש עם הגג, ואינם אוסרין אלא משום שנחשבים רשות אחת עם המרפסת, ובוה ודאי בעינן שתהיה המרפסת פרוצה במלואה לרשות הרבים, ולא יהני מה שהגג גריע תשמישתיה לאסור במרפסת מגופפת.

ל) בא"ד, ור"ת מפרש וכו' דכיון דתוכו רשות היחיד היא וכו'. הדברים מבוארים בתוס' הרא"ש דלדעת ר"ת מיירי שהבית עמוק מבפנים, ולכן תוכו רשות היחיד, אבל הגג עצמו אינו גבוה עשרה טפחים לא מהחצר ולא מרשות הרבים.

לא) בא"ד. הרשב"א בחידושו פירש כתוס'. ובעבודת הקודש (שער ג', א') הקשה אם כן מאי טעמא למסקנא שרבים מכתפין עליו, לא יהא כרשות הרבים גמורה, כמו עמוד ט' ברשות הרבים, וממילא לא יהני ליה סולם. ותירץ דשאני הכא שמצד החצר הוא גבוה עשרה, ורק מצד רשות הרבים הוא נמוך. ובחידושי הגר"ח על הרמב"ם (שבת י"ד, ט') כתב, דהרמב"ם אינו יכול לפרש כן דאיהו סבירא ליה דבעינן ד' מחיצות גמורות כדי שיהא רשות היחיד דאורייתא, ועיין לעיל אות כז במה שפירש בשיטת הרמב"ם.

דף פ"ה ע"א

לב) גמ', בור שבין שתי חצירות וכו'. הרשב"א הביא שיש שפירש, דמיירי בבור ממש שבין החצרות ולא מבוי קטן שביניהם כפירוש רש"י. ומיירי בעשו לו מחיצת עשרה כדין המשנה לקמן (פ"ו.). ואכתי צריך גם זיו להתירו כיון שיש אויר חשוב בין הבור והכותל, ולפי זה במופלגת פחות מארבעה, כתב אין צריך אפילו זיו, דהמחיצה שבתוך הבור מתירתן. עוד כתב, דלביאור זה, הא דאמר רב יהודה אפילו קניא, היינו שממעט את האויר שבין הכותל לבור בקנה אחד וכדומה, ועל ידי זה אין שם חלל ארבעה ולא יצטרך זיו. והקשה עליו דהיה צריך לפרש שתקנו במחיצה, וגם לשון אפילו קניא לא משמע כפירושו.

לג) גמ', בור שבין שתי חצירות מופלגת מכותל זה ארבעה וכו'. פי' רש"י, דאם לא היתה מופלגת ארבעה היו אוסרין זה על זה עד שיעשו מחיצה בבור. ולדבריו, לרב דסבר דאין אדם אוסר על חבירו דרך אויר ולדידיה במופלגת ארבעה אין צריך זיו, מכל מקום באינה מופלגת ארבעה צריך מחיצה בבור. אמנם מלשון הרמב"ם (עירובין ג', כ"ג)

הגוזזטראות לא קיימי בתוך ד' טפחים במשך, ודלא כרש"י ד"ה לא מיבעיא, אלא במופלגות יותר, דבכהאי גוונא השימוש של בני תחתונה על ידי זריקת משך ומקצת גובה ושלשול, וחידש אביי דמכל מקום כיון שהם בתוך עשרה טפחים אסרי אהדדי. והוכיח כן מגג הסמוך לרשות הרבים, דאף דמסתמא איכא חיפופי בצדי רשות הרבים, וממילא בני רשות הרבים משתמשין בגג על ידי זריקת משך ומקצת גובה, כיון דקיימי בתוך עשרה אוסרים את הגג. [וצ"ע דהריטב"א העתיק לשון זה בקיצור ופירשו על פי דרכו, ולפי מה שנראה מאריכות לשונו לכאורה אפשר לפרשו באופן שלא יקשה עליו (י.ס.).]. ועיין בחזון איש (ק"ב, י"ב) שהדגיש בביאור דברי רש"י דאין כוונתו שאין חילוק רשויות תוך עשרה טפחים וממילא הויין כפרוצות זו לזו. דודאי כל אחת מותרת לעצמה, אלא דלגבי השימוש בבור נחשבים כאחת ואין שימוש לזו בלא זו ולכן אסרן אהדדי.

כו) רש"י ד"ה כגון דקיימי בגו עשרה. ואע"ג דאכתי לזה בקשה וכו' שיש מקצת זריקה עם השלשול וכו'. הקשה המהרש"א דאם שמואל סבר דמקצת זריקה עם השלשול חשיב קשה, תקשי ליה מתניתין, דבגוונא דחוליית הבור פחותה מעשרה יהיבין לחצר, ולכאורה כיון דלחצר יש מקצת זריקה עם השלשול הוה ליה קשה לגבי מרפסת. וכתב דיש ליישב בדוחק. והרש"ש (בע"א על תוס' ד"ה הכי נמי) רמו ליישב, דאפשר ששמואל יעמיד המשנה במלאה פירות עד תחילת גובה החוליה, דבכהאי גוונא הוה ליה לחצר במקצת זריקה ומקצת שלשול, ולמרפסת בשלשול גמור. ואף דמשמע בגמ' דלשמואל אין צריך להעמיד במלאה פירות, היינו במלאה עד שפת חוליה דאם כן היינו סלע וכקושיית הגמ' שם, אבל עד תחילת החוליה אפשר לאוקמי אף לשמואל, ובוה תתיישר גם קושיית התוס' שם ב"ה הכי נמי.

כז) גמ', גג הסמוך לרשות הרבים צריך סולם קבוע להתירו. ברש"י ותוס' מבואר דהנידון הוא לענין טלטול מהמרפסת או מהחצר לגג, ומשמע דבגג עצמו מותר לטלטל גם בלי סולם. וכן מבואר ברשב"א בעבודת הקודש (שער ג', א'). וכן דעת הטור (ריש סימן שס"א). אמנם הדרכי משה (שם) כתב דמהרמב"ם (שבת י"ד, ט') מוכח, דאסור לטלטל גם בגג עצמו. ובחידושי הגר"ח על הרמב"ם (שם) ביאר מחלוקתם, דלהרשב"א ודעימיה, גג בלא סולם איסורו משום שפרוץ לרשות הרבים, ועל ידי כך נעשה דינו כקרפף שאסור לטלטל ממנו לחצר, אבל בו עצמו מותר לטלטל. אבל הרמב"ם סבר דכיון דסוגיא דהכא לא מיירי בדיני רשויות אלא בדיני עירוב, אימתי רשויות אוסרות זו על זו, על כרחך מיירי דהגג הוא רשות היחיד גמורה, וכגון בבית שיש לו ד' מחיצות שלימות כראוי, אלא שבתוך ד' טפחים שבמשך יש שם מקום שרשות הרבים גבוהה עד תוך עשרה טפחים לגג, ובני רשות הרבים משתמשין בגג אוסרין על בני הגג ככל שתי רשויות הפרוצות זו לזו, הלכך אסור לטלטל גם בגג עצמו. וכתב דלשיטת הרמב"ם ניחא טפי מה שמהני סולם, יעיי"ש.

כח) גמ', מתקוף לה רב פפא ודילמא כשרבים מכתפין עליו. רש"י ותוס' פירשו, דמהאי טעמא אסור גם אם הגג גבוה עשרה טפחים מרשות הרבים, דחזי לכיתוף דברים קלים, אבל הרמב"ם (שבת י"ד, ט') והריטב"א פירשו, דדוקא בתוך עשרה טפחים חזי לכיתוף, וכוננת רב פפא, ודילמא אין הטעם משום שאין חילוק רשויות בתוך עשרה טפחים, אלא משום דחזי לכיתוף. ובלחם משנה (שם) הקשה לשיטת הרמב"ם הא דווקא גובה ט' טפחים בצמצום חזי לכיתוף כדאמרין בשבת (ח'). ותירץ דאין הכי נמי דבעינן להעמיד כאן בגובה ט' טפחים בצמצום, אי נמי גג

חורבות ביניהן, אבל הכא דשניהם משתמשין דרך אויר, לכולי עלמא אין אוסרין זה על זה, אלא דמאן דסבר בשני בתים וג' חורבות דאוסרין זה על זה מדינא, יסבור הכא דבעינן זיו כל דהוא כדי שלא יבואו להחליפו בשאר תשמיש דרך אויר, ולרב דסבר בב' בתים וג' חורבות דאין אוסר דרך אויר, הכא אין צריך אפילו זיו, וכך הוכיחה הגמ' שפיר את דעת שמואל. [ואף דלכאורה איפכא מסתברא, דאם במקום שיש לאחד תשמיש גמור יכול חבירו לאסור עליו דרך אויר כל שכן כשאין לו עצמו תשמיש אלא דרך אויר שיוכל חבירו לאסור עליו דרך אויר. מכל מקום יש לומר, דאי יש לאחד תשמיש גמור הרי תשמיש חבירו מפריעו טפי, ואפילו יהא רק תשמיש דרך אויר, ודבר זה מחשיב את התשמיש דרך אויר כשימוש חשוב שיכול לאסור על חבירו, מה שאין כן אי תרווייהו דרך אויר, דאין להם שם תשמיש ממש לא איכפת לכל אחד בתשמיש דחבריה, ולא נחשב על ידי זה לאסור עליו. (י.ס.).]

לח [תוס' ד"ה בור שבין וכו', בסוה"ד אי נמי אומר ר"י וכו', תוס' בעמוד ב' ד"ה ומי אמר רב וכו' כתבו בא"ד דאין תשמיש דאוויר דהכא חשיב וכו'. ולפי דבריהם אלו אתי שפיר מה שפירש ר"י שהבור היה רשות הרבים ומעביר דרך המבוי למעלה מעשרה, דאין תשמיש המבוי אוסר עליו, אבל למה שפירש רש"י שם, דלמעלה מעשרה נמי מיקרי דרך אויר ואוסר לשמואל, אי אפשר להעמיד דברי הר"י (י.פ.).]

לט גמ', דאי דרב הא אמר אין אדם אוסר על חבירו דרך אויר. חזינן דלשמואל אדם אוסר על חבירו דרך אויר. וכתב החזון איש (ק"ד, ט"ז) דאף לשמואל אין הכוונה דמה שבינו לבין הרשות שמשתמש בה דרך אויר מותר ורק אותה רשות נאסרת, דיכול לאסור בדילוג, אלא כוונתו דהאויר עצמו נאסר כיון שמשתמש דרכו, ואחר שנאסר האוויר שהוא סמוך לו, ממילא נאסרת גם הרשות שמשתמש בה דהכל חיבור אחד. תדע דהגמ' בע"ב מדמה תשמיש דרך אויר להנחה על מקום פחות מד' על ד', ועייש ברש"י דכיון דלא חשיב דמי לאוויר, ולכאורה אינו דומה דהרי הכא השימוש הוא "דרך" אויר, והתם השימוש הוא במקום שאינו חשוב בעצמו, אלא על כרחך דביאור דברי שמואל דהאויר עצמו נאסר, והרשות שמשתמש בה נאסרת ממילא.

מ גמ', אבל במופלגת ארבעה עליונה מותרת. החזון איש (ק"ב, ט"ז) דן האם הפלגת ארבעה היינו בין הגוזזטרא התחתונה לעליונה, או בין התחתונה לנקב שבעליונה, וכן בדחיית הגמ' - דהתם משום דהוה ליה לתחתונה בזריקה ושלשול, האם כדי שיחשב לתחתונה בזריקה צריך שתהא מופלגת ארבעה מהעליונה, או מהנקב שבה. וכתב דנראה דהכל נמדד לפי המרחק בין הגוזזטראות ולא איכפת לן בהפלגה מהנקב, דכל שהדלי כבר על העליונה, תו לא חשיב תשמיש אויר או זריקה אלא שימוש כדרכו.

מא גמ', דלמא שאני הכא דכיון דלזה בזריקה ושלשול וכו'. פירש רש"י בד"ה שאני הכא, דכוונת הגמ', דבעינן ג' תנאים: זריקת אויר, זריקת גובה ושלשול. וכתירוץ האחרון בתוס' לעיל (פ"ד) ד"ה בור. וכן הוכיח הרשב"א מהגמ' לקמן, יעוי"ש. אלא שהרשב"א הקשה, דבמתניתין דשתי גוזזטראות לא נתפרש המרחק בגובה שבין הגוזזטראות, ומפורש לקמן (פ"ז): דכשעושינן מחיצה לנקב הגוזזטרא, אפשר לעשותה בין מלמטה ובין מלמעלה, (ועיין לקמן אות צ), ואם כן בשלמא כשעשו לה מלמעלה, בודאי צריכין בני התחתונה להשתמש גם על ידי זריקת גובה, אבל כשעשו לה מלמטה, אפשר דקיימי בני התחתונה בתוך עשרה לנקב העליונה, ואין צריכין זריקת גובה, והוה ליה לזה בזריקת משך ושלשול,

מבואר, דלרב דקיימא לן כוותיה, בין במופלגת ובין באינה מופלגת אין צריך זיו, ואדרבא באינה מופלגת פשוט ההיתר יותר (עיי"ש בדברי הרב המגיד). ועיין מחצית השקל (שע"ז על מגן אברהם ד') שפירש דדעת הרמב"ם, דגם בפחות מד' חשיב דרך אויר, והוא דאין משתמשין דרך פתח אלא דרך חלון. [והא דבאינה מופלגת פשוט להיתר יותר ממופלגת ד', היינו משום דבכהאי גוונא הבור מתייחס יותר לדרי החצר, ואף שכנגד זה מתייחס טפי גם לזה שכנגדו, מכל מקום אין בזה נפקא מינה לאסור כיון דחשיב דרך אויר]. והחזון איש (ק"ב, כ"ג) הקשה, נא לקמן בגוונא דשני בתים ושלש חורבות ביניהן כשהאמצעית סמוכה לזה ולזה ומשתמשין בה דרך חלון אוסרין זה על זה גם אליבא דרב. וחזינן דלא חשיב דרך אויר, והניח בצ"ע. אמנם התוספת שבת (שע"ז סק"ז) נמי הקשה קושיא זו ותירץ, דהרמב"ם לא היקל לומר דבפחות מד' חשיב דרך אויר, אלא דווקא בדבר שתשמישו מועט כגון בור שאין משתמשין בו אלא למילוי, אבל בחורבה שתשמישה מרובה הרמב"ם נמי מודה דלא חשיב דרך אויר אלא במופלגת ד'.

לד גמ', זה מוציא זיו כל שהוא. כתב הרשב"א דדוקא זיו כל שהוא, דהיינו דלית ביה ד' על ד', והוא מקום פטור דאי אית ביה ד' על ד', הוא גופיה רשות היחיד והוה כממלא לחלון עצמו בלא שום היכר, וכתב דאף שהיה אפשר דזה גופא שממלא על ידי זיו ולא כדרכו הוה היכר, מכל מקום נראה לעיקר דלא מהני רחב ד' על ד', דאם היה מועיל היתה הגמ' נוקטת לשון מוציא "אפילו" זיו כל שהוא.

לה גמ', זה מוציא זיו וכו' ורב יהודה דידיה אמר אפילו קניא. כתב הבית יוסף (שנ"ה), דהא דאמרינן בשבת (ק:) דהמהלך בספינה מוציא הימנה זיו וממלא, היינו שנוקב נקב בזיו וממלא דרכו. וכן פסק בשלחן ערוך (שנ"ה א). והב"ח הקשה מסוגיא דידן דמשמע דלא נחלקו שמואל ורב יהודה אלא אי סגי בקניא, או דבעינן זיו רחב קצת דמינכר טפי כדפרש"י. אבל מכל מקום משמע דלכולי עלמא אין צריך לנקוב בו נקב, והוא הדין בזיו דספינה שדיניהם שוים. אלא שהב"ח הסכים שבדברי המגיד משנה (שבת ט"ו, כ') בשם רב האי גאון מבואר כהבית יוסף. אמנם הט"ז (שם, ה') כתב דהבית יוסף והב"ח שגגו בהבנת דברי רב האי גאון, דאיהו לא מיירי בזיו כל שהוא, אלא באופן שצריך לעשות מקום ד' ומלאות, ונקרא בלשונו זיו. וכן הסכמת האחרונים לדינא. אך עיין ברמב"ן שבת (ק:) ד"ה עושה מקום, שהביא את דברי רב האי גאון ופירש בדעתו דגם בזיו כל דהו בעינן שיהיה חלול וימלא דרכו. [והמגן אברהם (שם סק"ד) כתב בשם ראב"ן שאין צריך לנקב בזיו. והפרי מגדים העתיק רמב"ן במקום ראב"ן, וצ"ע אם טעות סופר היא בדבריו, או שהבין דהרמב"ן לא מסיק כרב האי, יעוי"ש].

לו רש"י ד"ה זה מוציא זיו, שאין דיוריהן פתוחין לחצר לצאת ולבא ברגל וכו'. הרב המגיד (עירובין ג', כ"ג) כתב, דמסתמת דברי הרמב"ם משמע דגם אם יש להם פתח מהחצרות לשביל אין אוסרין זה על זה, ובתוספת שבת (שע"ז, סק"ז) כתב הטעם, משום שעיקר תשמישן שם הוא דרך אויר למלא מהבור לכן לא איכפת לן בפתחים.

לז רש"י בא"ד, ובדין הוא דזיו נמי לא ליבעי. הקשה בתוס' הרא"ש דאם כן איך מוכיחה הגמ' מכאן דשמואל סבר אדם אוסר על חבירו דרך אויר, הא חזינן דאדרבא, אין אדם אוסר דרך אויר, והא דבעינן זיו כל שהוא היינו להיכירא בעלמא שלא יבואו להשתמש ברשות משותפת. ותירץ דעיקר פלוגתא אם אוסר על חבירו דרך אויר, היינו באופן שאחד משתמש תשמיש גמור וחבירו משתמש דרך אויר, דומיא דב' בתים וג'

בבתים האחרים, כדין אחים האוכלים על שלחן אביהם וישנים בבתיהם, **לעיל** (ע"ב), והלכך דווקא אי אית ליה תפיסת יד בכל בתי החצר אין צריכים עירוב, אבל אי איתנהו בתים שאין לו בהם תפיסה, וצריך להוליך עירובו לשם, מיגו דאסרי הני, הני נמי אסרי, וצריכין ליתן כל הבתים חלק בעירוב. ודייק כן מדברי המשנה לגירסת הרי"ף דתנן אינו אוסר עליו, דמשמע דאם יש אחרים אוסר עליהן, ונמצא שצריכים כולם לערב. והקשה **התוס'** **יום טוב** דהא ברישא בדר בבית שער נמי תנן אינו אוסר עליו, והתם ודאי היינו לא עליו ולא על אחרים, ואם כן בסיפא מנלן למידק הכי, ותירץ **הקרבן נתנאל** (סימן ד אות א) דודאי מסתבר לומר דעליו דסיפא דוקא הוא, ואגב סיפא נקט עליו גם ברישא, ועיין בדבריו.

מט) **מתניתין שם**. עיין **מורכבי** (סימן תקכ"ז, ובהגהות מ"מ"י שם) שמצדד דדוקא לבעל הבית שמשכיר או משאיל בתים בחצר מהני תפיסת יד, אבל בשני בעלי בתים לא מהני שיניח אחד הפציו אצל חברו, אפילו אם ישכור מקום בבית חברו שיהיה לו שם תפיסת יד. ועיין **בשו"ת מהרי"ק** (שרש מ"ז) שמעתיק ממוקצת ספרי המרדכי דאינו מכריע בדבר. אמנם המהרי"ק עצמו הוכיח **מהרמב"ם** (עירובין ד', י"ד) **והטור** (סימן ש"ע) דסבירא להו הכי, עיי"ש שהאריך בדבר והעלה דלא מצא מי שיחלוק עליהם להדיא, ושכדבריהם מוכח מלשון המשנה "אם יש שם תפיסת יד של בעל הבית", דאי לאו הכי לא היה לתנא להזכיר בעל הבית כלל.

נ) **מתניתין שם**. כתב **הכסף משנה** (עירובין ד', י"ד) דרבי יהודה לא פליג בדין זה את"ק, אלא מפרש דבריו, תדע דהא אמוראי מפרשי בגמ' את דברי רבי יהודה, והיינו משום דקים להו דלא פליג. עוד כתב, דאפילו תימא דפליג פסקו האמוראים כמותו דהלכה כמיקל בעירוב.

נא) **רש"י ד"ה אינו אוסר עליו**, כאילו דר עמו בבית. וכן כתב **הרמב"ם** (עירובין ד', י"ד) דעל ידי תפיסת יד שיש לבעל הבית בבית נעשו הכל כאורחים אצלו. ו**בבבגדי ישע** על המרדכי (ריש פירקין) הקשה, הא אמרינן לעיל (ס"ט): דחמשה לגבי חד לא הווי אורח. ותירץ דשאני הכא דחוינן שנתארחו כולם אצלו, שהרי כל אחד מהם שכר בית שיש בו תפיסת יד לבעל הבית. וכתב **הבית יוסף** (ש"ע) דכיון דטעמא דמהני תפיסת יד, משום דכל הדרים בבתי הוו כאורחים, אם כן בין בעל הבית ובין הדרים מותרים לטלטל בלא עירוב וכדין אורח בבית בעל הבית. ותמה על **פירוש הריב"א** המובא **במרדכי** (תקכ"ו) דכתב, דתפיסת יד מתרת רק לבעל הבית, והדרים בבתי אסורים להוציא ולהכניס מביתם לחצר.

נב) **גמ', כל מקום שאמרו הדר שם אינו אוסר, הנותן את עירובו אינו עירוב חוץ מבית שער דיחיד**. מבואר דבית שער דיחיד אינו אוסר והנותן שם את עירובו הוי עירוב. ו**הרמב"ם** (עירובין א', ט"ז) פסק איפכא, דהנותן שם את עירובו אינו עירוב, ומדויק נמי מדבריו (שם ד', ח') דהדר שם אוסר. וכתב **הרב המגיד** (שם א', ט"ז) דאין ספק אצלו שגירסת הרמב"ם בגמ' היתה להיפך "כל מקום שאמרו הנותן את עירובו אינו עירוב, הדר שם אינו אוסר חוץ מבית שער של יחיד". ו**הבית יוסף** (סימן ש"ע) נדחק מאוד ליישב דברי הרמב"ם עם גירסא דידן ולומר, דרבי יוחנן **לעיל** (ע"ה): גבי עשרה בתים זה לפניו מזה פליג אסוגיא דידן, ולדעתו אין חילוק בין בית שער דרבים או דיחיד, והרמב"ם פסק כוותיה, עיי"ש שביאר דברי הרמב"ם על דרך זה, ופסק כן **בשלחן ערוך** (שס"ו, ג' / ש"ע, א') **והב"ח** (ש"ע) תמה עליו מאוד.

נג) **תוס' ד"ה עירוב הוא וכו'**, קשה דאשכחן וכו'. ו**הרש"ש** תירץ, דהלא

ולזה בשלשול דשניהם אסורים לדעת רב, אליבא דתוס' לעיל ורש"י הכא. ותירץ דבוודאי לדחיית הגמ' כאן, בעינן להקים מימרא דרב דוקא בעשו לה מחיצה מלמעלה, אבל לפי מסקנת הגמ' דטעמיה דרב משם שאין אדם אוסר דרך אויר, יהיה הדין שגם בעשו לה מחיצה מלמטה, אם התחתונה מופלגת ד' שתייהן מותרות.

דף פ"ה ע"ב

מב) **גמ', התם רשויות דאורייתא הכא רשויות דרבנן**. הקשה **המהרש"א**, דלכאורה אכתי תקשי דרב אדרב דהכא סבר רב דאין אדם אוסר על חברו דרך אויר, ו**לעיל** (ע"ו): סבר רב, בכותל שאין בו ארבעה דלא יזיו בו כמלא נימא. וכדמפרש התם בגמ' (ע"ז). דברשויות דרבנן חכמים עשו חיזוק לדבריהם, וכיון שהגמ' מדמה מקום שאין בו ד' על ד' לדרך אויר, נמצא דרב התם סבר ממש כשמואל הכא דברשויות דרבנן אוסר דרך אויר. ותירץ דיש לומר דהנחה על גבי מקום שאין בו ד' על ד' חשיב תשמיש לאסור טפי משימוש דרך אויר, ובוזה ניחא שיטת רב. והגמ' כאן דמקשה על שמואל, היינו מכח קל וחומר, דאם אוסר דרך אויר כל שכן שיאסור במקום שאין בו ד' על ד'.

נג) **גמ', דמדלי חד ומתתי חד וכו' ונפיל ואתי לאיתויי**. כתב **הרשב"א** בשם **הראב"ד** דמהאי טעמא נפיק חרמרא, דבגגין משופעין יש לחוש דילמא מייגדר ונפיל אפילו כשהם שוין בגובה, אבל איכא נמי למילף מהא קולא, דבכלים הנשברים על ידי נפילה לארץ אין איסור גם היכא דמדלי חד ומתתי חד, דכיון שאם יפלו ישברו ליכא למיחש בהו דילמא אתי לאיתויי, וכדלקמן (צ"ח): בזיו שלפני החלון.

נד) **רש"י ד"ה שני בתים**, של אדם אחד וכו'. מדבריו משמע דבשל שני אנשים אסור בלאו הכי משום חסרון עירוב. וכתב **הרא"ש** (סימן ד') דהוא הדין דמייירי בשל שני אנשים ועירבו ביניהם. וכן העתיק **השלחן ערוך** (שנ"ג, א'), והקשה שם **המגן אברהם** (סק"א) דהרי אינם יכולים לערב כיון שאין פתח ביניהם, ותירץ דמייירי שלשניהם יש פתח למבוי אחד המתוקן בלחי, דיכולין לטלטל מזה לזה דרך שם. ו**הקרבן נתנאל** (אות ת') כתב דלא קשה מידי, דמייירי כגון שבחד צד היה גשר מבית זה לבית זה דיכולין לערב על ידו.

נה) **רש"י ד"ה דמידלי חד, א' גבוה וכו' שמא יזרוק מן הנמוך לגבוה** ולא יגיע. דמשמע לכאורה דלא חיישינן אי יזרוק מהגבוה לנמוך, והפרי מגדים (שנ"ג, משב"ז א') ציין **לרש"י בשבת** (צ"ז). ד"ה **דמידלי** שכתב, מגבוה לנמוך או מנמוך לגבוה, דמשמע דבתרווייהו חיישינן, ועל כן פירש דהא דכתב רש"י "שמא", כוונתו אחשש נפילה לרשות הרבים. וכתב דסתימת הפוסקים דתרווייהו אסרי, ועיין שם בלשון הט"ז.

נו) **מתניתין, הנותן את עירובו בבית שער**. כתב **רבינו יהונתן** (כ"ח). מדפי הרי"ף ד"ה מתניתין) בית שער היינו בית המתוקן בד' מחיצות כהלכתן, אבל כיון שרבים עוברים דרכו לבתיהם אין עליו תורת בית, דאין זה דירה כלל, אלא תורת חצר עליו.

נז) **מתניתין, בית התבן וכו' הרי זה עירוב והדר שם אוסר**. כתב **רבינו יהונתן** (כ"ח). מדפי הרי"ף ד"ה והדר שם) דהרבותא בזה דאף על גב דבית התבן אינו בנוי כשאר דירת קבע, אלא עושין אותו מענפי אילנות וקנים אפילו הכי מיקרי בית.

נח) **מתניתין, אם יש שם תפיסת יד של בעל הבית אינו אוסר**. הרי"ף (כ"ח, א' מדפיו) גרס אינו אוסר "עליו". ועיין שם **ברבינו יהונתן** (ד"ה רבי יהודה) דיש מן הרבנים שאומרים, דדין בעל הבית שיש לו תפיסת יד

הדרת היוזמי

מסכת עירובין דף פה – דף פו

כג סיון – כד סיון התשע"ג

הם עצמם הסכימו לשיטת הרמב"ד, ואף על פי שחזר אינו אוסר כיון שכבר הסיע לבו מדירתו הוזה ליה שבת שהותרה הותרה. ולא דמי לגוי, דהוא היה עתיד לחזור בשבת, וכן המבטל רשות כיון שחזר ונשתמש גילה דעתו שלא הסיע דירתו מליבו מעולם, וכתב הט"ז (שע"א, א') דלפי זה גם בגוי אם היה ברור בערב שבת שדעתו שלא לחזור בשבת לא יאסור אם יבוא בשבת. אבל הנתניב חיים (שם) כתב, דרבי שמעון היקל דוקא מחמת שאומר בפיו שהולך לשבות אצל בתו ולא יחזור בשבת, אבל גוי דאינו נאמן באמירת פיו, כל היכא שבא בשבת אוסר עליהן.

ס רש"י ד"ה הרי זה אוסר, דדירה בלא בעלים שמה דירה. וכן פירשו רבינו יהונתן והרע"ב בפירוש המשנה, ורבינו עקיבא איגר בתוספותיו על המשנה, הקשה דהווי דלא כמסקנא דסוגיא דלעיל (ס"ב): דאף לרבי מאיר דירה בלא בעלים לאו שמה דירה, אלא דגור כי ליתיה אטו דאיתיה. ומבואר שם דבגוי דגם בדאיתיה אינו אלא גזירה שמא ילמוד ממעשיו. אין איסור כלל כי ליתיה, והא דמבואר במשנתנו דגם בגוי אסר רבי מאיר מוקמינן לה התם בדאתי ביומיה, וצ"ע. והתפארת ישראל (בועז אות א') תירץ, דפירוש דברי הגמ' לעיל, דגזרו שדירה בלא בעלים יהא שמה דירה מדרבנן, ומשום שמא יבא מערב שבת ולא אדעתיה. וכוונת רש"י דסבר דירה בלא בעלים שמה דירה היינו מדרבנן.

סא גמ', ודוקא בתו אבל בנו לא. והרמב"ם (עירובין ד', י"ג) לא חילק ביניהם. וכתב הרב המגיד דטעמו משום דפירש דהא דחילקו בגמ' היינו רק בדרך הרגילות המצויה, אבל לעולם אם יסח דעתו מדירתו כשישבות אצל אחר, ואפילו יהיה זה איש נכרי, אינו אוסר על בני חצירו. וכן נראה לכאורה מדברי הרמב"ם בפירוש המשניות שכתב רבי שמעון אומר מאחר ששבת בבית שאפשר לו לדור בו ולפיכך אמר בתו, כבר נקרה שכונתו מאותו מקום וכו'. הרי שפירש דבתו היא רק דוגמא לבית שאפשר לו לדור בו.

סב גמ', דאמרי אינשי נבח בך כלבא עול וכו'. כתב רבינו יהונתן (כ"ח). מדפי הרי"ף ד"ה מתניתין) דהטעם, משום שהאשה היא עיקר הבית לכן אינו ירא מבעלה של בתו אפילו יכעוס עמו, ומהאי טעמא ירא אצל בנו מתגרת כלתו. [ואי נימא שגם הרמב"ם סבר כמותו הרי אי אפשר לדייק בפירוש המשניות כדלעיל אות סא.]

סג גמ', ואלא הא דאמר רב יהודה וכו' ורב נחמן אמר רבה בר אבוא וכו'. הקשה הרשב"א הא קושיית הגמ' מהא דרב נחמן דקורה ד' מתרת במים, ואמאי לא נימא דרב יהודה פליג מהחשש דאזיל דלי וכו'. וכתב שהראב"ד פירש דודאי רב יהודה אית ליה דרב נחמן. וכתב הרשב"א שאינו יודע מנין לו. וסיים, דשמא קושיית הגמ' מרבה בר אבוא דקשיש מרב יהודה.

סד תוס' ד"ה צריך שיראו וכו', בסו"ד אלא שתהא עשרה טפחים בתוך הים וכו'. עיין מהרש"ל דהתוס' כאן נקטו דלא כהרי"ף (כ"ח): מדפי הרי"ף שכתב דסגי בט' טפחים במים וטפח עשירי נראה מעל המים. וכן בשיטת בית הלל כתבו תוס' דבעו היכר עשרה למעלה מהמים ועוד טפח בתוך המים. והרי"ף כתב ט' טפחים מעל המים ועשירי במים. והרא"ש (סימן ז') כתב כהרי"ף. ועיין ברשב"א שהקשה על תוס', דהא במתניתין מחיצת עשרה קתני ולא מחיצת אחד עשר, והסכים עם הרי"ף. [ולכאורה יש מקום ליישב שיטת התוס', דתנן מחיצה עשרה משום דבטפח האחד עשר אין צריך מחיצה ממש, אלא ראשי קנים להיכר בלבד. (י.ס.).]

סה תוס', ד"ה קורה ארבעה וכו', אלא שעשאוה כמחיצה דפי תקרה. דעת תוס' דלמאן דאמר קורה משום מחיצה מהני מדין פי תקרה. אמנם

הגמ' דקדקה ולא הוכיחה מרישא דמתניתין דתנן הנותן את עירובו ולא שיתופו, ועל כרחך דגם הגמ' סברה כקושיית התוס', דמלשון עירוב גרידא אין ראייה למעט שיתוף, אלא דמהמשך המשנה דתנן אינו עירוב ולא תנן לא עשה ולא כלום כדלעיל (ס'). על כרחך לומר דשיתוף על כל פנים הוי.

דף פ"ו ע"א

נד גמ', כדררש רבא בר מרי ישב עולם לפני אלקים וכו'. הפרשת דרכים (דרך צדקה ריש דרוש י"ח) הקשה מה חידש רבא בר מרי בזה, הלא כך הוא פשטיה דקרא. וביאר ההקשה לו פשט בפסוק דכתיב ישב עולם לפני אלקים, דמשמע מזה שהעולם יכול להתקיים במידת הדין [דעל זה מורה שם אלקים], וזה דלא כמדרש (בראשית רבה י"ב, ט"ו) שכתב, דראה הקב"ה שאין העולם מתקיים בדין ושיתוף עמו מידת הרחמים. ועל זה תירץ רבא בר מרי דאימתי יוכל העולם להתקיים במידת הדין, אם חסד ואמת מן ינצרוהו, דהיינו שיעשו צדקה, דמצינו בצדקה שמהפכת את מידת הדין עצמה למידת רחמים, כדאיתא במדרש על הפסוק (דברים כ"ו, ט"ו) השקיפה ממעון קדשך מן השמים, דכל השקפה שבמקרא לרעה חוץ מזו שעל ידי מתנות עניים נהפכה לרחמים. (והובא ברש"י בראשית י"ח, ט"ז).

נה גמ', רבה בר רב חנה אמר כגון יתד של מחרישה. ובגירסת רבינו חננאל והרי"ף והרא"ש איתא "אפילו" יתד של מחרישה. ומבאר רבינו יהונתן (כ"ח). מדפי הרי"ף ד"ה כגון יתד) דהווי קולא טפי, דאף שאין לבעל הבית כי אם כלי זה שאינו חשוב, מכל מקום חשיב תפיסת יד.

נו גמ', יש לו טבל יש לו עששית. עיין רש"י. והטור (בסימן ש"ע) כתב, דאם יש לבעל הבית דברים שאין ניטלין בשבת מחמת איסור או מחמת כובדן, אין הדברים שם אוסרין עליו. וביאר הבית יוסף דהטור למד דהטעם דביש לו עששית אינו אוסר הוא מפני שאינן ניטלות מחמת כובדן. אך הרבינו יהונתן (כ"ח, א' מדפי הרי"ף) כתב דעששיות הן מוקצה מחמת גופן דאילו היו אפילו כלי שמלאכתו לאיסור, היו אוסרין הדברים על בעל הבית כיון דניטלין על כל פנים לצורך מקומן. וכן הסכים הרב המגיד (עירובין ד', י"ד) ועיין עלון 115 אות כא.

נז רש"י ד"ה דבר הניטל בשבת, דאי בעי שקיל ושדי ליה לבראי. עיין ב"ח (סימן ש"ע) וקרבן נתנאל (סימן ה' אות ד') דהבינו פירוש דברי רש"י שהדר בבית יכול לסלק משם את הדברים של בעל הבית, ומיירי דיש לו רשות לכך. וכתבו דהטור (סימן ש"ע) פליג דמבואר מדבריו דכל הדין תלוי בבעל הבית דאם הוא יכול לסלק חפציו, אף על פי שלדר בבית אין רשות לסלק את חפצי בעל הבית, ולא חשיב תפיסת יד. והב"ח הקשה על דברי הטור דכשאין לדר רשות להוציא את כלי בעל הבית אמאי לא יחשב תפיסת יד. ועיין תוס' יו"ט שכתב דגם דברי רש"י מתפרשים כהטור וקאי על בעל הבית.

נח מתניתין, רבי שמעון אומר אפילו הניח ביתו וכו'. כתב רבינו יהונתן (כ"ח). מדפי הרי"ף ד"ה מתניתין) דלא היקל רבי שמעון אלא בישראל, דאף על פי שנמצא באותה העיר בודאי לא ימלך לחזור בשבת, דשארית ישראל לא יעשו עלוה ולא ידברו כזב וגו'. אבל בגוי חיישינן שיחזור דכתיב בהו אשר פיהם דיבר שוא.

נט מתניתין, שכבר הסיע מליבו. כתבו הרשב"א והרא"ש (סימן ו'), דיש מי שאומר דאם נמלך וחזר באותה שבת אוסר על בני החצר, דומיא דגוי דבא בשבת, וכן המבטל רשותו וחזר ונשתמש בה שאוסר עליהן. אמנם

הדרה היומית

מסכת עירובין דף פו - דף פז

כד סיון - כה סיון התשע"ג

ומלמטה יהיו ראשי הקנים משוקעים במים. ואהא כתבו תוס', דעל כל פנים לענין החשש דקאזיל דלי לא פליגי ת"ק ורשב"ג. אך עיין ברשב"א (בעמוד א' ד"ה אמר רב הונא) דכתב להדיא, דרשב"ג לא נחלק עם ת"ק כלל, אלא הכי קאמר דבר זה מחלוקת בית שמאי ובית הלל היא. (ועיין רש"ש).

עא) תוס' ד"ה אלא קל הוא וכו', פ"י וכו' ועל זה סומכין העולם וכו'. היעב"ץ בהגהות על הרא"ש (סימן ז'), דן אמאי בעינן להיתיריים כדי לפנות עצמו על המים. דלא הוי אלא הוצאה כלאחר יד, והיא לכרמלית, ומוציא דבר דלא חזי מידי דצואת אדם אינה ראויה אפילו לובל שדות. אמנם במור וקציעה (סימן שנה"ה) חזר בו משאלתו, ונקט דחזיא לזיבול שדה או למעט בחלון שיש בו פותח טפח. ועוד מצדד שם דלא בעינן שתהא ראויה לכלום על מנת לאסור וסגי בהא דצריך להוצאה משום נקיון, דומיא דהמוציא מת כדי להציל מטומאה. ומכל מקום תמה גם שם, דכיון דהוי כלאחר יד ולית ביה חיוב חטאת, אם כן יש לומר בזה דמשום כבוד הבריות לא גזרו, וכפי שהתירו הכנסת אבנים לקנוח בית הכסא.

עב) בא"ד, דהא רב ורבי חייא קיימי כוותיה: הרמב"ן במלחמות (כ"ח: מדפי הרי"ף) הוסיף להקשות דהא כל המסקנא דהכא קל הוא שהקילו חכמים במים רב קאמר לה לרבי טבלא, ואם משמע מדבריו דלא כרב יהודה, אם כן תקשי רב דהכא ארב דלעיל שאמר צריך שיראו ראשן של קנים למעלה מן המים טפח, דהיינו כרב יהודה.

עג) בא"ד, ומצינו לפרש קל הוא וכו' דקורה מתרת בלא שיקוע וכו'. גם הרמב"ן במלחמות (הנזכר באות הקודמת) מפרש כן, אלא דלא גריס במסקנת הגמ' "אלא". ומפרש דהתירוץ דאין דלי מהלך לאידך גיסא כדקאי קאי, והתירוץ דבמים הקלו, אזיל על הקושיא דאכתי הוא דולה ממיא דעריבי תחת הקורה, ומה שהצריך רב יהודה היכר בתוך המים, היינו דוקא כשעושה לו מחיצה בעלמא בתוך המים, שאינה רחבה ארבעה, דחיישינן שילך דלי לאידך גיסא ממש דידלה משם. וכן כתב הרא"ש (סימן ז') בשם רבינו חננאל.

עד) גמ', רבי יהודה בשיטת רבי יוסי אמרה וכו'. דעת רבינו יהונתן (כ"ח: מדפי הרי"ף בריש העמוד) דאף על פי שרבי יהודה מתיר במחיצה תלויה, מכל מקום גם לדידיה אסור לדלות מהמים שמעבר למחיצה. ולכן כתב דמסתמא כותל החצר דמייירי ביה רבי יהודה הוא רחב ד' טפחים דבזה לא חיישינן שילך דלי לאידך גיסא וכדלעיל בגמ'. ובהגהות הב"ח (שם אות ב') כתב דמשאר ראשונים לא משמע כדבריו.

עה) תוס' ד"ה גזוזטרא וכו', וי"ל דהכא איירי וכו'. והריטב"א לקמן (פ"א: ד"ה אלא דרב חנינא תירץ עור, דמייירי בגבוה יותר מעשרים אמה משפת הים, ובכאאי גוונא לא אמרחינן פי תקרה יורד וסותם.

דף פ"ז ע"א

עו) גמ', ועד כאן לא קאמר רבי חנינא וכו' אלא בימה של טבריא הואיל ויש לה אוגנים. הקשה בהגהות היעב"ץ הרי גם רבי יהודה לא היקל אלא בבור, ולבור ודאי יש גם כן אוגנים כדאיתא במתניתין. [ולכאורה יש לומר, דכיון דאין כוונת הגמרה באמרה רבי יהודה ורבי חנינא אמרו דבר אחד, ארבי יהודה דמתניתין בלבד, דהרי רבי יהודה היקל לענין עירוב בבור שבין שתי חצירות, ורבי חנינא היקל בטלטול מכרמלית לרשות היחיד, ומאי שיאטיה דזה לזה כלל. אלא שהגמ' סמכה על הא דרבי יהודה אמר למילתיה במשנה הסמוכה, גם לענין אמת המים, דהתם

הריטב"א לעיל (י"ד:). ד"ה מחיצה כתב, דכיון דהקורה רחבה טפח ראוי לומר בה גוד אחית, ומהניא מדין גוד אחית. ובריטב"א בסוגיין בעמוד ב' ד"ה והא דאמר רב יהודה, אין הכרע ברור מדבריו.

סו) בא"ד, מבואר בדברי התוס' דקורה טפח מועילה רק מדרבנן גם למאן דאמר קורה משום מחיצה, מה שאין כן קורה ד' טפחים מועילה מדאורייתא מדין פי תקרה יורד וסותם. וכן הוא להדיא ברא"ש (סימן ז'). אך מלשון הרמב"ם (שבת י"ז, ל"ה) נראה דגם פי תקרה יורד וסותם לא מהני אלא מדרבנן, שכתב להדיא באכסדרה שיש לה ג' מחיצות וברוח רביעית סתימת פי תקרה דהזורק מרשות הרבים לשם פטור. והראב"ד בהשגות שם פליג. ועיין חזון יחזקאל (תוספתא עירובין פרק א', ז' חדושים ד"ה גבוהין) שהקשה דהרמב"ם גופיה בהלכות סוכה (פ"ד ח') פסק, דפי תקרה מהני למחיצות סוכה, אף דהגדון בדאורייתא. ותירץ דודאי גם להרמב"ם פי תקרה מהני מדאורייתא, אלא דיש חילוק בין מחיצות סוכה דיני סוכה נאמרו במחיצות עצמן, וכל שהמחיצות כשירות הוי סוכה, לבין מחיצות רשות היחיד גבי שבת דהתם אין כלל דין מחיצות מצד עצמן, אלא דיני הרשות שכל שיש לה מחיצות שגודרות אותה מבקיעת הרבים הוי רשות היחיד, הלכך בשבת מדאורייתא אין אנו מתחשבים במה שיש כאן דין מחיצה על ידי פי תקרה, משום דבעינן מחיצה בפועל למנוע בקיעת הרבים, יעויי"ש.

דף פ"ז ע"ב

סז) תוס' ד"ה קורה ד' מתרת בחורבה, פ"י וכו' ואין נראה לר"י וכו'. הרמב"ן במלחמות (ס"ט, א' מדפי הרי"ף) הוסיף להקשות, דאי קאי הכא כמאן דאמר דמחיצה תלויה מתרת אף ביבשה, הא מבואר לקמן בגמ' דלדידיה גם כותל שבין החצרות מתיר כרבי יהודה דמתניתין, ואם כן איך מקשה הגמ' מכאן על רב יהודה דהוא מייירי בשיטת תנא קמא ורשב"ג.

סח) תוס' ד"ה הא קאזיל דלי, פירש בקונטרס דלרב יהודה דוקא פריך וכו'. כתב המהרש"ל דברש"י שלנו אינו. [אמנם לכאורה גם ברש"י דידן מוכח שפירש כן, מדפירש במסקנא ד"ה אלא קל, דליתא לדרב יהודה, ולרב הונא נ"חא (י.ס.)].

סט) בא"ד, ולא מצי לשנויי דקורה מתרת מחודה ולפנים. הקשה המהרש"א דאם הקורה מתרת רק מחודה הפנימי אם כן בודאי נ"חוש שמא ילך הדלי אל תחת הקורה, שאסור להשתמש שם. ותירץ בדוחק דרק אם מותר להשתמש תחת הקורה חיישינן שמא לא יוכל להזהר וילך הדלי לאידך גיסא, אבל אם אסור להשתמש תחת הקורה, יוכל שפיר להזהר שלא ילך הדלי אל תחת הקורה.

ע) בא"ד, דהא מתוך אוגנו דת"ק היינו מלמעלן דרשב"ג. כתב המהרש"א, דלפירושם דמתוך אוגנו היינו מלמעלה, קשה אמאי שינה התנא לשונו, דתנא קמא אמר מתוך אוגנו ורשב"ג אמר מלמעלה. ועוד, דלפי זה לא הוסיף רשב"ג על תנא קמא אלא את שיטת בית שמאי דבעו מלמטה דוקא, וכי רשב"ג טעמא דבית שמאי אתא לאשמעינן, ומשום הכי כתב דנראין דברי הרע"ב שפירש בדברי רשב"ג כרב יהודה, ובדברי ת"ק פירש, דמתוך אוגנו היינו דאין צריך שתגע המחיצה במים, ודלא כתוס'. וליישב דעת תוס' כתב, דיש לפרש שנחלקו ת"ק ורשב"ג, דלרשב"ג אליבא דבית הלל צריך מחיצת עשרה מעל המים שראשי הקנים שלה משוקעים במים, ולת"ק אם עשה מלמעלה צריך שתהא המחיצה גבוהה טובא שתגיע מלמעלה עד שפת הבור - דהיינו אוגנו,

הדרה היומית

מסכת עירובין דף פז

כה סיון התשע"ג

הם תוך מחיצות רשות היחיד, דהגם שהאמה עצמה נחשבת ככרמלית, מכל מקום כיון שהיא עמוקה עשרה טפחים אמרינן במחיצותיה שמכאן ומכאן גוד אסיק, ונמצא שמחיצת גוד אסיק זו היא מחיצת האגפים מצד אחד, ומשאר ג' הצדדים הרי היא מוקפת במחיצות החצר, ואיך דיינינן להאגפים כמקום פטור. ותירץ דבעינן לאוקמי דאיירי בגוונא דברשות היחיד סמוך לאמה איכא בית, ואין בין כתליו לאמה [דהיינו למקום דופן האמה מן הצד] אלא פחות מד' טפחים, דבכהאי גוונא אף שהאגפים עומדים בין מחיצות האמה וכותלי הבית, מכל מקום כיון שאין בין מחיצה למחיצה אלא פחות מד' טפחים דין האגפים כמקום פטור, ועיין באות הבאה.

פא) רש"י ד"ה התם רשויות דאורייתא. דגבי רשויות דחשיבי הוי פחות מד' וכו' בטל אצלן. והריטב"א (ד"ה אלא באגפיה) תירץ, דכיון דהכא מקום זה נמצא תוך מחיצות רשות היחיד, הלכך כל שיש בו ג' טפחים שיצא מתורת לבוד בטל הוא לרשות היחיד שהוא בתוכה, ואסור לטלטל ממנו לכרמלית או להיפך. והחזו"ן איש (ק"ג, כ"ד) הקשה לפי מה שכתב, (עיין באות הקודמת), הרי גם בג' טפחים יחשב כמקום פטור, וליתא לסברת הריטב"א, ותירץ, דכיון דכל הדין דהאמה עצמה נחשבת לכרמלית מדרבנן, דמדאורייתא דינה כרשות היחיד, הלכך גם אי מיירי באופן שבין מחיצות האמה למחיצות החצר ליכא שיעור רשות היחיד, וכדאוקים כגון שיש שם בית, מכל מקום ודאי דמדאורייתא האגפים נמצאים ברשות היחיד, כיון דגם האמה היא חלק מרשות היחיד, ולכן מדאורייתא האגפים אינם מקום פטור כלל אלא רשות היחיד גמורה, וממילא אף דלענין הדרבנן שאנו מחמירים באמה להחשיבה ככרמלית, אנו מקילין באגפים להחשיבם כמקום פטור, על כל פנים ניחא למימר, דלא הקלו בהם כל כך להחשיבם כמקום פטור ברחבים ג' טפחים. וסיים שלשון הריטב"א אין מורה כן, וצ"ע.

דף פ"ז ע"ב

פב) גמ', הני מילי בסמוכה, הכא במופלגת. כתב הריטב"א דסתם לן התנא לקולא, כיון דסתם אמת המים שבחצר מופלגת ממקום שיש בה שיעור כרמלית. והוסיף דיש שכתבו [וכן הוא ברשב"א] דכיון דבמופלגת אין דינה כחורי כרמלית, ומצוי שתהא מופלגת, הלכך בסמוכה נמי לא פלוג רבנן, ולעולם אין דינה ככרמלית במקום שאין בה שיעור.

פג) גמ', רבינא אמר כגון דעבד לה ניפקי אפומה. כתב הבעל המאור (כ"ט. מדפי הרי"ף) דכיון דאליבא דרבינא לא בעינן לדחוק ולהעמיד מחלוקת האמוראים אליבא דרבי יוחנן, ודאי העיקר בביאור הברייתא כרבינא, ולענין להחליף ברשויות דרבנן לית מאן דפליג דאסור, ובפרט שמרב דימי גופיה מוכח ליה דאסור להחליף ברשויות דרבנן וכמו שהביאו התוס' ד"ה הכא מסוגיא דהמוציא תפילין. ודלא כהרי"ף (בפרק חלון כ"ד: מדפי הרי"ף) שפסק, דברשויות דרבנן מותר להחליף, דפסק כרב דימי בשיטת רבי יוחנן, כנגד זעירי משמיה דרבי יוחנן, וכנגד רב ושמאל דסבירא להו דאדרבה דרבנן עשו חיזוק לדבריהם. וכתב הריטב"א דמדברי התוס' שהוצרכו לתרץ על ההיא דהמוציא תפילין, דרב דימי סבר דיש פלוגתא בין הברייתות בשאלה זו, ולא פירשו דהסוגיא דהתם אחר מסקנא דהכא כרבינא, מוכח דסבירא להו, דנשאר לה דינא המחלוקת בין רב דימי לזעירי בשיטת רבי יוחנן בשאלה זו.

פד) גמ', כגון דעבד לה ניפקי אפומה. הבית יוסף (בסימן שנו"ו) ביאר, דהיינו שעשה מחיצה לאורך האמה משני צדדיה, דכל ששתי המחיצות

הנידון הוא טלטול מכרמלית לרשות היחיד. ואם כן חילקה הגמ' שפיר, דרבי חנניא היקל רק בדאית ליה אוגנים מכל ד' צדדים, ואמת המים דאיירי בה רבי יהודה אין לה אוגנים מכל ד' צדדים (י.ט.).

עז) מתניתין, אמת המים שהיא עוברת בחצר אין ממלאין ממנה בשבת. הקשה רבינו יהונתן (כ"ח: מדפי הרי"ף ד"ה מתניתין) מאי שנא מלשון ים שנכנס לחצר דאמרינן לעיל (י"ב). דאם לא נפרצה החצר ביותר מעשר אמות אין צריך כלום, וחזו"ן דאינה חולקת רשות לעצמה. ותירץ דהתם מיירי באינה עמוקה עשרה טפחים. והרשב"א תירץ דהתם אינה עוברת בחצר מעבר אל עבר, אבל הכא דנכנסת מצד זה ויוצאת מצד השני חשיבא לחלוק רשות לעצמה. וכדבריו נראה מדברי הראב"ד בהשגות (שבת ט"ו, י"ב). וביאר החזו"ן איש (ק"ג, א-ג') דעת רבינו יהונתן, דסבר שאמת המים אינה ניתרת במחיצת החצר שמכאן ומכאן, כיון שהיא עמוקה עשרה טפחים הרי יש לה מחיצות שלימות משני צידיה, ומחיצות אלו הן הפסק בינה לבין מחיצות החצר ולכן אין הן מועילות לה. (אך עיי"ש בסק"ד מה שפסק בביאור זה). אבל לדעת הרשב"א והראב"ד רק אמה שעוברת מעבר לעבר היא חשובה לקנות שם לעצמה, והחמירו בה חכמים שלא תותר על ידי מחיצות החצר, אבל אי אינה בכהאי גוונא, אף שעמוקה עשרה לא איכפת לן, ומהני לה מחיצות החצר שמצדדיה. (ועיין באות הסמוכה).

עח) מתניתין, אמרו לו מפני שלא היה בה כשיעור. ובגמ' מבואר דהיינו עומק עשרה טפחים ורוחב ד' טפחים. וכתב החזו"ן איש (ק"ג, ב') דהטעם שבפחות משיעור זה אינה צריכה מחיצה לדעת רבינו יהונתן (הובא באות הקודמת), בכהאי גוונא דאין לה מחיצות לעצמה, הרי מחיצות החצר מתירות אותה. אבל להראב"ד והרשב"א (שם) צריך לכאור דבאינה עמוקה עשרה ורחבה ד' אין בה די חשיבות שיאמר בה דין זה דחולקת רשות לעצמה. ואיכא נפקא מינה ביניהם, בגוונא דהאמה עמוקה עשרה אבל המים שבה אינם עמוקים עשרה, דלדעת רבינו יהונתן דתלי אם יש לה מחיצות לעצמה, הרי לאמה זו יש מחיצות ואינה ניתרת במחיצות החצר, אבל להראב"ד והרשב"א דמצד חשיבותה מחמירין עליה, יש לומר דאי אין המים עמוקים עשרה טפחים לא חשיבא וניתרת במחיצות החצר. וכתב דמדברי רש"י מבואר דלא כרבינו יהונתן שהרי ביאר (בד"ה שלא היתה) דהא דבפחות ניתרת במחיצות החצר הווי דומיא דרקק מים שרשות הרבים מהלכת בו, דכשאין המים עצמם עמוקים אין הרקק חשוב.

עט) מתניתין שם. עיין חזו"ן איש (ק"ג, ט"ז) שדן באמה שאין בה כשיעור בעומק אבל היא רחבה יותר מעשר אמות, דלרבי יהודה ודאי ניתרת במחיצות החצר שעליה, אבל לרבנן איכא לספוקי, אי בכהאי גוונא מודים לרבי יהודה שמחיצה תלויה מתירתה, או דילמא אינה מתירתה, אלא דסבירא להו, דכל שאין שיעור באמה, הרי מחיצות החצר שמכאן ומכאן מתירות אותה. (ועיין באות הקודמת ביאור סברת הדברים). וממילא שאם האמה רחבה יותר מעשר אמות דאין כח במחיצות שמהצדדים להתיר בפירצה כזו, לא יהיה לה היתר במחיצות החצר. והחזו"ן איש כתב מסברא כצד האחרון, אך הביא שמדברי הראב"ד בהשגות (שבת ט"ו, י"ב) מבואר כצד הראשון, עיי"ש.

פ) גמ', אלא באגפיה ולהחליף. כתב הרמ"א (שמ"ה, י"ט) דדבר הגבוה יותר מג' טפחים, שאין בשטחו ד' על ד' ועומד ברשות היחיד, לכולי עלמא אין דינו כמקום פטור, דאין דין מקום פטור בתוך מחיצות רשות היחיד, והקשה החזו"ן איש (ק"ג, כ"א) מסוגיין דלכאורה ודאי אגפים אלו

ולמטה היינו שהיא משוקעת במים ומכוונת כנגד הגזוזטרא, וכתב הרשב"א דלא ניחא ליה בפירוש רש"י, כיון דמחיצה שהיא למעלה מהגזוזטרא אין בה היכר שנעשית לשם מים, ואף שתוס' ישבו מה שישבו, מכל מקום העיקר נראה כפירוש הרמב"ם. **ובטור ושלחן ערוך** (שנ"ו ס"א) פסקו כרש"י, והוסיפו על דבריו דאף אם המחיצה שעל הגזוזטרא אינה סביב הנקב, אלא סביב לכל הגזוזטרא, נמי מותר למלאות הימנה. **והגאון יעקב** הקשה דבזה גם רש"י לא היקל דלכאורה בכהאי גוונא ליכא היכר כלל.

צא גמ', **וטומנין בעצה**. **רבינו חננאל** הביא פירוש שני, דטומנין בעצה היינו דשרי לטמון בו בשבת, ואינו כתבן ועשבים לחין שאסור לטמון אפילו מבעוד יום משום שמוסיפין הבל, וקא משמע לן רבי חנניא, דבעצה שרי דאינו כתבן או עשבין ומותר לטמון בו גם כשהוא לח, כיון דאין בני טבריא חפצים בלחלוחית שבהן ומשום הכי לא גזרינן בעצה אטו הטמנה בתבן.

דף פ"ח ע"א

צב רש"י ד"ה אנשי טבריא, בעלי מלאכה היו. דהיינו שעקב כך היו משכימים למלאכתן וממילא לא המתינו עד שייבש. **והרשב"א** דייק בלשון הגמ' "כמי שלא יבטל ממלאכתו", ואי כרש"י בעי למימר כדי שלא יבטל ממלאכה, אלא פירש, שסתם פירות טבריא היו רטובין יותר מדי, עד שהרטיבות מזיקה להן. ולכן ודאי שכשאנשי טבריא הטמינו בעצה לח, לא היו עושין כן מפני שניחא להו בלחלוחית, אלא מפני שהיו טרודין בענינים אחרים, והרי הם כמי שעושה בהשכמה כדי שלא יבטל ממלאכתו.

צג גמ', **וכי מה בין זה לעוקה וכו'**. הקשה **החזון איש** (ק"ג, כ"ז) הא לא הותר בעוקה אלא במחוקת סאתיים, והכא אינו מחזיק כלום. ותירץ דהוה אמינא שהמים שסביבות המוקף יחשבו כמחיצות העוקה. ולמסקנא, ללישנא קמא כיון דהמים ששופך מתערבים מיד עם המים שמשביבם, לא חשיב כלל כעוקה. וללישנא בתרא חשיב כעוקה, אלא שהיא כעוקה מלאה, דשרי לשפוך לתוכה אף על פי שהמים יוצאים מיד לחוץ. (ועיין לקמן אות קי).

צד גמ', **הני תיימי והני לא תיימי**. פירש **רש"י בד"ה התם**, דאף אי בפועל לא תיימי, מכל מקום כיון דעומדין להבלע, אי יצאו לחוץ אין זה מרצונו, ובכהאי גוונא אין לאסור. **והקרוב נתנאל** (סימן ט' אות ג') מצדד בשיטת **תוס' בשבת** (ק'): **ד"ה כחו דטעם ההיתר משום דכחו בכרמלית לא גזרו**, (עיין בדבריו). וכן מבואר בדברי **רב ניסים גאון** (על הגליון), ובדברי **הרשב"א**. וכן משמע **מהרמב"ם** (הלכות שבת ט"ו, ט"ו) שכתב בטעם ההיתר לשפוך מהגזוזטרא למים "שהרי על הכרמלית הן שופכין".

צה רש"י ד"ה בסמוכה, ואני שמעתי שאינה גבוהה ממנה עשרה. וכן משמעות דברי **הרי"ף** (כ"ט. מדפי הרי"ף - ועיי"ש בהגהות מאלפסי ישן). וכן מבואר **בפירוש המשניות הרמב"ם** וביד (עירובין ד', כ"ד) ועיי"ש שביאר דכל שהן בתוך עשרה טפחים הרי הן כגזוזטרא אחת וצריכות לערב זו עם זו, אבל כשמפולגות עשרה טפחים בגובה כל אחת נדונית בפני עצמה ויכולות לערב כל אחת לעצמה ומותרות.

צו גמ', **הכי קאמר יש דין גזל בשבת כיצד דחורבה מחזיר לבעלים**. פירש **רבינו חננאל** דלמסקנא איכא הכא שני דינים. אם הגולן בנה ברשות הגזולה וקנאה על ידי זה, יש דין גזל דהיינו שהגולן מותר בה דהויה כדידיה. אבל אם היא חורבה ולא בנאה, לא קנאה ומחזיר בשבת

סמוכות זו לזו בשיעור לבוד הרי הכל כסתום. וכתב עליו **הב"ח** (שם) דכד ניים כתב להך פירושא, דודאי כוונת הגמ' שעשה מחיצות לרחבה בכניסה וביציאה של אמת המים לחצר אלא שלא השלימין לגמרי, והניח מקום באמצע למעבר המים, וכל שחצאי המחיצות סמוכות זו לזו בשיעור לבוד, הרי יש כאן מחיצה מעליא. וכן הסכים עמו **הט"ז** (שם סק"ג). **והרש"ש** יישב שיטת הבית יוסף, משום דאי מיירי בעשה מחיצה לרוחב האמה [דיש שם אוגנים ומחיצות מהצדדים] לא היה הדין תלוי בלבוד, דגם באופן שאין לבוד היה אפשר להתיר בעומד מרובה על הפרוץ, אבל באורך האמה דהוה ליה פרוץ במלואו, בכהאי גוונא ודאי תלוי הכל בלבוד דאם אין לבוד הוה ליה פרוץ מרובה.

פה תוס' ד"ה הכא וכו', ויש לומר וכו' והכי פירושא איתא לדרב דימי ועדיפא מדידיה. הקשה **הרשב"א** אם כן תאמר הגמ' שמע מינה איתא לדועירי, דהרי זו סברתו, דגם ברשויות דרבנן אסור להחליף. ותירץ דכיון דועירי לא אמר זאת להדיא לא תלינן ליה ביה.

פו מתניתין, גזוזטרא שהיא למעלה מן המים. רבינו יהונתן (כ"ט. מדפי הרי"ף ד"ה מתניתין) פירש, דהגזוזטרא יוצאת מדופני הספינה. [ולכאורה צ"ע דבספינה איתא פלוגתא דאמוראי (שבת ק', ב') וכמו שהביאו **תוס' ד"ה אלא וד"ה עושה**. ושמא יש לומר דהכא מיירי בספינות קטנות המהלכות ברקק שאינו עמוק עשרה טפחים, דבכהאי גוונא לכולי עלמא לא מהני זיו. כדאיתא בשבת שם ובתוס' שם **ד"ה גמירי**. (י.ס.)].

פז תוס' ד"ה אלא אם כן, וא"ת דהכא בעינן מחיצה וכו'. הקשה **המהרש"א** מאי טעמא לא הקשו כן במשניות הקודמות גבי בור שבין שתי חצירות, וגבי אמת המים. ותירץ, דהתם ניחא להו, משום דיש לחלק, דספינה סתמא גבוהה היא מעשרה, והוא עומד במקום גבוה וממלא מהים, וממילא קודם שהמים נכנסים לרשות היחיד אולי דרך למעלה מעשרה דהוא מקום פטור, מה שאין כן בבור ואמת המים דממלא להדיא משם לתוך רשות היחיד. אבל השתא דגם בגזוזטרא שסתמא גבוהה היא עשרה טפחים, ומכל מקום בעינן מחיצת עשרה, קשיא להו שפיר מאי שנא מספינה. (ועיין שבת ק"א ריש עמוד א').

פח תוס', ד"ה עושה, על ידי מחיצות עשרה קאמר. אך עיין **ברמב"ן** בשבת (ק', ב' ד"ה עושה) שכתב דשיטת **רב האי גאון בשם מר יהודאי גאון** ששמע מן הזקנים, דבספינה סגי בנקב ד' על ד' גם בלי מחיצות, **והר"ן** שם (ל"ו: מדפי הרי"ף ד"ה מוציא זיו) ביאר בשיטתם, דיש לחלק בין ספינה לגזוזטרא, כיון דגזוזטרא הוויא בנין קבוע ויכול אדם לתקן בה כרצונו, מה שאין כן בספינה, ומשום הכי הקילו חכמים בספינה יותר, למר כדאית ליה (בזיו) ולמר כדאית ליה (במקום ד'). **והרמב"ן** שם כתב ששמע **דר"ת מפרש**, דבספינה לשיטת רבה בר רב הונא צריך להוציא נסר של ד' אמות על ד' אמות, ולחוקק באמצעו ד' על ד' טפחים, ונימא ביה כוף וגוד, דבספינה הקלו כשיטת רבי חנניא בן עקיבא, והרמב"ן כתב דאינו במשמע.

פט בא"ד, שם. והריטב"א כתב על פי מה שפירש לעיל דהטעם דלא אמרינן בגזוזטרא פי תקרה יורד וסותם, משום שהיא למעלה מעשרים אמה (עיין לעיל אות עה) אם כן יש לומר דספינה אינה למעלה מעשרים אמה, ומשום הכי סגי בנקב בלא מחיצות, ונימא ביה פי תקרה יורד וסותם.

צ תוס' ד"ה בין מלמעלה, מתוך וכו' ולא רצה לפרש הכל תחת הגזוזטרא וכו'. אבל **הרמב"ם בפירוש המשניות**, וביד (שבת ט"ו, ט"ו) **והרשב"א** פירשו, דלמעלה היינו שהמחיצה דבוקה לגזוזטרא מתחתיה,

הדרה היומית

מסכת עירובין דף פח

כו סיון התשע"ג

קב בא"ד, ומיהו אומר ר"י דאפילו עשוי כעין רצפה של אבנים מיבלעי. עיין **נתיב חיים** (שנ"ז, ב') שהעיר מדברי הרמ"א ביו"ד (ר"א, מ"ו) שנקט [לענין המשכת שאובין על גבי רצפת אבנים]. דרצפת אבנים אינה ראויה לבלוע מים, ותיריך דיש לחלק בין רצפת אבנים חלקים קטנים שיש הרבה עפר בין אבן לאבן לבלוע, לבין רצפת אבנים רחבות כמו שמרצפים חדרים ועליות.

קג גמ', מפני שאדם עשוי להסתפק סאתיים מים בכל יום. כתב רבינו יחזקאל (כ"ט. מדפי הרי"ף ד"ה מתניתין) דכיון דחצרו קטנה כל כך שאין בה ד' על ד' אמות, מסתמא הוא מאותם שאין להם בני בית רבים ולכן סגי ליה בעוקה של בית סאתיים.

קד רש"י ד"ה אדם רוצה לזלפן, וכיון דרוצה לזלפן אי נמי שפיך להו ונפקי, לא מתקיימא מחשבתו. אבל הרשב"א ביאר דכיון דהחצר ראויה לזילוף, גם אם ישפוך בסוף החצר באופן שיצאו משם לרשות הרבים, מילתא דלא שכיחא היא ולא גזרו בה רבנן.

דף פ"ח ע"ב

קה גמ', אריך וקטין איכא בינייהו. עיין מה שפירש רש"י. והרא"ש (סימן ט') והרשב"א כתבו, דרב האי ורבינו חננאל והראב"ד מפרשים, דלרבה בעינן דוקא חצר ד' על ד' אמות, אבל לרבי זירא סגי בד' אמות על פחות מד' דגם בזה תימימי מיא, וזה כוונת הגמ' אריך וקטין איכא בינייהו. והקשו הרא"ש והרשב"א דלא מסתבר שבאורך ד' אמות ברוחב טפח אחד יכלו סאתיים מים. וגם הלשון אריך וקטין משמע דתרווייהו סברי דבעינן טפח שוה אלא דפליגי בצורת שטח זה אם צריך להיות בריבוע או בדמלבן נמי סגי, אבל לא משמע דפליגי בגודל השטח, דלדבריהם היה צריך לומר פחות מד' אמות רוחב איכא בינייהו.

קו גמ', ומאי דוחקיה דרבי זירא לאוקמא למתניתין כר"א בן יעקב. הקשה הרשב"א לשיטת תוס' בעמוד א' (ד"ה ביב) שכתבו דהלכה כר"א בן יעקב דמשנתו קב ונקי, אם כן מה הקושיא מאי דוחקיה דרבי זירא, שמא משום שרצה להעמיד המשנה אליבא דהלכתא, ותיריך, דעיקר קושית הגמ' כאן נסמכת על המשך הגמ' דמדסיפא ר"א בן יעקב רישא לאו ר"א בן יעקב. וכן כיון מדעתו הקרבן נתנאל (סימן ט' אות ז').

קז גמ', ליתני חצר שאין בה ד' על ד' אמות. כך גרס רש"י על פי ביאורו בסוגיא (עיין לעיל אות קה). וכתב הרשב"א דלפירוש רב האי ור"ח והראב"ד (עיין לעיל שם) גרסינן הכא "ליתני חצר שאין בה ד' אמות", ותו לא [וכמו שהגיה בהגהות הגר"א] ופירושו דפחותה משמע בין באורך ובין ברוחב, ושאינן בה ד' אמות משמע דאין בה ד' על ד'.

קח גמ', מתניתין דלא כחנניא וכו'. עיין פירש"י וכן הסכים הריטב"א. אמנם הביא דיש שפירשו דבגג סובר חנניא כרבנן דמתניתין, אלא דמשמע מדבריו שבחצר שרי לשפוך גם לתוך הביב, דהיא עשויה לבלוע יותר מגג, ואילו רבנן דמתניתין החמירו בין בחצר ובין בגג.

קט גמ', בימות הגשמים שופך ושונה וכו'. הרא"ש (סימן ט') והטור (סימן שנ"ז) כתבו דגם בלא עוקא כלל שרי בימות הגשמים. והרמב"ם (הלכות שבת ט"ו, י"ז) מצריך עוקא גם בימות הגשמים אלא שמתיר לשפוך בה גם כור וכוריים.

קי גמ', שם. הקשה החזון איש (ק"ג, כ"ז) הא הגמ' בעמוד א' נקטה דהשופך מן הגזוטר לא מים צריך עוקה, ובגמ' שם תרי לישני אם המים שסביב חשיבי כעוקה או לא (עיין לעיל אות צג). ולכאורה הלא במים כימות הגשמים דמי, דכבר מיקלקלא וקיימא ומים מקלחין תדיר ואם כן

לבעלים. ולשיטתו שאלת הגמ' משתי גזוטרות שהרי אם יש דין גזל בשבת עליונה אמאי אסורה הלא לה עצמה יש מחיצות ואי משום רשות תחתונה שעוברת עליה, הרי קנאתה בחוקה. ומתוצת הגמ' דמיירי שעשו את המחיצה בשותפות דגילתה דעתה דאינה מחמת גזילה והרי הם כשני בתים בחצר אחת שצריכין עירוב.

צז מתניתין, מחזקת סאתיים מן הנקב ולמטה. ביאר הרמב"ם בפירוש המשניות דיש לעוקה חור (מרוב) שהמים יוצאין דרכו מהעוקה לרשות הרבים, ובעינן שיהיה מנקב זה ולמטה בית קיבול סאתיים.

צח מתניתין, וכן שתי דיוטאות זו כנגד זו וכו'. כתבו הרשב"א והריטב"א דדעת הראב"ד בפשט המשנה וכן פירש רבינו יחזקאל (כ"ט: מדפי הרי"ף ד"ה וכן שני דיוטות), דאם גורסים "וכן" קאי אדלעיל. והכי פירושו, כשם שחצר ואכסדרה מצטרפין לד' אמות כן הוא הדין עליה שפתח אחד שלה פתוח לדיוטא זו ופתח אחר לדיוטא זו, אם בין שתי הדיוטות יש שטח ד' על ד' אמות הרי הן מצטרפים ואין צריכין עוקה, ובתנאי שיהיו שתי הדיוטות זו כנגד זו בשוה, דבכהאי גוונא הוא שופך חלק ממימיו כאן וחלקם כאן ולא נחא ליה שיצאו לרשות הרבים. ולביאור זה המשך המשנה "מקצתן עשו עוקה" וכו' הוא ענין בפני עצמו בשניים הדרים בחצר אחת ועשה רק אחד מהם עוקה, שזה שלא עשה אסור לשפוך מים בחצר, וכדמפרש בגמ' כגון שלא עירבו.

צט רש"י ד"ה אלא שמבחוץ צריך לקמור, לכסות וכו' שיפלו המים מידיה לתוך מקום פטור. והרבינו יחזקאל (כ"ט: מדפי הרי"ף בראש העמוד) ביאר, דאי העוקה אינה קמורה דינה ככרמלית, שהרי היא עמוקה ג' טפחים ורחבה ד' טפחים, וכשהיא קמורה דינה כמקום פטור. והקשה הקרבן נתנאל (סימן ט' אות ד') אמאי צריך לקמור הלא בלאו הכי עוקה המחזקת סאתיים דינה כמקום פטור, לפי מה שכתב הרמב"ם (שבת ט"ו, ט"ז) ששיעורה חצי אמה על חצי אמה ברום ג' חומשי אמה, ושיעור זה הוא קטן מכרמלית הקטנה שהיא ד' על ד' טפחים ברום ג' טפחים. ותיריך דבעינן לקימור משום דפעמים מתמלאת העוקה רפש וטיט ונעשית רשות הרבים גמורה, כיון שאינה עמוקה אפילו ג' טפחים, ואמנם כן כתב הריטב"א. והרשב"א והריטב"א כתבו בשם הראב"ד דתועלת הקימור, משום שהעוקה הפתוחה לרשות היחיד, דינה כחורי רשות היחיד. עוד כתב הריטב"א בשם התוס' שכתבו בשם הרשב"ם (כאן בד"ה ביב, אמנם דבריהם הכא על קמירת ביב) דהווי משום מראית עין שלא יאמרו ששופך להדיא לרשות הרבים.

ק תוס' ד"ה ביב. בסוה"ד דקיי"ל משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי. אמנם הרמב"ם בפירוש המשניות, וביד (שבת ט"ו, ט"ז) פסק כרבנן דרבי אליעזר בן יעקב. ועיין ביאור הגר"א (שנ"ז, ב') שהניח דבריו בצע"ג דהלא קיימא לן אפילו בברייתא כר"א בן יעקב משום דמשנתו קב ונקי. ועיין רשב"א בסוגיא שהארריך להוכיח דלאו כללא הוא. (ועיין לקמן אות קו).

קא בסוה"ד, אבל לפ"ה דהטעם משום דמיבלעי אסור, דבשל עץ לא מיבלעי. ואנן קיימא לן (שנ"ז, ב') כרש"י, ואסור לשפוך לסילוק שאינו ראוי לבלוע. וכתב החזון איש (ק"ד, ב') דהא דנהגינן היתר בצנורות שלנו המביאים מים מכרמלית ומוציאין לכרמלית אף שאינם ראויים לבלוע, הוא מפני שצנורות שלנו אינם ראויים לשימוש מן הבית ולכן דינם כמקום פטור, והרי כתב הרמ"א (שנ"ז, ג') דמרשות היחיד לכרמלית דרך מקום פטור מותר לשפוך בכל גווני. ואף אם יש ד' על ד' בצנורות באמצען, כיון דבפתחן אין ד' על ד' חשיב מקום פטור, ודומיא דעוקא ברשות הרבים אחר שקמר. ועיי"ש עוד פרטים בזה.

הדרה היומית

מסכת עירובין דף פח – דף פט

כו סיון – כז סיון התשע"ג

סאתיים דהא גמרינן מחצר המשכן דכרמלית היא, וכתב הטור (ריש סימן שע"ב) דמכל מקום גם ביתר מבית סאתיים מתיר רבי שמעון לטלטל מקרפף לקרפף אחר דהוא נמי יותר מבית סאתיים, ב' אמות בזה וב' אמות בזה. ומבואר שם בדברי הטור, דדוקא מקרפף לקרפף מותר כהאי גוונא, אבל מקרפף יתר מבית סאתיים לחצר פשיטא דאסור, דהא מטלטל מכרמלית לרשות היחיד. אמנם **מרש"י בשבת (ק"ל): ד"ה קרפיפות**, נראה דמתיר לדעת רבי שמעון לטלטל גם מקרפף יתר מבית סאתיים לחצר ב' אמות בזה וב' אמות בזה. ועיי"ש **ברש"ש** שתמה על דבריו אמאי שרי, וביותר תמה שם על **התוס' יו"ט** במתניתין דידן שהעתיק בשם הטור כשיטת רש"י.

ג) **גמ', ואי קסבר אין חלוקין רכל למעלה מעשרה רשות אחת היא וכו'.** וכן היא מסקנת הגמ' דרבי מאיר סבר הכי. והרש"ש מעיר, דהא בגמ' לקמן מבואר דלרבי מאיר הוא הדין דחצירות רשות לעצמן וקרפיפות רשות לעצמן, וגביהו לא שייך האי טעמא דכל למעלה מעשרה רשות אחת היא. ולכאורה דהתם בעינן לפרש בהכרח כהטעם שהזכיר רש"י **במתניתין ד"ה כל גגות, ולקמן ד"ה חצירות רשות לעצמן** דהא דאין חלוקין הוא משום שאין תשמישן תדיר כחצר.

ד) **גמ', כל מקום שאתה מוצא שתי רשויות והן רשות אחת. הרשב"א** כתב **לעיל (ע"ו): ד"ה ובלבד, ולקמן (צ"ב): ד"ה ומי.** [ובשמעתין חסר באמצע הדיבור] דמרש"י מוכח, דאפילו גבי עמוד בחצר דתרווייהו דחד גברא גזר רבי מאיר. וכן הוא להדיא **ברש"י לקמן (צ"א): ד"ה וקרפיפות.** והרשב"א פליג וסבר דדוקא בשל שני בני אדם שלא עירבו גזר, אבל בשל אדם אחד, או בשל שנים ועירבו, לא דמי כלל לתל ברשות הרבים, דהא בזה ניכר דתרווייהו רשות אחת, מה שאין כן בתל, ולא שייך לגזור. [עיי'ן ריטב"א בשמן]. עוד כתב **הריטב"א** בשם **הרב רבי אושעיא האשכנזי**, דבעמוד העומד בבית מקורה לא גזר רבי מאיר דלא דמי לתל. ומסתבר שבעליה שבחצר כיון שחשובה לתשמיש לא גזר רבי מאיר, דלא דמי לתל ברשות הרבים דאינו ראוי לתשמיש חשוב. (ועיי'ן באות הסמוכה).

ה) **גמ', שם. כתב הריטב"א, דרבותינו הצרפתים** הקשו היאך מטלטלינן ספרים מן התיבה לחוצה לה ולא גזרינן אטו תל. וכתב דלשיטת **הרשב"א** (הובא באות הקודמת) ניחא, כיון דהתיבה וחוצה לה תרווייהו דחד גברא נינהו. ולשיטת **רש"י יש ליישב** דנהיגין הכי כיון דלא קיימא לן כרבי מאיר. [העולה מדבריו, דרבי מאיר יאסור בכהאי גוונא. אמנם לפי מה שכתב בשם **רבי אושעיא האשכנזי** (עיי'ן באות הקודמת) הא רבי מאיר לא גזר אי איירינן במטלטל בבית מקורה. (י.ס.).]

ו) **תוס' ד"ה כל גגות**, אף על גב דקיימא לן כרבי מאיר בגזרותיו אפילו במקום רבים. אמנם **הרא"ש** (סימן א') הביא דעת הר"ר יהודה דאין הלכה כמותו במקום רבים, ומטעם זה לא קיימא לן כרבי מאיר בדין זה אלא כרבנן דפליגי עליה.

ז) **רש"י ד"ה מאי לאו, בסוה"ד**, אבל מהן לחצרות לא וכו' דחצירות רשות שותפות וקרפף רשות היחיד. והעיר **המהרש"א דרש"י לקמן (צ"ב): ד"ה ושמואל אליבא דרבנן.** ו- (צ"א). **ד"ה קרפיפות רשות אחת.** כתב טעמא אחריונא והוא, דקרפף מוקצה לתשמיש שאינו תדיר וחצר לתשמיש תדיר. ומהאי טעמא אפילו תרווייהו דחד גברא אסור לטלטל מזה לזה.

ח) **תוס' ד"ה מאי לאו**, הוה מצי למימר כשאין הכותל רחב ארבעה. רבי אלעזר משה הורוויץ כתב, דלולי דברי התוס' היה נראה לחדש, דאף אי אין הכותל רחב ארבעה היה גזר רבי מאיר שלא לטלטל דרך הכותל,

מאי טעמא בעינן עוקא, [לשיטת **הרא"ש** והטור המובאת באות הקודמת]. ותירץ דהא דהקלו כאן בימות הגשמים בלא עוקא היינו דוקא במקום שיכולין המים להבלע. אבל התם דאין נבלעין כלל לא הקלו. אי נמי, התם רוצה למלאות המים, ועל כן כששופך שופכין לתוכן רוצה שיצאו לחוץ כדי שיהיו המים זכין למלאות, אבל בחצר בימות הגשמים הרי מקלקלא וקימא וניחא ליה שישארו שם.

קיא) **גמ', סתם צנורות מקלחים הם.** פירש **הריטב"א** דאף שלא בזמן ירידת הגשמים הם מקלחין, מפני שהם מתמצין והולכין אחר הגשמים. קיב) **גמ', בימות החמה מחזיק סאתיים נותנים לו סאתיים.** הרמב"ם (שבת ט"ו, י"ז) פסק כאביי דבימות הגשמים מחזיק סאתיים נותנין לו אפילו כוריים, ובימות החמה אין נותנים לו אלא סאתיים. והקשה **הריטב"א** הא לקמן אומרת הגמ' גבי שתי דיוטאות, אילימא משום נפישא דמיא, [דהיינו ד' סאין לבית סאתיים] והתניא אחת לי עוקה וכו'. ומבואר דשרי אף יותר מסאתיים.

קיג) **תוס' ד"ה תנא, ור"ת מפרש וכו'.** כתב **הקרוב נתנאל** (סימן ט') אות ז') דלר"ת לא גרסינן אי משום קלקול חצירו הא מיקלקלא וקיימא, דהא בביב גם בימות החמה אין חשש של קלקול חצירו. אלא גרסינן "אי משום גזירה שמא יאמרו" וכו' בלבד.

קיד) **תוס' ד"ה מחזיק, לאו וכו' דאי לאו הכי אין חילוק בין סאתיים לסאה.** הקשה **המהרש"א** הא איכא לחלק ביניהם בימות החמה, דבסאה כלל וכלל לא. ותירץ, דתוס' כאן קיימי בשיטת ר"ת הנוכרת בד"ה הקודם, דהבמה דברים אמורים בימות החמה קאי אביב. וממילא דלענין עוקה המשנה מייירי גם בימות הגשמים, ומכל מקום חילקה בין סאה לסאתיים. ועל כרחק דבסאתיים שרי אפילו כוריים. עוד כתב בדבריו **הרא"ש** (סימן ט) אי אפשר לתרץ כך. והציע לומר דיש בדבריו טעות סופר, והמילה "במתניתין" מיותרת. [ודבריו צ"ע דהא עיי'ן **בתוס' הרא"ש** ושם איתא נמי לתיבת "במשנה". (י.ס.).]

פרק כל גגות

דף פ"ט ע"א

א) **מתניתין, ובלבד שלא יהא גג גבוה עשרה או נמוך עשרה.** **התוס' יו"ט** מעיר איך אפשר לומר גבוה עשרה "או" נמוך עשרה. הא לעולם כשאחד גבוה עשרה, חבירו נמוך ממנו עשרה, וביאר דהבדל עשרה בין שני הבתים משכחת לה בתרי גווני, או דהבית עצמו גבוה מחבירו, או דהם עצמם שוין אלא שאחד נבנה במקום גבוה, והשני במקום נמוך, וכתב דבאופן הראשון קרי ליה התנא שאחד גבוה מחבירו עשרה ובאופן השני אי אפשר לקרותו גבוה, אלא דעל כל פנים חבירו נמוך עשרה. **והתפארת ישראל** (יכין ב') תירץ, דכיון דטעמיה דרבי מאיר משום דגזר אטו תל ברשות הרבים, יש מקום לומר דבבור ברשות הרבים לא גזר רבי מאיר דאין מצוי בור עמוק ברשות הרבים. [ובאמת **הריטב"א** כתב כן לדינא], ואם כן הוה אמינא, דדוקא בגוונא שכל שורת הבתים שוה, ואחד גבוה מהם עשרה גזר רבי מאיר משום דדמי לתל, אבל כשכל הבתים שוים ואחד נמוך מהם עשרה לא גזר רבי מאיר דדמי לבור, קא משמע לן התנא דגם בזה אסור.

ב) **רש"י ד"ה רבי שמעון, מיקל וכו' וקרפיפות שאינן יותר מבית סאתיים.** **רש"י לקמן (צ"א): ד"ה וקרפיפות רשות לעצמן,** כתב, דבהדיא אמרינן בפרק עושין פסין לעיל (כ"ג), דרבי שמעון לא התיר ביותר מבית

הדרה היומית

מסכת עירובין דף פט

כז סיון התשע"ג

הרשב"א בשבת (הובא באות הקודמת) בשם **רב האי גאון והרמב"ן**, דלא אמרינן רשות היחיד עולה עד לרקיע דמסקינן למחיצות אלא במחיצות גמורות כגון חצר, אבל בעמוד רחב ד' וגבוה עשרה לא אמרינן גוד אסיק והאוויר שעליו הוא מקום פטור, ומכל מקום פטור, ומכל מקום קרקעיתו היא רשות היחיד. ולדבריו הוא הדין בגג כשאי אפשר לומר במחיצות הבית גוד אסיק כגון שאינן ניכרות, מכל מקום קרקע הגג דינה כרשות היחיד, ולכן הוכרחו התוס' לטעם דנפרץ במלואו לכרמלית, והן הן דברי מהרש"א.

דף פ"ט ע"ב

יב גמ', אלא לרב קשיא. כתב הרשב"א דהוה מצי לשנויי כגון שיש מחיצות ביניהם, אלא דניחא לגמ' להעמיד אפילו בשאין המחיצות ניכרות.

יג גמ', לא שנו אלא שיש דיוורין על זה ודיוורין על זה. כתב הריטב"א דבכהאי גוונא למאן דאמר (לעיל ט', ב') נראה מבחוץ ושוה מבפנים נדון משום לחי, אין הקטן ניתר בגיפופי גדולה, כיון דאין גיפופי הגדולה מחיצות ממש אלא על ידי גוד אסיק.

יד גמ', אבל אין מחיצה לא על זה ולא על זה שניהן אסורין. פירש רש"י דלא מהני גיפופין על ידי גוד אסיק להתיר. והחזון איש (ק"ד, י"א) כתב דבשו"ת **חכם צבי** (סימן ה') הביא מהירושלמי דרבי יוחנן אמר דאפשר להתיר מבוי על ידי שיעשה חריץ על פתחו עמוק עשרה ורחב ד'. ומבואר מדברי רבי יוחנן דלא סבירא ליה כרב יוסף דהכא, דהרי בחריץ על פתח המבוי הוי גם כן רק גיפופי על ידי גוד אסיק ומהני.

טו גמ', אי אמרי לכו דיוורין הכי אמרי וכו'. כתב החזון איש (ק"ד, י"א) דיש להבין כיון דחזוין דרב יוסף היה מסופק בעצמו מה אמר, אמאי לא קיבל מאביי שהזכירו מה שקיבל ממנו. ועיי"ש בסימן מ"ד (סק"ב) שתירץ, דודאי רב יוסף האמין לאביי בעדותו, אלא שפעמים היה נזכר אחר שהזכירו אביי, והכא אמר דגם כשמזכירו אינו נזכר אלא נדמה לו שאמר דבר אחר, ומכל מקום לדינא ודאי האמת כאביי, וכסתמא דהש"ס בריש הסוגיא, דלשמואל אמרינן גוד אסיק במחיצות שאינן ניכרות, וכן סתימת הגמ' **לקמן** (צ"ב). משמיה דשמואל. עוד כתב עוד דמכל מקום אפשר לפסוק גם כדברי רב יוסף האחרונים, כיון דאין בהם סתירה לדברי אביי.

טז רש"י ד"ה שיש מחיצה על זה ועל זה, כל סביבותיהן חוץ מכנגד חיבורן. העיר **המהרש"א**, אמאי נקט כל סביבותיהן, הא מה דבעינן מחיצות לעיכובא היינו דוקא במקום הגיפופי של הגדולה, דבכהאי גוונא הגדולה מותרת על ידי גוד אסיק מג' צדין, ובינה לקטנה הוי פתח על ידי הני גיפופי, והקטנה אסורה בין יש לה מחיצות ובין אם אין לה.

יז רש"י ד"ה הותר בכל הגגין, ואפילו לרבנן וכו'. רש"י פירש כן דהרי לרבי מאיר ורבי שמעון בלאו הכי מותר בכל הגגין. והקשו **הרשב"א** ו**הריטב"א** דאם כן מימרא דרב נחמן דלא כהלכתא, דהא קיימא לן כרבי שמעון, לכן פירשו דקאי אליבא דרבי שמעון, ועל ידי סולם קבוע הותר להוציא אפילו כלים ששבתו בבית לכל הגגין כולם.

יח גמ', עשה סולם קבוע לגגו הותר בכל הגגין כולן. כתב הרשב"א בשם **הירושלמי**, דאפילו אם גם האחרים עשו סולם, אלא שסולם שלהם הוא סולם מצרי, וסולם שלו הוא סולם צורי [דעדיף ממצרין], נקבע תשמישו של בעל הסולם צורי והוא מותר בכל הגגין.

יט תוס' ד"ה ועשה, ור"ח גרס וכו' וצריך לומר לפירושו דלצד הגגין הוא פרוץ במלואו. הקשה **החזון איש** (ק"ד, י"ג) דאם כן מה מהני דקה, דאף שהוא נסתלק מהם מכל מקום אכתי הגגות פרוצין במלואן. והניח

משום דודאי אם יהיה עמוד רחב וגבוה ברשות הרבים, ותוכו חלול הזורק לתוכו חייב. ואם כן כשיהיה עמוד כזה ברשות היחיד יגזור בו רבי מאיר דאסור לטלטל מרשות היחיד לתוכו, דרך עליו, וממילא בכותל שבין שתי חצירות גם אם אינו רחב ארבעה, על כל פנים נחשיב את כל החצר הסמוכה עם היקף מחיצותיה סביב כעמוד רחב גבוה וחלול, ויהיה אסור להכניס מרשות היחיד לתוכו דרך הכותל, אלא דרך פתחים.

ט גמ', כי פליגי במחיצות שאינן ניכרות. כתב הריטב"א דמפירוש רש"י **בד"ה במחיצות הניכרות**, דניכרות היינו שהעומדים על הגג יכולין לראותם כשמסתכלין תחת רגליהם משמע, דגם אם המחיצות שלמטה נמשכין למעלה מעל הגג והן ניכרין וידועים שם, מכל מקום כיון דמעל הגג אין עשרה טפחים שלמים, ולמטה אין יכולין לראות דהגג מסתירן, לא חשיב בזה מחיצות הניכרות. ויש חולקין וסוברין דבכהאי גוונא חשיב מחיצה הניכרת.

י רש"י ד"ה כולי עלמא לא פליגי, דאמרינן וכו' דדמו לעמוד ברשות הרבים דהוי רשות היחיד משום גוד אסיק. וכן שיטת רש"י **בשבת** (ו'): **ד"ה קמ"ל**, דעמוד הוא רשות היחיד מטעם דאמרינן ביה גוד אסיק והוי כיש לו מחיצות עשרה על ראשו מכל סביביו. **והרמב"ן והרשב"א בשבת** (צ"ט): **ד"ה או דילמא** כתבו דרק פני העמוד בראשו הוי רשות היחיד, משום דאית להו מחיצות עשרה תחתיהם, אבל לא אמרינן במחיצות כי האי גוד אסיק, יעוי"ש, והלכך האויר שעל גבי העמוד הוא הווי מקום פטור, ו**ברשב"א בעמוד ב' ד"ה אנא**, נראה שנקט כרש"י. (ועיין באות הסמוכה).

יא תוס' ד"ה במחיצות, (בראש ע"ב) והואיל וכן כל הגג אסור כי כל הגג נפרץ במלואו לכרמלית, כתב **המהרש"א** דמדבריהם מבואר, דדוקא משום שנפרץ במלואו לבליטה שהיא כרמלית אין לגג דין רשות היחיד, הא לאו הכי היה הגג רשות היחיד אף שאי אפשר לומר במחיצותיו גוד אסיק מפני בליטת הגג. וכתב דהוא משום דכיון דבכל הגג עד המחיצות שלמטה ליכא בקיעת גדיים מתחתיו, מהני ליה המחיצות שלמטה גם בלא גוד אסיק, ורק החלק הבולט מהמחיצות ולחוץ דינו ככרמלית, כיון דליכא למימר ביה גוד אחית מפני בקיעת גדיים תחתיו. והלכך דין הגג עצמו כרשות היחיד לולי הא דנפרץ במלואו לבליטה שהיא כרמלית. והקשה **התוספת שבת** (שע"ד, סק"א) דמה מהני מה שאין בקיעת גדיים במקום המחיצות, כיון דלא אמרינן גוד אסיק במחיצות שאינן ניכרות, נמצא שלגג אין מחיצות כלל ואין דינו כרשות היחיד. ופירש הוא בדברי התוס', דאינהו מיירו בגוונא שמכל ג' צדיי הגג המחיצות ניכרות, ורק מצד אחד עביד כי אורזילא ואינן ניכרות, ואם כן הגג מצד עצמו הוי רשות היחיד, דהא אית ליה ג' מחיצות גמורות על ידי גוד אסיק, ומצד הרביעי הוא פרוץ למקום פטור [דהיינו לאויר רשות הרבים למעלה מעשרה]. אלא משום שהבליטה שבגג דינה ככרמלית על ידי זה נאסר כל הגג. וכן פירש בחדושי **אבן העזר** למסכתין. עוד כתב התוספת שבת **דמהמגן אברהם** (שע"ד, סק"ה) משמע שהבין כהמהרש"א. **והחזון איש** (ק"ג, ו') תמה נמי על המהרש"א, ופירש דאין כוונת התוס' לומר שאסור מדין פרוץ במלואו, אלא כוונתם לומר, דכל הגג הוא כרמלית, דהרי בקצה הבליטה מכל צד אין מחיצה מפני בקיעת גדיים, ואי תימא דמחיצות הבית ישמשו כמחיצות לגג, הרי הגג פרוץ במלואו לבליטה מפני שאין המחיצות ניכרות דנימא בהו גוד אסיק. וכן כתבו גם בשם הגר"ח בספר **מגנזי הגר"ח** (סימן ד'). **ובשו"ת אבני נזר** (או"ח ע"ב, ו') כתב, דרוח הקדש הופיעה בבית מדרשו של המהרש"א, דכיון לדברי

הדרה היומית

מסכת עירובין דף פט – דף צ

כז סיון – כח סיון התשע"ג

במחיצות, דאי אין לה מחיצות אף בפחות מבית סאה הרי היא כרמלית. **וכן הקשה החזון איש** (ק"ד, ט"ו), ואמנם הרש"ש הגיה ברש"י "או" שאין לה מחיצה, והחזון איש כתב בפ"י דברי רש"י עצמו דכוונתו או או, והוסיף דאם כן בעינן למימר דאין האכסדרה פתוחה לבית ולא הוקפה לדירה.

(כז) תוס' ד"ה כרמלית, וכגון וכו' דאי בסמוך לו לא הוי העמוד רשות היחיד. הקשה **המהרש"א** דאם כן מה קושיית הגמ' כרמלית ורשות היחיד קמבעיא ליה, הא אפשר לאוקמי דמבעיא ליה בעמוד הסמוך לגג דתרווייהו כרמלית הוו, ונסתפק אי לרבנן תלוי בדירורין למטה או בשינוי בעלים וכפירש"י בספק דאכסדרה, דבעמוד הא אין דירורין למטה ויש שינוי בעלים. וסיים דיש ליישב.

(כח) תוס' ד"ה אלא ב' אמות, דכיון דמקורה לא הוי כרמלית במה שהוא יותר מבית סאתיים. **ובביאור הלכה** (שס"ב, א' ד"ה או לשמור) הביא דברש"י לעיל (כ"ב, א' ד"ה וכל דירה) מפורש, דגם במקורה שייך דין קרפף יותר מבית סאתיים דאין מטלטלין בו אלא בד' אמות. וכתב **דמהרמב"ם** (הלכות שבת ט"ז, א') לא משמע דסבר כרש"י בזה. והביא **דבפרי מגדים** (שני"ח משב"ז, א', ואשל אברהם א') דן בזה, ועיי"ש בפרי מגדים שהעיר גם מדברי תוס' דידן. **והחזון איש** (ק"ד, ט"ו) כתב, דלשיטת רש"י ליכא למה שהביאו התוס' **מלעיל** (כ"ה). דעל ידי קירוי מתמעט מבית סאתיים. דרש"י שם מפרש דהמיעוט הוא מפני שבסוף הקירוי אמרינן פי תקרה יורד וסותם, ועל ידי זה אין בית סאתיים במקום אחד, אבל כשכל הבית סאתיים מקורה אין הכי נמי דהוי כרמלית.

(כט) בא"ד, ור"ת פירש וכו'. **הרשב"א והריטב"א** הרכיבו את שני הפירושים, וביארו דהגמ' שואלת ממה נפשך, אי מיירי בעמוד שהוא רשות היחיד אם כן פשיטא דאסור לטלטל מהגג שהוא ככרמלית לעמוד, ואי מיירי בעמוד כרמלית אם כן פשיטא דאסור לטלטל מהגג אליו, דהגג הוא רשות היחיד ביחס לכרמלית גמורה.

(ל) בא"ד, וחשיבא לגג רשות היחיד משום דמהני ביה עירוב. **והרשב"א והריטב"א** כתבו דהטעם דהגג נחשב כרשות היחיד, דהא הזורק מרשות הרבים לגג זה חייב, (דהא הווי רשות היחיד דאורייתא) מה שאין כן הזורק לכרמלית. ולכאורה צ"ע מאי טעמא לא כתבו התוס' טעם זה. וביאר **הגאון יעקב** דרבינו תם לשיטתו **לעיל** (ס"ז): **תוד"ה ומאי טעמא**, דסבר דמותר לטלטל מקרפף יותר מבית סאתיים [אף שמדאורייתא דינו כרשות היחיד] לכרמלית, דהתירו דבר זה כדי שלא יבואו לטלטל בכל הקרפף. ולדידיה הוא הדין דמותר מן הדין לטלטל מהגג לעמוד שדינו ככרמלית.

(לא) גמ', גגין השוין לרבי מאיר. כתב **הרשב"א** דהוא הדין לרבי שמעון שייכא פלוגתתן, דלענין שאלה זו אם מחיצות למטה עבידן או גם למעלה אין חילוק בין רבי מאיר לרבי שמעון, והגמ' לא חשה להזכיר דבר זה כיון דדברי רבי שמעון הם בכלל דברי רבי מאיר לענין זה. ועוד, דלא הזכיר רבי שמעון עד השתא אלא רבי מאיר ורבנן, לכן נקטה הגמ' רבי מאיר.

(לב) רש"י ד"ה קשיא דרב אדרב, ומחיצות תחתונות אמר רב דלא מהני להו. כתבו **הרשב"א והריטב"א** פירוש לפירוש, דמסתמא יש בסוף הגג בליטה חוץ לדפנות, וממילא מחיצות הבית הן מחיצות שאינן ניכרות דלא אמרינן בהו גוד אסיק לרב, ויאסרו בני רשות הרבים על הגג.

בצע"ג.

(כ) בסוה"ד, ולשון פעמים שהדקה לאיסור צריך ליישב וכו'. ביאר **המהרש"א**, דבשלמא לר"י ניחא, דעל ידי שעשה הדקה להדי תרביצא, סילק עצמו מתשמיש קבוע ואסר עצמו בגג. אבל לר"ח הלא בני הגגין אסורין בלאו הכי, ורק אם עושה מחיצה ביניהם סילק עצמו וממילא הותרו, אבל כד עביד דקה להדי תרביצא לא פעל בזה לא איסור ולא היתר טפי ממה שהיה בלאו הכי.

דף צ' ע"א

(כא) גמ', ב' אמות בגג וב' אמות באכסדרה מהו. כתבו **רש"י ותוס'** דמיירי שעל גבי האכסדרה הוי כרמלית גמורה. והקשה **המהרש"א** (בעמוד ב' על רש"י ד"ה ושמואל), דכיון דהגג אינו נאסר אלא מפני שהוא פרוץ במלואו, והאכסדרה כרמלית גמורה, פשיטא דאסור לטלטל מזה לזה, וכמו שכתב רש"י (שם), דמהאי טעמא אין מטלטלין מגגין השוין לרבנן אליבא דרב לקרפף יותר מבית סאתיים, דזה איסורו מפני שפרוץ במלואו וזה כרמלית ממש.

(כב) גמ', שם. עיין רש"י ותוס' דהיינו על גג האכסדרה שדינה ככרמלית. **והרשב"א** כתב בשם **הראב"ד**, דהספק הוא לענין טלטול **לתוך** אכסדרה שיש לה ג' מחיצות, ואין לה תקרה, והיא פרוצה במלואה מרוח רביעית למקום האסור לה, דדמיא לגמרי לגג, דאיסורו נמי משום שפרוץ במלואו לרשות האסורה לו. וספק הגמ', אי הוי כמגג לגג ואסור, או דילמא כיון דאין ראויין לדירה מטלטלין מזה לזה.

(כג) גמ', שם. הקשה **החזון איש** (ק"ד סוף ס"ק ט"ו) דלכאורה ספיקו דרמי בר חמא, אפשר היה להסתפק גם בגג יחיד [שהוא רשות היחיד גמורה], האם שרי לטלטל ממנו לאכסדרה שהיא רשות היחיד, [כגון שיש לה מחיצות ואינה יותר מבית סאתיים]. וצדדי הספק יהיו שוים, האם תשמיש דאכסדרה דמי לחצר דשרי לרבנן מגג לחצר, או דדמי לגג אחר ואסור.

(כד) גמ', או דילמא כיון דמגג לגג אסור, **מגג לאכסדרה נמי אסור**. הקשה **הרשב"א** הא תניא **לקמן** (צ"א). להדיא אליבא דרבנן, גג, חצר, אכסדרה ומרפסת רשות אחת הן. וכתב **הראב"ד** תירץ דלא שמעינן הכא להאי ברייתא. והקשה עליו **הרשב"א** דאף אי נימא דרמי בר חמא לא שמיע ברייתא, איך אפשר דהגמ' לא דקדקה לפשוט ספיקו מברייתא זו. **והריטב"א** כתב דאין הכי נמי אפשר דהאי סוגיא לא שמעה מהברייתא, וטובא איכא בש"ס דסלקא בתיקו בחד דוכתא ומפשטי בדוכתא אחריתי. **והרשב"א** הסכים לתירוץ **רבתינו הצרפתיים**, דאכסדרה דברייתא לקמן מיירי בשל שותפין, וגם בעל הגג שותף בה, והכא באכסדרה של אחרים וכמו שפירשו רש"י ותוס' בסוגיין. [ולכאורה בזה נתיישבה קושיית **תוס' ד"ה או דילמא על רש"י**, דהקשו דמהברייתא הנ"ל מוכח דרבנן לא קפדי אשינוי בעלים. ולפירוש **הרשב"א** החילוק ברור, דהתם אינו שינוי בעלות גמור דאיהו נמי שותף בה, אבל הכא דמיירי בשל אחרים ממש, אפשר דאסרי רבנן. (י.ס.).]

(כה) גמ', וכי מאחר אתאי ונצאני. עיין **פירש"י**, ורבינו **חננאל** גרס, אמר רב ביבי בר אבבי מאחר אתי נצי. כלומר דאיכא ארב כהנא ואמר ליה, דמיד כשהוא בא הוא מריב.

(כו) רש"י ד"ה וב' אמות באכסדרה, יותר מבית סאתיים ואין לה מחיצה ואין לה פי תקרה. הקשה **הרש"ש**, מאי טעמא כתב רש"י דהאכסדרא יותר מבית סאתיים וגם אין לה מחיצה הא כתבו **התוס' לעיל** (פט): ד"ה

הדרה היוזמי

מסכת עירובין דף צ - דף צא

כח סיון - כט סיון התשע"ג

כתב המהרש"ל דבעינן תרוייהו גם חלוק בתשמיש וגם שינוי שם, ולא סגי בשינוי שם לחוד, דאי לאו הכי מאי טעמא הוצרך רב יצחק בר אבדימי (לעיל פ"ט). לבאר דטעמו של רבי מאיר משום גזירה דתל ברשות הרבים, תיפוק ליה משום דאיכא שינוי רשות, אלא על כרחך דבעינן תרוייהו, ולפי זה צריך לומר דרבי מאיר מודה לרבנן דתשמיש דחצר וגג שווה, ואוסר מגג לחצר משום תל ברשות הרבים, ואף שהגג והחצר של אדם אחד וכדכתב רש"י להדיא. אך הריטב"א פליג וסבירא ליה, דהאיסור משום תל ברשות הרבים היינו דוקא כשהגג והחצר של בני אדם משום שאין תשמיש דגג וחצר שוים. [נאמנם לריטב"א תיקשי מאי טעמא נקט רב יצחק בר אבדימי דטעמא דרבי מאיר משום תל ברשות הרבים תיפוק ליה משום דאין תשמישם שווה].

(מב) [רש"י ד"ה לדברי חכמים, ומגג לחצר דרבים מטלטלין וכו'. נראה לבאר, דאם החצר של יחיד אחר נמי מטלטלין מהגג לחצר, והא דנקט רש"י חצר דרבים, לרבותא, דאפילו בג דיחיד והחצר דרבים ונראה כמטלטל מרשות היחיד לרשות הרבים מותר].

(מג) גמ', לדברי רבי שמעון כולן רשות אחת הן, כולן היינו גג, חצר וקרפף, אבל דווקא כלים ששבתו בהם ולא בכלים ששבתו בביתו. ועיין רש"י לעיל (כ"ג): ד"ה כדתנן, שכתב דאם הוציא כלים מהבית לחצרו, אסור להוציאם לגג או לקרפף ואף שהבית והקרפף או הגג של אדם אחד, אך הריטב"א (שם) פליג, וסבר דדווקא אם הבית והקרפף של בני אדם אסור, אבל אם הם של אדם אחד מותר. ועיין בפרי מגדים (סימן שנ"ט משבצות זהב) דמתיר לטלטל כלים מקרפף פחות מבית סאתיים אף דלא הוקף לדירה אל הבית, דסבירא ליה דדוקא קרפף בית סאתיים נחשב קרפף לענין זה, אך החזון איש (סימן פ"ח סעיף קטן י"ח) פליג, וסבר דגם מקרפף פחות מבית סאתיים אסור לטלטל לבית.

(מד) גמ', תניא כוותיה דרב. ביאר המלא הרועים דאין זו קושיא לשמואל דמתיר לטלטל בכל הגג, כיון ששמואל יכול להעמיד כשיש דיריין בשני הגגות, דהוי מחיצה הנדרסת, דבכהאי גוונא מודה שמואל דאין מטלטלין אלא בד' אמות.

(מה) גמ', וכלים ששבתו בחצר מותר וכו' בגנין מותר וכו' דברי ר"מ. הקשה הגאון יעקב דמדל"א אמר רבי מאיר דכלים ששבתו בקרפפות נמי מותר, משמע דלא כרב דאמר דלדברי רבי מאיר קרפפות רשות לעצמן, ותיריך דבריייתא נקט רבי מאיר חצר וגנין כיון דינן שווה תמיד, מה שאין כן קרפפות דלא פסיקא ליה, כיון דאסור לטלטל מקרפף שהוא בית סאתיים לקרפף שהוא יותר מבית סאתיים, אבל לעולם קרפפות רשות לעצמן.

(מו) גמ', מעשה בשעת הסכנה והיינו מעלין ס"ת מחצר לגג וכו'. התוס' בגיטין (ח'): ד"ה אף על גב כתבו, דאסור לומר לגוי להביא ספר בשבת דרך כרמלית, והרשב"א (שם) הוסיף דהיינו ספר תורה לקרות בו. והקשה המגן אברהם (סימן ש"ז סק"ח) הא בסוגיין מבואר להדיא דמותר אף על ידי ישראל, ותיריך דיש לחלק בין השבותים. וביאר המחצית השקל (שם) דבגיטין איירי בכרמלית ובסוגיין איירי בחצר שאינה מעורבת, ודוקא בכרמלית אסור אף על ידי גוי דהוא שבות חמור יותר מחצר שאינה מעורבת, דמותר אף על ידי ישראל. והמחצית השקל, הוסיף לתרץ, דבסוגיין התיירו, איירי בשעת הסכנה ואם לא יטלטלו באיסור, יתבטל לגמרי קריאת התורה עד שתגמר שעת הסכנה, מה שאין כן בגיטין דלא איירי בשעת הסכנה, אלא במקרה ששכחו להניח את הספר תורה בבית הכנסת מערב שבת, דבכהאי גוונא אסור אף על ידי גוי.

(לג) גמ', ומודה רב שאם כפאה על פיה וכו'. כתב הרשב"א (בעמוד א' ד"ה אתמר) דבכפאה על פיה, גם תחתיה אין מטלטלין אלא בד' אמות, דכשהיא עומדת כדרכה אין מחיצותיה עשויות לדור תחתיה, והשתא נמי שכפאה על פיה לא עשה כן כדי להשתמש תחתיה, לכן הוי כקרפף יותר מבית סאתיים שלא הוקף לדירה.

(לד) רש"י ד"ה מתני לה, להא דרב חייא בר יוסף וכו'. ביאר הריטב"א דכונת רש"י לקמייתא דרב חייא בר יוסף, דהיינו הא דאמר שמואל הלכתא כרב, דאי בתרייתא דרב חייא בר יוסף הא לא שייכא גבי אכסדרה כלל.

(לה) רש"י ד"ה אכסדרה בבקעה, הבקעה וכו' ואכסדרה זו פרוצה מד' רוחותיה. לעיל (כ"ה). בתוס' ד"ה אכסדרה, ולקמן (צ"ד). תוס' ד"ה בשתי רוחות, פליגי על רש"י, וסברי דהאי אכסדרה יש לה מחיצות גמורות מב' או ג' רוחות, ועיי"ש ביאור המחלוקת לשיטתם.

(לו) רש"י ד"ה ושמואל אליבא דרבנן, משום דקרפף חלוק מחצר וכו'. כתב המהרש"א דלדעת רש"י הוא הדין דמהאי טעמא לא פריך לשמואל ליטלטל מגג פחות מבית סאתיים לקרפף פחות מבית סאתיים, דאין תשמישן שווה. אמנם תוס' ד"ה לשמואל, שפירשו דזו גופא שאלת הגמ' ליטלטל מגג לקרפף, סבירא להו דגג וקרפף שוין בתשמישן טפי מחצר וקרפף, ולכן מחצר לקרפף פשיטא דאסור ומגג לקרפף סברה הגמ' להתיר.

(לז) בא"ד, דאמרן לעיל וכו' דאסור לטלטל ממנו לחורבה ולאכסדרה. פירשו, המהרש"ל ומהרש"א דמספקא לן לעיל בזה אי מיקרי רשותייהו דומות, ומזה נלמד דכל היכא דאינן דומות אסור לטלטל מזו לזו.

(לח) תוס' ד"ה לשמואל, ונראה לר"י וכו' פירוש שמא יפחת הגג באמצעיתו. הרשב"א כתב דהראב"ד פירש בקושיית הגמ' כתוס', ובתירוץ הגמ' מפרש, שמא יפחת גובה הגג ויהיה פחות מעשרה ואז מתערב אוירו עם אויר החצר ודינו כחצר שאסור לטלטל ממנו לקרפף. או שמא יפחת הגג שהוא סמוך לקרפף ויעשה הכל כקרפף יתר על בית סאתיים, ויהיה אסור לטלטל בשניהם. ועל זה מקשה הגמ' דמקרפף לקרפף נמי ניחוש שמא יפחת הכותל שביניהם ויהיה הכל קרפף יותר מבית סאתיים. ותירצה דהתם מינכרא מילתא. והקשה הרשב"א דלדבריו כשהגמ' שואלת אי הכי מקרפף לקרפף וכו' דילמא מיפחית, היתה הגמ' צריכה לפרש דילמא מיפחית הכותל, דהא לא איירי ביה עד השתא. ועוד, דהיה לגמ' לשאול על קרפף בעצמו שלא יטלטל שמא יפחת כותלו והוי ליה יותר מבית סאתיים, ואמאי נקטה מקרפף לקרפף.

(לט) בא"ד, אע"ג דהוי מוקף ולבסוף פתח וכו'. הקשה החזון איש (ק"ד, י"ז) דמאי קשיא להו מהא דהוקף ולבסוף פתח, הא הכא כשנפתח הגג ומשתמשין בני הבית בגג דרך הפתח, הוה ליה כל הגג כחורי רשות היחיד כמבואר להדיא ברא"ש בפרקין סימן ב' (ועיי"ש בקרבן נתנאל אות ג'), ובחורי רשות היחיד אין צריך מחיצות ולא דין מחיצות, וממילא דלא איכפת לן בהוקף ולבסוף פתח דהוי חסרון במחיצות.

(מ) תוס' ד"ה לדברי רבי מאיר, ועוד דכי היכי דלרבנן וכו' דהא אפילו מגג לחצר הוי רשות אחת. פירש המהרש"א, דהרי מפורש בבירייתא לקמן (צ"א). דלרבנן גג וחצר כולן רשות אחת, ואם כן כל שכן קרפף וקרפף או חצר וחצר.

דף צ"א ע"א

מ"א רש"י ד"ה וקרפפות, אבל בחילוק תשמיש ושינוי שם הרשות קפיד.

הדרה היומית

מסכת עירובין דף צא – דף צב

כט סיון – ל סיון התשע"ג

לקמן אות (נו).

דף צ"א ע"ב

נב) תוס' ד"ה גג וכו', אבל לשמואל דקרי מרפסת לבני עליות וכו'. הקשה החזון איש (ק"ד, י"ח) הא לעיל בגמ' (פ"ד). איתא, הכי נמי מסתברא דמאי לחצר אף לחצר, ולפי זה שמואל קרי מרפסת לדורים במרפסת, ומשום הכי בפחות מעשרה לשניהם אסור, ותיירץ על פי התוס' שם ד"ה ה"ג, דלרב רק ברישא מפרשים מאי לחצר אף לחצר, אבל בסיפא דוקא לחצר ואין ראייה לרישא, ולפי זה הוא הדין לשמואל דבסיפא הפירוש אף לחצר, אבל ברישא חצר דוקא וליכא קושיא לשמואל מהא.

נג) שם, ותיימה היאך משתמשין וכו'. החזון איש (ק"ב, י"ט) תירץ הקושיא, דאף דבני מרפסת היינו בני העליה, מכל מקום מדנקט בני מרפסת משמע דאיירי לא רק בכלים דשבתו בעליה אלא אף בכלים ששבתו במרפסת, ולפי זה אתי שפיר דבלמטה מעשרה אם עירבו מותר לבני מרפסת היינו לכלים ששבתו במרפסת, מה שאין כן בלא עירבו דאף כלי מרפסת אסורים ורק הכלים דחצר מותרים.

נד) שם, וי"ל דלשמואל דוקא ארישא קאי וכו'. דבריהם מבוארים בתוספות הרא"ש, דבלמעלה מעשרה אם עירבו הרי הם של בני המרפסת, ואם כן בלא עירבו התחדש דהם רק של בני החצר כיון דבני מרפסת דהיינו בני העליות אסורים על עצמן את כלי העליות, אבל בלמטה מעשרה אין נפקא מינה בין עירבו ללא עירבו, דתמיד בני החצר מותרים ובני המרפסת אסורים, ולפי זה הקשה לשמואל מלשון הברייתא דחצר ומרפסת רשות אחת, דכיון דבלא עירבו בין בלמטה מעשרה ובין בלמעלה מעשרה, רק בני החצר מותרים ובני המרפסת אסורים דהרי לשמואל הם בני העליה, אם כן לעולם חצר ומרפסת אינם רשות אחת.

נה) גמ', חמש חצירות הפתוחות זו לזו. ביאר הריטב"א בשם הראב"ד דבדוקא נקט הפתוחות, דדוקא דרך פתחים מותר לטלטל ביניהם, ולא מעל הכותל, כיון דהרישא אליבא דרבי מאיר דאסר לטלטל מחצר לגג, (לעיל פ"ט ע"א).

נו) תוס' ד"ה וכלים, אפילו שבתו בבית נמי. דייק הביאור הלכה (סימן שע"ב ד"ה שמא) דמיירי דיצאו לחצר בין בדרך היתר כגון על ידי מלבוש ובין בדרך איסור, ועיין לעיל אות (מח).

נז) שם, ואדרבא קשיא מינה לרב. התוספות רא"ש תירץ, דקסבר תלמודא דבמבוי אסור מילתא באפי נפשה היא, והכי קאמר יש ענין שאף בתוך המבוי עצמו אסור לכולי עלמא ואפילו לרבי שמעון, וכגון שעירבו חצרות עם הבתים, והאי דקא מסיים ורבי שמעון מתיר לאו איסורא דמבוי קאי אלא ארישא, ולפי זה אתי שפיר הראיה לרב דאיירי נמי בעירבו. אמנם בשם רבינו מאיר הקשה על פירוש זה, דאי מותר לטלטל היינו בשאר חצרות, לא הוה ליה למימר מותר לטלטל בחצר אלא מותר להוציא לחצר אחרת, כדקתני ברישא אסור להכניס ולהוציא מחצר למבוי, ועוד דרישא איירי בלא עירבו ובמבוי אסור איירי בעירבו, ועוד דרבי שמעון מתיר קאי ארישא ולא קאי אמבוי אסור דסליק מיניה.

דף צ"ב ע"א

נח) תוס' ד"ה והא וכו', ומחלוקת בשלש חצירות וכו' וסתם בפרק חלון. הריטב"א פליג דהרי ביאר (הובא לעיל באות (מו)) דשמואל סבר דיש לחלק בין הגזירות, ואף לחכמים הגזורים בג' חצירות, יש להתיר מחצר

(מו) תוס' ד"ה אמר רב וכו', והשתא סברת שמואל איפכא וכו'. הריטב"א מיישב את דעת שמואל, דבסוגיין אף בעירבו לא גזר על כלי החצר אטו כלי הבית, משום דהם כלים שונים ואין חשש לטעות שידמו ביניהם להתיר גם את כלי הבית, מה שאין כן בשלש חצירות גזר שמואל כלים דנמצאים בחצר זו אטו כלים דחצר אחרת, כיון דהכלים דומים, ועלולים להחליף ביניהם, ואף דאמר שמואל דרבי לטעמיה בג' חצירות, אין כוונתו דשמואל סבר כרבי שמעון בג' חצירות אלא דכיון ששם התיר רבי שמעון קל וחומר דבסוגיין יתיר אף בעירבו. ועוד תירץ דבסוגיין כיון שאף בלא עירוב מותר לטלטל לא אסרו מחמת גזירה דכלים שבבית, אבל בג' חצירות דההיתר לטלטל משום עירוב אסרו מחמת הגזירה. והגאון יעקב מיישב דבסוגיין לא גזר שמואל, כיון שיש דין כללי דכלים שבחצר מותרין וכלים שבבית אסורים, ולא יטעו להשוותם, מה שאין כן בג' חצירות מדובר במקרה מסוים ועל כן חששו שיטעו להתיר גם בחצר אחרת.

מח) גמ', לאפוקי מאני דבתים לחצר. כתב הבית מאיר (סימן שמ"ט סעיף ה) דדוקא כלים שנחו בבית בבין השמשות נחשבים כלים דבית, אבל כלים שעליו דהיינו שלבוש בהם בבין השמשות, אף שהוא בבית אינם נחשבים לכלי הבית ואם הוציאן דרך מלבוש לחצר מותרים שם בטלטול. ועיין לקמן אות (נו).

מט) גמ', ר"ש לטעמיה דלא גזר וכו'. ביאר הריטב"א דמכאן לא קשה לרב, כי יכול לחלק, דבסוגיין דעירבו יש לגזור כיון דכל הכלים של אנשי החצר ועלולים לדמות ביניהם, מה שאין כן בג' חצירות ליכא למגזר כיון דיודעים אנשי החצר, שהיא מותרת בכלים דחצר שעירבה עמה, ואסורים בכלים שבחצר האחרת שלא עירבה עמה. והגאון יעקב ביאר דגוונא דסוגיין היינו באופן הרגיל, שהרי כולם מערבים ומטלטלים, ומשום הכי גזרו בעירבו, מה שאין כן בג' חצירות כיון דהוי מקרה מיוחד לא גזרי רבנן.

נ) גמ', בכומתא וסודרא. כתב הרשב"א דדוקא בעודנו לבוש בהן לא גזרו לאסור את הכלים ששבתו בחצר אטו כלים דבית, כיון דלא חששו שיפשטם מעליו ויוציאם למקום אחר, אבל אם יפשטם מעליו יש לחוש שיוציאם למקום אחר, ומשום הכי גם כלי החצר אסורים, עוד כתב דיש לומר שגם אם יפשטם אין לאסור, את כלי החצר מחששא שיוציא את כלי הבית, דכיון דלא מצוי שיוציא כלי הבית דרך מלבוש ויפשטם מעליו בחצר, לא גזרו בזה רבנן.

נא) שם. במס' שבת (ק"ל): כתב רש"י בד"ה מותר לטלטל, דכלים שבבית שהוציאם דרך מלבוש לחצר שאינה מעורבת, מותר לטלטלם בחצר, וכן כתבו התוס' בע"ב ד"ה וכלים, והקשה רבינו עקיבא איגר [ד"ה בכומתא וסודרא] מהאי כומתא וסודרא דסוגיין, שהוציאם דרך מלבוש מהבית לחצר, ואסור להוציאם לחצר אחרת, וקל וחומר לחצר שלו שאינה מעורבת, [וצ"ב מה הקל וחומר], והביאור הלכה (סימן שע"ב ד"ה שמא) כתב דהדבר תלוי המחלוקת ראשונים, דאמנם דעת האה"ע ריש סימן שס"ו לאסור ושכן מבואר להדיא בעבוה"ק, וכן משמע קצת מהרמב"ם (עירובין פ"א א' וב' וה') אבל רש"י ותוס' סברי, דאם כבר הוציאן לחצר שוב אין איסור בטלטול בכל אותה חצר, ורק מחצר לחצר אחרת אסור, ומטעם דסבירא להו, דגזירת חכמים לא היה אלא בהוצאה מרשות לרשות כגון מבית לחצר שאינה מעורבת, או מחצר לחצר אחרת בכלים ששבתו בבית, אבל על חצר עצמה לא היתה גזירת חז"ל כלל, ומותר לטלטל בכלי אף הכלים ששבתו בבית אם כבר מונחים שם. ועיין

בצ"ע.
סו תוס' ד"ה גפנים וכו', ותימה דהיכי שרי וכו' דאפילו עלו מאליהן תנן וכו'. ותירץ התוספות הרא"ש, דהתם מיירי בקנבוס ולוף דאסורים מדאורייתא משום הכי החמירו דאף בעלו מאליהם הוי כלאים, ועוד תירץ דהתם כיון שיכול לעקור ואינו עוקר נחשב כמקיים, מה שאין כן בסוגיין כיון דהזרעים אינם של בעל הגפנים, ואין בידו לעקור אינם כלאים, והיינו דלא כפירוש רש"י דאפילו בשתייהם שלו לא קנסו.

סז [בא"ד. ואף שלכאורה יש לחלק, דכשנזרע מעצמו אף מעשה הזריעה היה מעשה אסור, ובכחאי גוונא אפשר לומר דאיכא איסור מקיים שתלוי דווקא אי המעשה היה באיסור, מה שאין כן כאן שהתירו לו לזרוע בידים, ואם כן לא יאסר אחר כך לקיים דבר שנעשה בהיתר, אמנם אי נאמר דאיסור מקיים עומד בפני עצמו ולא תלוי במעשה הזריעה אין לחלק, וצ"ע (ש.ב.).].

סח שם. הרשב"א בשם הראב"ד ביאר בסוגיין דכל גפנים שנטעו בהיתר אינם כלאים אלא משיגיעו לכפול הלבן, ומשום הכי מותר להשאיר את הגפנים בקטנה אף שזרעו בגדולה, כיון דנטע בהיתר, אך כשהגפנים יגיעו לכפול הלבן נאסרים וצריך לעקורם.

סט [שם. ונראה נפקא מינה בין רש"י לתוס', בגוונא שזרע מקודם את הקטנה ולאחר מיכן נטע כרם בגדולה, דלרש"י מותר בגדולה כיון דזרע בהיתר, ולתוס' הזרעים יאסרו כיון דכשנטע הגדולה חל שם כרם גם על הקטנה.].

ע תוס' ד"ה תשעה, וסיפא דנקט תשעה בקטנה וכו' אגב רישא נקט. והרשב"א כתב דבסיפא החידוש דאף על גב דהם תשעה בקטנה אינם מושכים את היחידי שבגדולה להצטרף אליהם.

עא גמ', צואה בגדולה אסור לקרות קריאת שמע בקטנה. כתב הריטב"א דאם ירחיק את הצואה שבגדולה ארבע אמות מהקטנה, יכול לקרות בקטנה. (ועיין לעיל אות (סד)).

עב גמ', צואה בקטנה מותר לקרות קריאת שמע בגדולה. כתב הריטב"א דוקא כשהרחיק ד' אמות וגם שאינו רואה את הצואה, אך המאורי פליג, וכתב דאין צריך להרחיק כלל, אלא רק בעי שלא יראה את הצואה, ולגבי הרחקה מריח רע, כתב הריטב"א דנחלקו אי מהני מחיצה.

עג גמ', צואה בקטנה מותר לקרות קריאת שמע בגדולה. הקשה הגאון יעקב דבצואה וכן בגפנים חוינן דמה שנמצא בגדולה חשיב כאילו נמצא בקטנה ולכן הגפנים או הצואה שבגדולה אסורים על הקטנה ולהיפך לא, ואילו גבי אשה וציבור חוינן להיפך, שהגט שנמצא בקטנה מהני לאשה שנמצאת בגדולה דמה שנמצא בקטנה חשיב כאילו נמצא בגדולה, וכן בציבור המיעוט או הש"ץ שנמצאים בקטנה חשיבי כאילו הם בגדולה. [והרוב שהם עיקר אינם יכולים להיגרר בתר המיעוט שהוא כטפל ולכן כשהרוב בקטנה לא מהני]. ותירץ דלעולם הכלל הוא דמה שנמצא בגדולה כאילו הוא בקטנה משום שהקטנה היא כפתחה של גדולה ובטילה לה, ובאשה בקטנה לא אמרינן שיחשב כאילו הגט בקטנה משום דאיהי נקטה לגיטא ולא גיטא נקט לדידה, ודוקא כשהאשה בגדולה מהני משום דחשיב כאילו שהאשה בקטנה, וכשיש רוב בגדולה מצטרפין משום דחשיב כאילו הם בקטנה, וכשהמיעוט בגדולה והרוב בקטנה לא אמרינן כאילו המיעוט בקטנה, דכיון דרובא בקטנה אחשובי מחשבי לה לקטנה דלא ליבטל לגדולה. ועיין במלא הרועים.

דף צ"ג ע"א

לחצר אף שעירבו, ואם כן אינו מחלוקת ואחר כך סתם. והרשב"א והריטב"א תירצו, דבאמת מצי לשנויי דהוי סתם ואחר כך מחלוקת, אלא דעדיפא ליה לרב אשי לאוקמא למתניתין דכותל שבין שתי חצירות, דהאיסור להכניס לבתים, על מנת שיתאים לפסקו דרבי יוחנן דהלכה כרבי שמעון.

נט רש"י ד"ה ובלבד וכו', אלמא וכו' אוקימנא להא בעירבו וכו'. הרשב"א ביאר את ראיית הגמ' באופן אחר, דסתמא דמשנה דכותל שבין שתי חצירות אליבא דרבי מאיר, דאסר תל ברשות היחיד אטו תל ברשות הרבים, ומשום הכי אסור לטלטל מהכותל לחצר, וזה סותר למה שפסק רבי יוחנן כרבי שמעון, ולפי זה דייק, דדוקא כותל שבין שתי חצירות שהוא של אחר אסר רבי מאיר, אבל לא אסר מכותל דבעל החצר אל לחצרו.

ס גמ', וחורבה אחת ביניהם וכו', הקשה הרשב"א הא קיימא לן דכל מקום דאינו אוסר את העירוב אם לא עירבו עליו, אינו נאסר ומותר להוציא אליו ללא עירוב, ואם כן חורבה דאינו אוסר הוא הדין דאינו נאסר, ומאי טעמא בסוגיין דנו לאסור החורבה, ותירץ, דחורבה דסוגיין איירי ברחבה שאחורי הבתים והבית פתוח אליה ורגילים להשתמש בה ומשום הכי היא אוסרת ונאסרת.

סא גמ', מפני מה אין נותנין חצר שלא עירבה לחצר שעירבה. קשה מדוע לא הקשו בפשיטות מהא דאמר רב לעיל (צ"א). דבעירבה אסור, ועיין פירוש רש"י. ורבינו פרץ תירץ, דאין כל כך ראייה מדברי רב, דיש לדחות דדוקא כשעירבו בשני החצירות כל אחת לעצמה אסר רב לטלטל ביניהם כיון דמצוי בשניהם כלי הבתים, אבל כשרק אחת עירבה דבשניה לא מצוי כלי הבתים לא אסר רב, משום הכי העדיפו להוכיח מפי השמועה דקבלו שרב אסר לטלטל ביניהם אפילו כשרק אחת עירבה והשניה לא עירבה.

סב מתניתין, גג גדול סמוך לקטן הגדול מותר והקטן אסור. הריטב"א ביאר דאי מיירי כשיש לגדול מחיצות גמורות בגיפופין צריך לומר דלמ"ד נראה מבחוץ ושווה מבפנים נידון משום לחי מיירי הכא דמחיצות הקטנה נכנסות לגדולה, אבל אם לית ליה מחיצות גמורות אלא גיפופי הגדול אינם אלא על ידי גוד אסיק, אינם מועילים לקטנה מדין נראה מבחוץ, ולא בעינן לאוקמי בגוונא דנכנסין מחיצות הקטנה לגדולה.

סג תוס' ד"ה אף גג, היינו כלישנא קמא דרב יוסף. הרש"ש כתב דהרמב"ם בפירוש המשניות פירש דמיירי כשיש כותל מקיף בגגות, דהיינו כלישנא מציעא דרב יוסף לעיל.

סד רש"י ד"ה אסור לזרוע, ואפילו מרחיק ארבע אמות מן הגפנים. כתב הריטב"א דאם הרחיק הגפנים ארבע אמות אצל הגדולה מותר לזרוע בקטנה.

דף צ"ב ע"ב

סה רש"י ד"ה גפנים, וכל פתח כמחיצה הוא ואפילו סמוך לגפנים מותר וכו' כדתנן היה גדר בנתיים. הקשה הרש"ש דמהמשנה דבבא בתרא איכא ראייה רק דמותר כלאים משני צדי גדר, אבל ליכא ראייה דגם פתח נחשב מחיצה, ואדרבא לעיל (נט): משמע דסולם תורת מחיצה עליו, מה שאין כן אי הווי פתח בלבד שמשמעותו שאינו מחיצה, ומה שמוכח בכלאים (פ"ד מ"ד), ומהגמ' לעיל (י"א). דהתירו צורת הפתח לענין כלאים אין ראייה, דהתם הכלאים משני צדי הפתח, מה שאין כן הכא הם בפתח עצמו, וכתב לעיין באבן העזר או"ח סימן נ"ה ונשאר

הדרת היוזמי

מסכת עירובין דף צג – דף צד

א תמוז – ב תמוז התשע"ג

והחזון איש (סימן ק"ו סק"ד) הא לגבי זריקה אין הרשות נמדדת ביחס למקום שנמצא בו הזורק, אלא נמדדת לפי מחיצתה, וכיון דכלפי פנים ליכא מחיצה עשרה אם כן אינו רשות היחיד. ואם כן הזורק מרשות הרבים לתוכו או מתוכו לרשות הרבים פטור. (עיין באותה הבאה)

פח רש"י ד"ה מודה וכו', דלגבה וכו' אבל לגבי עליונה לאו מחיצה היא שאינה רואה את פני העשרה. והריטב"א ביאר החסרון במחיצה זו, משום גזירה שיכשירו מחיצה בת ה' טפחים דהרי הם רואים ה' טפחים בלבד. והעיר הגאון יעקב דאי אמרינן דחסר משום גזירה דרבנן, אם כן מדאורייתא היא מחיצה גמורה, ונפשט ספקם של תוס' ד"ה גידוד, דודאי הזורק מרשות הרבים לאותה מחיצה או להיפך חייב. (ועיין באות הקודמת).

פז גמ', דהא מר הוא דאמר וכו' עירב דרך הפתח וכו'. הקשה הריטב"א בשם התוספות הא אי אפשר להשוות נסתם הפתח לנפל הכותל, כיון דבנסתם הפתח המחיצות קיימות, ומשום הכי אמרינן שבת כיון דהותרה הותרה, אבל בנפל הכותל שבין ב' חצירות לא, וכדאיתא לעיל (י"ז).

דרכי יוסי מודה דווקא כשיש מחיצות דאמרינן שבת כיון דהותרה הותרה. ותירץ, דלעיל מיירי בנפלה מחיצה חשובה שעושה רשות, כגון חצר שנפרצה לשתי רוחותיה, ועל כן סבירא ליה לרבי יוסי דהוי חסרון, מה שאין כן הכא שנפל רק הכותל המפריד בין החצרות, דאינו עושה רשות אלא מחלק רשויות, ולא חשוב חסרון ואמרינן ביה שבת כיון דהותרה הותרה.

פז גמ', ואמר לי שבת כיון דהותרה הותרה. איתא בתוס' לעיל (י"ז). ד"ה עירוב, דאף בעירב לשנה ובאמצע השבוע נסתם הפתח ובשבת נפתח חזר להיתרו הראשון.

פח גמ', רב אמר אין מטלטלין בו אלא בד"א. לרש"י אסורות משום דפרוצות במילואן למקום האסור להן. והבעל המאור פירש, דרב נמי מודה דדיוורין הבאים בשבת אינם אסורים, אלא דבכותל שבין שתי חצירות שנפל סבר דגזרו שמותר לטלטל דווקא בד' אמות, כיון דפרוצות במלואן, ונח להשתמש ביניהם, וחיישינן שיעבירו את כלי הבתים מחצר לחצר. והרמב"ן במלחמות הקשה עליו, דאי החשש משום כלי הבתים, היו צריכים לאסור להוציא את כלי הבתים לחצר ולא לאסור לטלטל בחצר יותר מד' אמות.

פט רש"י ד"ה רב וכו', רב לית ליה הואיל והותרה הותרה וכו'. משמע דרב אוסר לטלטל בחצר יותר מד' אמות אף את כלי החצר, והקשה הריטב"א כיון דלרב לא אמרינן שבת הואיל והותרה הותרה, אם כן אסור להוציא את כלי הבית לחצר שהרי נפרצה לחצר השניה האסורה לה, ואם כן הא בכהאי גוונא לרב מותר לטלטל מחצר לחצר את כלי החצר, ותירץ דהחשש משום כלי הבתים שכבר נמצאים בחצר קודם נפילת הכותל. (ועיין באות הבאה).

צ תוס' ד"ה אין וכו', בכלים ששבתו בבית לר"ש. משמע דסברי דרב מתיר לטלטל את כלי החצר עצמם. והקשה המהרש"א הרי לרב בכהאי גוונא גזרו לא לטלטל את כלי החצר אטו כלי הבית, ותירץ, דכיון דלרב לא אמרינן הואיל והותרה הותרה אסור מדינא להוציא את כלי הבתים לחצר, כיון דנפרצה לחצר האסורה לה, ומשום הכי גם לרב אין לאסור לטלטל את כלי החצר אטו כלי הבית. (ועיין באות הקודמת).

דף צ"ד ע"א

צא רש"י ד"ה אהריניהו וכו', דקסבר אסור לטלטל הסדין שבתוכה.

עד תוס' ד"ה חציו וכו', והא דקא אמרינן לעיל דקטנה וכו'. הערוך לנו בסוכה (י"ח: אתוס' ד"ה אכסדרה) מיישב, דהאמוראים דלעיל דסברי דקטנה הוי פתחה של גדולה אף לכלאים, סברי כרבי יוחנן לעיל (י"א). דהשווה דיני כלאים לשבת והלכה כמותו, ודלא כרבי ליקיש בשם רבו.

עה רש"י ד"ה כיון דלא מזדרען, משום וכו' שהמחרשה מעלה עפר תיחוח. הקשה הרש"ש דהוה ליה למימר מטעם דהזרעים מחלידין את הקרקע כמבואר בבא בתרא (י"ט:). והוא טעם עדיף דכולל אף בזרע במפולת יד כדאיתא התם (בע"א).

עו גמ', נעשה כשיירא ונותנים להם כל צרכן. כתב הרשב"א דדוקא כשאין בית סאתים פנוי מכלים. עוד כתב הרשב"א דאיירי כשכותלי האיניו מגופף נכנסים לתוך המגופף, דאם לא כן הא קיימא לן דנראה מבחוץ ושווה מבפנים הוי לחי.

עז שם. כתב הריטב"א דמיירי כשאין הפירצות יותר מעשר. והשולחן ערוך (סימן ש"ס סעיף ג) פסק, דאם פרוצים יותר מעשר כולם אסורים, וכתב החזון איש (קן, ב) בשם האחרונים דהשולחן ערוך איירי דוקא כשהאמצעי מגופף, ויחיד בכל חיצון, ושניים באמצעי, והוא סבר דהשולחן ערוך איירי בכל גווני, דאם הפירצה יותר מעשר כולם אסורים, והמגן אברהם (שם סעיף קטן ז') הסתפק בדין זה האם כשהפירצות יותר מעשרה יש להקל דאדרבא כולם נחשבים למקום אחד ונותנים להם כל צרכן, ודעת החזון איש דודאי כשהפירצות יותר מעשרה נחשב כמקום אחד ומותרים זה בזה ואף כשלא עירבו.

עח רש"י ד"ה ונותנין להן כל צרכן, דאמרינן דיורי גדולים בקטן. הקשה התוספות רא"ש הא לעיל (צ"ב). פירש רש"י בד"ה דיורי להיפך, דדיורי גדולה מושלים בקטנה ומושכין אותה אצלן, ותירץ דתרוייהו עבדא דגם דיורי הגדולה בקטנה, וגם מושכת אותה אליה כיון דהיא פתחה של הגדולה.

עט שם. ומותר אמצעי זה. אך הריטב"א כתב דגם לחיצונים נותנים כל צרכם כיון דנחשבים לחצר של האמצעי.

פ שם, וכגון שעירבו. וביאר רבינו פרץ דאם לא יערבו הרי החיצונים יאסרו זה על זה.

פא גמ', או דלמא חד להכא נפיק וכו'. ביאר הרשב"א הטעם, משום דמסתלק בדעתו מהקרפף השני, והקשה בשם הראב"ד מאי טעמא לעיל בגוונא שהחיצונים מגופפים נעשו שיירא, ולא אמרינן דלמא דעת כל אחד להשאיר במקומו ולא להצטרף יחד, ותירץ הראב"ד, דלעיל כיון דמיירי שבכל קרפף איכא אדם אחד, כיון דאין לאמצעי מחיצות ודאי שהחיצונים יכנסו אליו והוא יחיד, אך כשהאמצעי מגופף ואיתנהו ביה תרתי בני אדם, אפשר דכל אחד מנייהו ילך דוקא למקום אחד, משום דאין דרך לדור בשני מקומות.

פב גמ', והלכתא בעיין לקולא. הקשה הרש"ש בשם האחרונים מדוע הוצרכה הגמרא לפסוק, הא ספיקא דרבנן לקולא וממילא נפסוק כך. ותירץ, דלשיטת הרמב"ם דהלכה כאם תימצוי לומר, הרי איתא לשון זה כאן, ואי לא אמרה הגמ' דהלכתא לקולא הווי אמינא להחמיר.

דף צ"ג ע"ב

ג גמ', גידוד חמשה ומחיצה חמשה אין מצטרפין. כתב החזון איש (סימן ק"ו סק"ד) דאף אם הכותל רחב ד' אינו נחשב רשות היחיד, כיון דהוא פרוץ במלואו אל תוכו דהוי כרמלית.

גד תוס' ד"ה גידוד וכו', וצ"ע לענין שבת וכו'. הקשו הגאון יעקב

הדף היומי

מסכת עירובין דף צד

ב תמוז התשע"ג

דהרי כל החצר ודאי איננה שלהם, ומדוע לרבי אליעזר הווי רשות הרבים. הקשה הריטב"א דגם אם הרבים יקנו את החצר אינה רשות הרבים כיון דהווי לה ג' מחיצות, וקיימא לן **בשבת** (ו'). דאף קרן זוית הסמוכה לרשות הרבים הוויא כרמלית משום דלא ניחא תשמישתיה, ותיריך דאין הכי נמי לזהוה אמינא דסוגיין רבי אליעזר סבר דגם קרן זוית רשות הרבים היא, עוד תירץ, דחצר דסוגיין עדיפא מקרן זוית כיון דאיירי דהרבים משתמשים שם תדיר והווי כסרטיא, ונחשב כחורי רשות הרבים דאליבא דאביי כרשות הרבים דמו, מה שאין כן בקרן זוית משום דמשתמשים שם כשדחקו רבים בלבד.

צח תוס' ד"ה אבל וכו', בסוה"ד וי"ל דסוגיא דהכא כרב פפא דהתם. והתוספות הרא"ש ביאר בסוגיין דקא משמע לן דנחלקו דוקא בדליכא חיפופי, אבל בדאיכא חיפופי, רבי אליעזר נמי מודה דאינו רשות הרבים, ולפי זה סוגיין אתי כרב אחא.

צט גמ', מי לא קא מודית וכו' מפני שהיא כרמלית. הקשה הרשב"א הא קיימא לן דג' מחיצות רשות היחיד דאורייתא הווי, והא דבעי לחי וקורה היינו מדרבנן. ותיריך בשם הראב"ד, דדוקא מבוי שיש לו ג' מחיצות, ולא ניחא תשמישתיה לרשות הרבים משום דגבוה בפתחו ג' טפחים הווי רשות היחיד, אבל הכא דניחא תשמישתיה דרבים בחצר הווי כרמלית. עוד תירץ, דדוקא מבוי הפתוח לכרמלית נחשב לרשות היחיד, אבל מבוי הפתוח לרשות הרבים נחשב כרמלית, כיון דג' מחיצות אינם רשות היחיד מדאורייתא, והוסיף הרשב"א דלפי תירוץ זה, מבוי הפתוח לרשות הרבים אינו נותר בקורה, אלא בלחי או מחיצה, או בצורת הפתח. אך הריטב"א כתב דלפי תירוץ זה אף דמבוי הפתוח לרשות הרבים הווי כרמלית התירוהו חכמים בקורה דלא פלוג רבנן. ועיין בתוס' ד"ה חייב דפירשו דאמרי ליה רבנן כיון דאין לרבים כח שם אף דאיירי כשאין לחצר מחיצות כלל הווי כרמלית, ולפי זה לא קשיא מידי.

ק תוס' ד"ה מאי שנא וכו' (הראשון), וי"ל דהכא פריך לרבי יהודה וכו'. הרשב"א הקשה, דאי פריך לרבי יהודה אמאי נקט אילימא בעשר, הרי לרבי יהודה שיעור הפתח לפחות י"ג אמה ושליש, או עשרים אמה כפתחו של אולם. ותיריך דנקט עשר משום דלרבי יוסי שיעור הפתח בעשר, אך הכוונה הגמ' לשיעור פתח, וגמ' כדאית ליה וז"ל דהכא פריך לרבי יהודה, מה תירצה הגמ' כגון שנפרצה בקרן זוית, הא לרבי יהודה אפילו מבוי מפולש נותר בלחיים, וקל וחומר כשנפרץ קרן זוית ונשארו הכתלים. ותיריך דנפרץ בקרן זוית גרע ממבוי מפולש הנותר בלחיים, כיון דהפילוש נחשב לפתח, מה שאין כן בפירצה בקרן זוית, הרי מבואר בגמ' דלא עבדי אינשי פתח בקרן זוית. ועוד תירץ בשם הראב"ד (על ב' הקושיות), דדוקא במבוי סובר רבי יהודה דאף במפולש נותר בלחיים וכן דשיעור פתחו ביותר מעשר, אבל בחצר דמשתמשים שם הרבה יותר ממבוי סבר רבי יהודה דהחמירו חכמים דצריך ג' מחיצות, וכן דשיעור פתח החצר עד עשר. [ואת"א איך אפשר לומר כך הרי לפי זה הדרא קושית התוס' לדוכתא. וי"ל דבוודאי בהווה אמינא לא ידעה הגמ' לחלק כך בין מבוי לחצר, ורק למסקנא דאוקמה בקרן זוית סברה דאף לרבי יהודה בחצר בעי ג' מחיצות, אמנם עדיין צ"ע דחסר מן הספר].

דף צ"ד ע"ב

קא גמ', משתי רוחות נמי. שיטת הרי"ף דרב מודה בב' רוחות דלא

שיטת רש"י בשבת (קכ"ה): ד"ה שאין, דמותר לעשות מחיצות ארעי בשבת וליכא איסור אוהל, ומשום הכי פירש הכא דרב אסר משום טלטול. והתוס' לעיל (מ"ד). ד"ה פקק הביאו ראייה לשיטת רש"י מסוגיין, דהקשו לשמואל מדוע עשה מחיצה, הא לשיטתו היה מותר בטלטול, ואיכא למשמע מהא דאם היה אוסר בטלטול, אתי שפיר הא דעשה מחיצה, והיינו משום דמחיצת ארעי אינה אסורה משום אוהל. ודחו, דליכא למידק משום דאם היה שמואל אוסר בטלטול, היו מקשים עליו איך עשה מחיצה המתרת לכלול עלמא אסור. ושיטת התוס' (שם) דמחיצה המתרת לכלול עלמא אסור, והיינו טעמא דרב החזיר פניו, דכיון דסובר דאסור לטלטל אם כן הרי היא מחיצה המתרת ואסור.

צב רש"י ד"ה חצר וכו', במלואה או יותר מעשר. העיר הגאון יעקב דלמסקנא דנחלקו רק על מקום המחיצה ובאבדה להם דרך, או משום דבקעי לה רבים, על כרחך דנפרצה במלואה, דאם נשתייר מהמחיצות הרי זה סימן לדרך הרבים ולא נחשב לאבוד, וכן בנשתייר המחיצות בצדדים הלא בקעי בה רבים.

צג תוס' ד"ה חייב וכו' (בדף צג), אינו רשות הרבים כיון שלא נמסר לרבים וכו'. הקשה הרש"ש הא לעיל (כ"ב): כתבו התוס' בד"ה יהושע, דדוקא שבילי בית גלגול דלא ניחא תשמישתיה הווי רשות היחיד, אבל אי ניחא תשמישתיה וראוי למסרו לרבים, אפילו דהוא של יחיד הווי רשות הרבים כיון שרבים בוקעים בו.

צד בא"ד, והא דשבקי רבנן רשות היחיד כדנקט ר"א וכו'. הרשב"א והריטב"א תירצו, דאם היו נוקטים לרשות היחיד, הווי אמינא דמדאורייתא הווי מקום המחיצה רשות היחיד, והוורק מתוכה לרשות הרבים חייב, וחכמים הם שהחמירו דתחשב ככרמלית כלפי רשות היחיד, משום הכי נקטו לרשות הרבים, לומר דמדאורייתא מקום המחיצה נחשב לכרמלית.

צה בא"ד, אי נמי להכי נקטי רשות הרבים וכו'. ביאור דבריהם, דאי הווי נקטי לרשות היחיד, הווי אמינא דמקום המחיצה אף דאינו רשות הרבים מותר להעביר מרשות הרבים לתוכו, כיון דהוא קרוב לרשות הרבים ואינו נחשב כרמלית. והקשה הגאון יעקב דגם לפי האמת דנקטו לרשות הרבים קשה, דלמא מקום המחיצה נחשב לרשות הרבים דאורייתא, והמכניס מתוכו לרשות היחיד חייב, ורק מדרבנן הווי כרמלית, ומשום הכי אסור להכניס מרשות הרבים לתוכו. וע"כ ביאר, דהכי קאמרי רבנן לרבי אליעזר, דלא אמרו מתוכה לרשות היחיד חייב, כיון דפשיטא שמקום המחיצה אינה כרשות הרבים, אלא הווי אמינא דמקום המחיצה נחשב לרשות היחיד, ומשום הכי אמרו דהמכניס מתוכה לרשות הרבים פטור דהווי כרמלית ולא רשות היחיד. ולפי זה אתי שפיר דנקטו חכמים פטור, כיון דהווי אמינא דחייב, אבל לפירוש התוס' דחידושם של חכמים שמקום המחיצה אינו רשות הרבים, קשה הלשון פטור, דהווי ליה למימר אסור כיון דהווי אמינא שמותר.

צו [רש"י ד"ה וכי תימא וכו', ואמרו שעד כאן היה רשותן וכו'. משמע דבאמירה לחוד יד בני רשות הרבים על העליונה. אך תוספות בד"ה חייב כתבו, דבני רשות הרבים ביררו להם את מקום המחיצות שבביל דרכם שאיבדו שם, משמע דאינם יודעים את מקומם כי נאבד. ונראה דאולי לשיטתיהוה בבבא קמא (כ"ח). ד"ה אי הכי, וכמו שכתב בניאור הגר"א (חו"מ סימן שע"ז סעיף קטן ב') דלרש"י אף שבני רשות הרבים לקחו שלא ברשות וכו', ולתוספות לא זכו].

צז גמ', והאמר רבי חנינא עד מקום מחיצה מחלוקת. ביאור הקושיא

הדרה היוזמי

מסכת עירובין דף צד – דף צה

ב תמוז – ג תמוז התשע"ג

קו רש"י ד"ה וקירווי, בסוה"ד, ובארבע לית לשמואל פי תקרה יורד וסותם. הקשו הריטב"א והגאון יעקב דמסתברא דדוקא כשהד' מחיצות פרוצות לגמרי סובר שמואל דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם, אבל בכהאי גוונא שיש מחיצות ורק נפרצו ד' מחיצות קצרות, הרי לא גרע מנפרצה מחיצה א' ארוכה דאמרינן בה פי תקרה יורד וסותם.

קיא גמ', וקירווי בארבע. עיין פירוש רש"י ותוס'. הרשב"א והריטב"א מפרשים בשם ר"ת כגון שנפרצו שתי הכתלים בקרן זוית אך התקרה שעליהם נשארה שלימה, ולשמואל אמרינן פי תקרה יורד וסותם דוקא בדאיכא גיפופי משני הצדדים, וכיון דנפרץ הקרן זוית וליכא גיפופי אין לומר בזה פי תקרה יורד וסותם. ולפי זה הלשון וקירווי בארבע מתפרש דהתקרה נשארה שלימה כמו שהיתה לפני כן על ארבעת כותלי הבית.

קיב גמ', דאיתמר אכסדרה בבקעה וכו'. כתב החזון איש (סימן קי"א סעיף קטן ה') דיש מביאים ראייה מסוגיין דצורת הפתח מהני דוקא כשנעשה לשם צורת הפתח, אבל אם העמידו את צורת הפתח לצורך אחר [וכגון עמודי טלפון והחוטים שעליהם] לא מהני, דאם לא כן מדוע נחלקו רב ושמואל באכסדרה, תיפוק ליה משום צורת הפתח דאית לה דמהני בד' מחיצות (כמבואר לעיל י"א ע"א), ודחה החזון איש ד"ל דמייירי דאין קנה עליון על גבי העמודים אלא הכל בתקרה ישרה, ואף אי מיירי בדיש קנה עליון מ"מ י"ל דאם אין בדעתו להשתמש בצורת הפתח בשביל לטלטל בשבת אלא באקראי בעלמא הוא רוצה לטלטל לא חל על זה שם צורת הפתח.

דף צ"ה ע"א

קיג [גמ', קורה ד' מתיר בחורבה. פירש רש"י שהקורה נתונה על שתי יתדות, ולפי זה אתי שפיר דנחלקו במחלוקת דרב ושמואל, דאף על גב דשמואל מודה אי בעינן ג' מחיצות להתיר דאמרינן פי תקרה יורד וסותם לשיטת רש"י (לעיל ד"ה אבל), פליג הכא כיון דבעינן ד' מחיצות להתיר, ומשום הכי נייד רש"י מפיורשו לעיל (פ"ו). ד"ה קורה דמייירי בקורה התחובה מחומה לחומה, דהא בכהאי גוונא אית לן ב' מחיצות ולא בעינן אלא ב' ואף לשמואל אמרינן גוד אחית. אמנם לשיטת התוספות (בעמוד הקודם ד"ה בשתי) דרב מודה לשמואל במפולש מב' רוחות דלא אמרינן פי תקרה יורד וסותם, לא יתכן לפרש כפירוש רש"י דהכא ואף כפירוש רש"י לעיל, ועל כן צריך לומר דהקורה שתומה מג' צדדים או כמין גאם].

קיד גמ', ורבא כשמואל. הקשה הריטב"א לשיטת רש"י (לעיל ד"ה אבל) דמודה שמואל דאי בעינן ג' מחיצות דאמרינן פי תקרה יורד וסותם, הרי בסוכה סגי בג' מחיצות ואם כן אביי אתי כשמואל ולא רבא, ותיריך השפת אמת, דכוונת רש"י דשמואל מודה בג' מחיצות היינו דוקא כשיש מחיצה אחת, וכן דייק מלשון רש"י (שם) דאם היה מחיצה אחת כהלכתה מודה שמואל, אבל הכא דאין מחיצות כלל לא אמרינן לשמואל בג' מחיצות פי תקרה יורד וסותם.

קטו רש"י ד"ה לאו לסוכה, לשם סוכה וכו'. אך בסוכה (י"ט). פירש רש"י בד"ה דמחיצות, דגוד אחית נאמר רק כלפי החלל הפנימי ולא כלפי האויר שבחוץ, ולגבי סוכה בעינן מחיצה שנעשית לשם מחיצה כלפי האויר שבחוץ ולא כלפי החלל הפנימי, ואף דאם יעשה מחיצה בפועל המיועדת כלפי החלל הפנימי היא כשרה, מכל מקום במחיצה שנעשית מכח גוד אחית אינה כשרה, משום שאינה עשויה למחיצה כלפי האויר שבחוץ.

קטז גמ', איבעיא להו רבי יוסי לאסור או להתיר. הקשה השפת אמת

אמרינן פי תקרה יורד וסותם, אך ר"ת פליג וס"ל דלרב גם בב' רוחות אמרינן פי תקרה יורד וסותם. והרא"ש (סימן ג) הביא ראייה לרבינו תם מדהקשו בגמרא מב' רוחות נמי אלמא דלרב גם בב' רוחות אמרינן פי תקרה יורד וסותם, אך הרא"ש דחה ראייה זו, ד"ל דכיון דמשום חצר העמידה הגמ' את המשנה בנפרצה בקרן זוית, כיון דרב נמי מודה דבכהאי גוונא אמרינן פי תקרה יורד וסותם שיש יותר מג' מחיצות.

קב תוס' ד"ה בשתי וכו' (בעמוד א'), ומיהו לרב אפילו פרוץ משתי רוחות וכו', להכי נקט בקעה וכו'. שיטת הרי"ף דלרב דוקא אי איכא ג' מחיצות אמרינן פי תקרה יורד וסותם, והקשה הקרבן נתנאל (סימן ג' סק"י) אם כן מאי טעמא נקטה הגמ' דהאכסדרא בבקעה, ותיריך בדוחק (ועל פי מה שאמרו התוס' בסוכה י"ח: ד"ה אכסדרא לחד שינויא), דנקט לה משום דבעינן כרמלית שאסורה בטלטול.

קג בא"ד, וא"ת וכו' נוקי שתי רוחות דמתניתין שנפרץ זה כנגד זה. ותיריך הרשב"א בשם הראב"ד דבמפולש נמי אי איכא גיפופי אמרינן פי תקרה יורד וסותם, ואפילו בנפרצה יותר מעשר.

קד רש"י ד"ה אמרי בי רב, באלכסון בשפוע וכו' דליכא פה. הריטב"א ביאר בשם הגאון רבי ישעיה דכשהקירווי באלכסון בולט פי התקרה מחוץ לכתלים, ועל כן אינו יורד וסותם.

קה תוס' ד"ה וקירווי, שנפרץ הקירווי באלכסון וכו' וכי האי גוונא לא אמרינן פי תקרה. והטעם מבואר ברא"ש (סימן ג') דההיתר של פי תקרה הוא משום שדומה לפתח, מדמפולגינן בסמוך בין עשר ליתר מעשר, ופתח בקרן זוית לא עבדי אינשי.

קו בא"ד. הקשה הגאון יעקב דאיתא לעיל (ח'): במבוי שצידו אחד ארוך ואחד קצר, דלרב כהנא מניח את הקורה באלכסון, כיון דסבירא ליה דקורה משום מחיצה ובאלכסון נמי הוי מחיצה, משמע דאמרינן פי תקרה יורד וסותם אף באלכסון. נוי"ל דדוקא באלכסון של ב' מחיצות לא אמרינן פי תקרה כיון דבקרן זוית לא עבדי אינשי פיתחא, ועיין באות הקודמת דברי הרא"ש דדין פי תקרה היינו משום פתח. אבל באלכסון בדופן א' דהיינו כשכל הדופן עומד באלכסון בזה אמרינן פי תקרה יורד וסותם דהרי אינו פתח דקרן זוית].

קז גמ', ושמואל אמר אפילו ביתר מעשר. פירשו התוספות לשון אפילו, דאיירי בין בעשר ובין ביותר מעשר. וכתב החזון איש (סימן ק"ז, י"ז) דללישנא קמא לקמן דרב ושמואל פליגי דוקא ביותר מעשר אבל בעשר מודה שמואל לרב, על כרחך דאיירי הכא דוקא ביותר מעשר, ויתפרש לשון אפילו, משום דרב העמיד דוקא בעשר ולשמואל אף דהעמיד ביותר מעשר לא תיקשי המשנה.

קח תוס' ד"ה ושמואל וכו', ולא רצה רב להעמיד אף ביתר מעשר ומשום בית. ביאר המהרש"ל דקושית התוס' לשיטתם (בד"ה וקירווי) דקרן זוית היינו באלכסון, ועל כן כשנפרץ מרוח אחת מותר אף דנפרץ יותר מעשר, אבל לשיטת רש"י (ד"ה אמרי) דהגג נגמר בשיפוע לא קשיא מידי, כיון דביותר מעשר גם ברוח אחת לא אמרינן פי תקרה יורד וסותם.

קט רש"י ד"ה וקירווי, וברוחב ד' אמות. הריטב"א גרס ברש"י ד' טפחים, וביאר דרש"י הוצרך לזה כיון דאם היה פחות מד' טפחים, אמרינן פי תקרה יורד וסותם רק בפירצה הארוכה וסגי בהכי, אף דבפירצה הקצרה לא אמרינן פי תקרה. נוהיינו כמו שכתב החזון איש (סימן ק"ז סעיף קטן י"ד) בדעת התוספות דבפחות מד' טפחים הוי מקום פטור, ואמרינן לשמואל פי תקרה אף בג' מחיצות, מה שאין כן בד' טפחים הוי כרמלית ואם כן נפרצה למקום האסור].

הרי אביי גופיה סובר דקורה משום מחיצה, ולא קשה מידי לרבה כיון דאם כן יש ג' מחיצות מדאורייתא, והוכיחו מכאן דלאבבי קורה משום מחיצה רק מדרבנן, ודחו דאפשר שאבבי הקשה לשיטת רבה דקורה משום היכר. אך רבינו עקיבא איגר [בסוגיין] כתב דלא מסתבר דאבבי הקשה לשיטת רבה, דאם כן מאי טעמא הקשה מהברייתא, הא בעי להקשות בפשיטות, דהא אתה הוא דאמרת קורה משום היכר ולא חשיב מחיצה כלל.

קיט) נתוס' ד"ה איתיביה. פריך מהברייתא משום דמתניתין לא שמעינן ברשות הרבים גמורה. לכאורה לתוס' לעיל (ו'): ד"ה וכו', שפירשו בפירושה הראשון דברייתא דב' בתים למסקנא מיירי בגוונא שאינו רשות הרבים גמורה דליכא ט"ז אמה, לא תירצו הכא מאומה, דהא לא עדיפא האי ברייתא ממתניתין, אבל לפירוש השני בתוס' שם דהברייתא דברה בגוונא דאיכא לפניו ואחריו ט"ז אמה, הלכך חשיב גם המקום שבין ב' הבתים רשות הרבים מדאורייתא (א.ג.א.).

איך אפשר דרבי יוסי יתיר לעתיד לבא משום דמותר לשבת אחת, ועל כרחך דכוונת רבי יוסי לאסור, ותיירץ, דצריך לומר דסלקא דעתך דרבי יוסי קאי רק על הא דאיתא במשנה "וכן במבוי", והוה אמינא דלרבי יוסי יש דין שיניח לחי או קורה רק פעם אחת ומשום היכר, ואף אם נפל לאחר מכן המבוי כשר.

קיז) גמ', אמר רבה לא תימא היינו וכו', כתב השפת אמת, דלכאורה רבה אתי למימר דלא תימא דפי תקרה מועיל דוקא בצירוף שתי מחיצות דאורייתא, קא משמע לן דמתיר בעצמו. אבל רש"י בד"ה דאורייתא, כתב דאי לאו משום פי תקרה לא הוה שרי, משמע דהוה אמינא דרבי יהודה מתיר אי איכא ב' מחיצות דאורייתא על ידי פי תקרה מדרבנן, ואיך אפשר לומר כך הא רבי יהודה נמי בעי לחי או קורה להתיר אף מדרבנן, וכתב דאפשר דכוונת רש"י דבעינן פי תקרה בצירוף לחי או קורה להתיר מדרבנן.

קיח) גמ', איתיביה אבוי וכו'. התוספות לעיל (פ"ו.) ד"ה קורה הקשו,

לעילוי נשמת

האשה מרת דבורה גיטל בת רבי שמואל ז"ל נלב"ע כא בסיון התשל"ו ת.נ.צ.ב.ה
נדבת בנה ידידנו ר' שמואל אריה לפקר שיחי'

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרף היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדרף היומי ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 10:30 - 9:30
בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...
יתנדב עבודו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 Dafyomi@okmail.co.il

<http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124>